

ΠΑΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Τοκ. Γραφείο
Κ.Τ.Α.
Αριθμός Άδειας
1088

Κλεισθένους 17 - 105 52 Αθήνα

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ.ΑΔΕΙΑΣ 1929 ΚΕΜΠΛΘ
ΚΩΔΙΚΟΣ : 016464

ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

ΕΠΑΝΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΑΘΗΝΩΝ (ΣΟ11)

60

Περίοδος Ε • Χρόνος 17ος • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2019

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ – Μήνυμα για την Εθνική μας παλιγγενεσία – Προαγγελία επετειακού Συνεδρίου	3
Κ. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ , Εκοιμήθη ο πρώην Μητροπολίτης μας Κυρός ΝΙΚΟΛΑΟΣ	4
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ , Ψήφισμα	45
Πρωτ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ι. ΛΙΑΠΗ , ΑΝΤΙΠΕΛΑΡΓΗΣΗ, Στον μακαριστό Μητροπολίτη Πρ. Καρπενησίου κηρό Νικόλαο	5-6
ΧΡΗΣΤΟΥ ΣΠ. ΜΠΑΡΤΣΟΚΑ , Γεώργιος Ν. Χατσόπουλος (1927-2018)	7-17
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ , Παρουσίαση του Βιβλίου του Γ. Γιαννίτσαρη, «Η Μονή Προυσού Ευρυτανίας, Ιστορία και Αρχιτεκτονική»	17-18
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠ. ΤΣΙΩΛΗΣ , Βιολοντσέλο, Ο μυκώμενος γίγας του πάθους	19-29
ΝΙΚΟΣ Κ. ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ , ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ (Η μυθιστορηματική ζωή ενός ευγενούς ποιητή, εραστή και φιλέλληνα αγωνιστή της Λευτεριάς)	30-33
ΑΡΧΟΝΤΟΥΛΑΣ ΤΣΙΑΜΗ – ΖΩΓΡΑΦΟΠΟΥΛΟΥ , Θέλω να πω (ποιήμα)	33
ΓΙΑΝΝΗ Π. ΜΑΚΚΑ , Ξεφυλλίζοντας στη Βιβλιοθήκη μου: Το κιάλι του Γεωργίου Καραϊσάκη. Ένα δώρο του Κατσαντώνη στο Πρωτοπαλικό του	34-37
ΖΑΧΑΡΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ , Μνημόσυνα ΙΙ (ποιήμα)	37
† Β.Ν.ΜΑΝΤΟΥΖΑΣ , Η ταυτότητα του ιστορικού πλάτανου της Βράχας	38-39
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ , Ράνια Μπουμπουρή, μια αξιόλογη λογοτέχνηδα που τιμά την Ευρυτανία μας	40-42
Κ. Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ , ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ (Επιμέλεια)	
- ΗΛΙΑ Δ. ΠΑΠΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ , Κλειτός Ευρυτανίας, Ιστορία-Λαογραφία-Πολιτισμός	43-44
- ΕΥ.Κ.Ε.Σ.Ε. , Των Ευρυτανών Αποδήμων έργα (Πρακτικά Συνεδρίου)	45
- Ε.Σ.Η.Ε.Α. , Βιβλιοθήκη Δημήτρη Ι. Πουρνάρα	46
- ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΣΩΚΟΣ , Άλλα Ρούχα (ποιήματα)	47
- ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Θ. ΝΑΤΣΙΟΥ , Ζαχαρία Λ. Παπαντωνίου, Τα Ψηλά Βουνά, Ένα Σχολικό βιβλίο εκατό χρόνων (1918-2018)	47-48
ΜΠΑΜΠΗΣ Γ. ΤΣΕΛΟΣ , Ψυχή του λίθου (ποιήματα)	48-49
ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΜΑΤΗ , «με πολυπρόσωπη σκίαση» (ποιητική συλλογή)	49-50
ΝΙΚΗΣ ΜΠΑΚΟΓΕΩΡΓΟΥ , Μνήμης θραύσματα, κείμενα και φωτογραφίες 1918-2018, ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ (Παρουσίαση από Αθανάσιο Δ. Σταμάτη)	50-51
ΓΑΚ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ – ΓΑΚ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ , Στ' Άγραφα ένα ταξίδι	52
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ , Διάφορες ειδήσεις	53-54

Εικόνα εξωφύλλου: Τα κιάλια που δώρησε ο Κατσαντώνης στον Καραϊσάκη (Μουσείο Μπενάκη).

ΜΗΝΥΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΜΑΣ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑ – ΠΡΟΑΓΓΕΛΙΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Συγκινητική έξαρση εθνικής υπερηφάνειας και παλμοί πατριωτικής χαράς πλημμυρίζουν το είναι μας τούτες τις μέρες, καθώς οι σκέψεις μας στρέφονται και πάλι στο παρελθόν, καθώς γιορτάζουμε τις δυο μεγαλύτερες γιορτές της Χριστιανοσύνης και του Έθνους μας, δηλ. τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου και την επέτειο της εθνικής μας παλιγγενεσίας, τη λυτεριά της ψυχής και τη λυτεριά της φυλής μας. Στρέφονται, οι σκέψεις μας αυτές, στο παρελθόν, που ξανοίγεται ξανά η πιο λαμπρή, η πιο φωτοβόλα, η πιο εκπληκτική σελίδα της μακραίωνης ιστορίας μας!

Τέσσερις (4) σχεδόν αιώνες η πατρίδα μας στέναζε κάτω από το πέλμα του πιο βάρβαρου κατακτητή και το γένος μας έλιωνε από την πικρή σκλαβιά, ενώ κάθε τόσο προσπαθούσε να ανακτήσει την πολυπόθητη λυτεριά του. Και ήρθε η λυτεριά αυτή ύστερα από πολλούς αγώνες και ελπίδες, παρά τις αντιδράσεις της ταραγμένης και κουρασμένης τότε Ευρώπης.

Το σύνθημα – σάλπισμα της εθνεγερσίας μας «Ελευθερία ή Θάνατος» της 25^{ης} Μαρτίου 1821 αντηχεί σε κάθε ελληνική γωνιά. Και ήταν σάλπισμα πίστης και ελπίδας, ελευθερίας και νίκης. Μ' αυτή την πίστη και μ' αυτή την ελπίδα της ελευθερίας και της νίκης διαδραμάτιστηκαν σκηνές άφταστου ηρωισμού και υπέροχης θυσίας, μέχρι που οι αγώνες των ηρώων μας στέφθηκαν με τη ΝΙΚΗ!

Στους ΗΡΩΕΣ αυτούς στρέφουμε το νου μας τις μέρες αυτές με υπερηφάνεια και ιδιαίτερα στις πράξεις τους, πράξεις υπέρτατης θυσίας και προσφοράς.

Εμείς, οι Ευρυτάνες, αισθανόμαστε ιδιαίτερα υπερηφάνεια, γιατί η συμμετοχή των προγόνων μας στους αγώνες αυτούς υπήρξε καθοριστική. Πολλά σημαντικά γεγονότα συνέβησαν κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 στην πατρώα γη μας και πολλοί Αγραφιώτες και Καρπεννησιώτες διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην υπόθεση της Εθνικής μας παλιγγενεσίας και πολλοί από αυτούς έδωσαν ακόμα και το αίμα τους...

Προαγγελία Συνεδρίου

Το Δ.Σ. της ιστορικής Πανευρυτανικής Ένωσης με την ευκαιρία της εφετινής επετείου, έχοντας δε υπόψη του ότι, μέχρι σήμερα, δεν υπάρχει ολοκληρωμένο έργο για την Επανάσταση του 1821 στον τόπο μας και ενόψει της συμπλήρωσης 200 χρόνων το μεθεπόμενο έτος 2021 από την έναρξη της Επανάστασης (1821-2021), αποφάσισε την πραγματοποίηση μεγάλου πολυήμερου συνεδρίου κατά τη διάρκεια του 2021 σε διάφορα σημεία της Περιφερειακής μας Ενότητας, όπου διαδραματίστηκαν σπουδαία γεγονότα κατά την περίοδο αυτή (π.χ. Τατάρνα, Κερασχωρί, Προυσός, Άγραφα, Φουρνά, Βράχα, Καρπενήσι κ.ά.). Προς τούτο θα συγκροτηθούν ειδικές επιτροπές, ώστε να υπάρξει ο κατάλληλος προγραμματισμός. Η συμμετοχή όλων των τοπικών φορέων (Αυτοδιοίκησης, Συλλόγων, κ.λπ.) κρίνεται απαραίτητη.

ΕΚΟΙΜΗΘΗ Ο ΠΡΩΗΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΜΑΣ Κυρός ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Κλήρος και λαός προέπεμψε στην αιωνιότητα στις 17-1-2019 τον πρώην Μητροπολίτη Καρπενσιού κυρό **Νικόλαο**. Εκοιμήθη στις 15-1-2019 σε ηλικία ενενήντα (90) ετών. Η εξόδιος ακολουθία έγινε στις 17-1-2019 στον Μητροπολιτικό Ι. Ναό Αγίας Τριάδας Καρπενσιού και τελέστηκε από τους Μητροπολίτες Φθιώτιδας κ. **Νικόλαο**, Νέας Σμύρνης κ. **Συμεών**, Κοζάνης κ. **Παύλο**, Αιτωλίας και Ακαρνανίας κ. **Κοσμά**, Θηβών κ. **Γεώργιο**, και Θεσσαλιώτιδος κ. **Τιμόθεο** και τους ιερείς της Μητρόπολης Καρπενσιού.

Ο **Νικόλαος Δρόσος** γεννήθηκε τον θάνατο 1929. Σπούδασε στη Θεολογική Σχολή Αθηνών. Χειροτονήθηκε διάκονος το 1958, πρεσβύτερος το 1959 και Μητροπολίτης Καρπενσιού το 1979 (28-1-1979). Παραιτήθηκε στις 3-2-2016 λόγω γήρατος.

Η επί τριάντα επτά (37) ολόκληρα χρόνια ποιμαντορία του στον τόπο μας υπήρξε θεοφιλής, γόνιμος και λίαν ευεργετική για τον τόπο μας. Συγκεκριμένα, ο εκλιπών ποιμενάρχης μας:

- Χειροτόνησε σημαντικό αριθμό νέων ιερέων, οι οποίοι αγιάζουν και κοσμούν με το έργο τους πολλές ενορίες μας.

- Εγκαινίασε νέους Ιερούς Ναούς και παρεκκλήσια.

- Ανήγειρε μεγαλοπρεπές Μητροπολιτικό Μέγαρο.

- Ίδρυσε Ταμεία Φιλανθρωπίας και Ευποιίας, Σχολή Βυζαντινής Μουσικής κ.ά.

- Δίκαια χαρακτηρίστηκε ως ο «Δεσπότης των ορέων», αφού συνεχώς βρισκόταν σε όλες τις ενορίες, ακόμα και στις πιο απομακρυσμένες. Έδινε το παρόν σε όλα τα πολιτιστικά δράματα του τόπου μας και πάντα ο λόγος του ήταν ορθός.

- Είχε λειτουργικό ήθος και για πολλούς αρχιερείς, κατά τον Μακαριότατο Αρχιεπίσκοπο Αθηνών και Πάσης Ελλάδος κ. **Ιερώνυμο**, υπήρξε «**Δάσκαλος σε πολλά θέματα εκκλησιαστικά**». Για όλους μας, όμως, υπήρξε αναμφισβήτητο ο «**Ποιμήν ο καλός**».

Η Πανευρτανική Ένωση συμμετέχοντας στο ευρυτανικό αυτό πένθος εξέδωσε το παρακάτω ψήφισμα, το οποίο αναγνώσθηκε από τον αντιπρόσωπό της στο Καρπενήσι κ. **Ανάργυρο – Γιάννη Μαυρομύτη**.

Κ.Α.Π.

Ψ Η Φ Ι Σ Μ Α

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Πανευρτανικής Ένωσης μόλις πληροφορήθηκε την κοίμηση του μακαριστού Μητροπολίτη πρώην Καρπενσιού κυρού **ΝΙΚΟΛΑΟΥ**, του οποίου η, επί τριάντα οκτώ (38) συναπτά έτη, θεοφιλής ποιμαντορία και αρχιερατική διακονία του στην νεοσύστατη τοπική μας εκκλησία υπήρξε πολύπλευρη, γόνιμος, ευδόκιμος και λίαν ευεργετική και φιλόχριστος, η δε ευλογία και συμπαράστασή του στις πολιτιστικές και πνευματικές δραστηριότητες της Ένωσής μας αφειδώλευτη, συνεδρίασε εκτάκτως και **αποφάσισε ομόφωνα** τα εξής:

1.- Να εκφράσει τα ειλικρινή συλλυπητήριά του προς τους οικείους του.

2.- Να παραστούν μέλη του Δ.Σ. στην εξόδιο ακολουθία που θα γίνει στον Μητροπολιτικό Ιερό Ναό Αγίας Τριάδας Καρπενσιού στις 17 Ιανουαρίου ε.έ.

3.- Να διατεθεί χρηματικό ποσό για φιλανθρωπικούς σκοπούς, αντί για στεφάνι.

4.- Το παρόν ψήφισμα να δημοσιευθεί στον ευρυτανικό και ευρύτερο τύπο, έντυπο και ηλεκτρονικό.

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Δ. ΣΤΑΜΑΤΗΣ

Ο Γεν. Γραμματέας

ΚΩΣΤΑΣ ΑΝΤ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΤΙΠΕΛΑΡΓΗΣΗ

Στο μακαριστό μητροπολίτη πρ. Καρπεννησίου κυρό Νικόλαο

Του πρωτ. Κωνσταντίνου Ι. Λιάπη

Ο όρος «**αντιπελάργηση**» είναι ελάχιστα γνωστός στο ευρύ κοινό, είναι όμως στοιχείο της καθημερινότητάς μας. Προέρχεται από ένα μαγευτικό κείμενο, γραμμένο από τον **Μέγα Βασίλειο**. Και σε ένα απόσπασμά του βρήκα ένα καλό κέντρισμα για να προσεγγιστεί η διαιώνια και διαγενεακή σχέση των ανθρώπινων ηλικιακών άκρων, νεότητας-γήρατος.

Οι πελαργοί, όταν ο γονιός τους γυμνωθεί τελείως από τα φτερά (καθώς όταν γεράσει, αρχίζουν να πέφτουν), τον βάζουν ανάμεσά τους και τον ζεσταίνουν με τα δικά τους φτερά. Και του ετοιμάζουν άφθονο φαγητό, και τον βοηθούν όσο είναι δυνατόν όταν πρέπει να πετάξει, σπκώνοντάς τον απαλά, με τη φτερούγα τους, πότε ο ένας εκ δεξιών και πότε ο άλλος εξ αριστερών. Και τούτο είναι πασίγνωστο, ώστε μερικοί για την απόδοση των ευεργεσιών, κατά τον **Μέγα Βασίλειο**, να το ονομάζουν «**αντιπελάργηση**».

Περιορίζομαι λοιπόν σε μια μικρή ανταπόδοση. Σε έναν μικρό... **αντιπελαργισμό**, μια μικρή εκδήλωση ευγνωμοσύνης προς έναν άνθρωπο που με βάφτισε όταν ήμουν βρέφος, με νουθέτησε ως νέο, με πάντρεψε, με χειροτόνησε διάκονο και πρεσβύτερο, βάφτισε τα τέκνα μου... Έναν άνθρωπο, που ήδη, από χθες βρίσκεται στη θριαμβεύουσα εν ουρανοίς Εκκλησία, στη κρίση του δικαιοκρίτου Κριτού, τον μακαριστό **κυρό Νικόλαο**.

Με συνοχή καρδιάς και την κατ' άνθρωπον λύπη προπέμψαμε στο ανέσπερο Φως χθες, έναν άνθρωπο που για σχεδόν σαράντα χρόνια (1979-2016) υπήρξε ποιμενάρχης της θεοσώστου επαρχίας μας. Αναρωτιέμαι αποδώσαμε την πρέπουσα τιμή στο πνευματικό μας πατέρα;

Είχα την τύχη τον μακαριστό να τον γνωρίζω όπως είπα από βρέφος, δημιουργώντας μαζί του ευλογημένους υϊκούς δεσμούς. Ο δεσπότης υπήρξε ευσεβής και φιλακόλουθος. Με τη στεντόρεια φωνή του καθήλωνε κυριολεκτικά, τόσο όταν κήρυττε, όσο και όταν έψελνε ως άριστος μουσικοδιδάσκαλος. Είχε διδαχθεί την τάξη και τη λατρεία από το γέροντά του, μακαριστό μητροπολίτη Σερβίων και Κοζάνης **κυρό Διονύσιο**. Ήθελε τα πάντα ευσχημόνως και κατά την τάξιν της Εκκλησίας μας. Για αυτό από πολλούς θεωρούταν αυστηρός, κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας.

Ενώ στη Λατρεία έδειχνε αυστηρός και απρόσιτος, στο γραφείο όταν τον επισκέπτονταν το ποιμνίό του ήταν προσιτός σε όλους. Άκουγε τον κάθε άνθρωπο προσεχτικά και προσπαθούσε να δώσει λύση στα προβλήματά του. Κοσμημένος με αρετές, αγκάλιαζε με θέρμη τους πονεμένους, τους ασθενείς, τους πάντες. Η απλότητά του παροιμιώδης. Το 1979 που ήρθε στο Καρπενήσι, το οδικό δίκτυο ήταν προβληματικό. Ο ίδιος επισκέπτονταν μέχρι τα τελευταία του, όλα, ή σχεδόν όλα, τα χωριά της επαρχίας του. Όταν τον ρωτούσαν

τι κάνει εκείνος έλεγε ακροβατώ-σχοινοβατώ, μιας και περιόδευε παντού. Διαπνέονταν από ιεραποστολικό ζήλο και χριστοτερπή ποιμαντική μέριμνα. Η παρουσία του στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου θεωρούταν αυτονόητη. Συνέδρια επιστημονικά, υποτροφίες φοιτητών ήταν πάντα παρών. Ο ίδιος ζούσε ως μοναχός, στο επισκοπείο με λιτή βιοτή. Μέριμνά του ήταν η χειροτονία νέων ικανών κληρικών. Χειροτόνησε αρκετούς. Ίδρυσε Σχολή Βυζαντινής Μουσικής, μιας και ήθελε η τέχνη της Μουσικής να υπηρετεί τη λατρεία.

Κλίνω γόνυ ψυχής ενώπιον του ιεράρχου της υπομονης και της αγάπης, του επισκόπου με τη ζέουσα πίστη και το ακραιφνές εκκλησιαστικό φρόνημα. Ευχαριστώ το Θεό που έστειλε ως συνεχιστή, στο έργο της διαποίμανσης της επαρχίας μας, έναν άνδρα άξιο συνεχιστή του έργου του μακαριστού **Νικολάου**. Αναπαύσου από τους κόπους σου αοίδιμη Ιεράρχη της υπομονής και του μαρτυρίου με τη βεβαιότητα του αναστάσιμου δοξασμού σου και μετάστρεψε την επίγεια στοργή σου σε παρηγοριά για τις απορφανιμένες ψυχές των χριστιανών που σε αγάπησαν και θα σε μνημονεύουν στις προσευχές τους. **Νικολάου** του ανεξικάκου, του ταπεινού επισκόπου, πατρός και ποιμενάρχου ημών γενομένου, εϊη η μνήμη παρά Θεώ αιωνία και εις ανθρώπους ευλογητή. Αμήν.-

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ (1927-2018)

από τον Χρήστο Σπ. Μπαρτσόκα, Ομότ. Καθηγητή ΕΚΠΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε άρθρο της η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ τον χαρακτήρισε ως τον «Σύγχρονο Αϊνστάιν» και ως έναν από τους πλέον επιφανείς εκπροσώπους της ελληνικής ομογένειας. Πρόκειται για τον **Γεώργιο Ν. Χατσόπουλο**, που έσβησε στο Lincoln της Μασαχουσέτης στις 20 Σεπτεμβρίου 2018 (Εικ. 1).

Ο **Χατσόπουλος** υπήρξε ένας υπέροχος άνθρωπος, ένας «πολύτροπος» άνδρας, που πάντα τόνιζε και ήταν υπερήφανος για την Καρπενσιώτικη καταγωγή του και ιδιαίτερα το Καρπενήσι. Είναι ενδεικτικό, ότι στη βιογραφία του από τον Thomas F. Widmar με τίτλο: *“George N. Hatsopoulos: an American by Design”*, Boston 2013, ολόκληρο κεφάλαιο αφιερώνεται στο Καρπενήσι. Άλλωστε ο **Χατσόπουλος** ήταν γόνος τριών επιφανών οικογενειών του Καρπενσίου.

Η μητέρα του **Μαρία** (1899-1972) ήταν το γένος **Πλατσή** και η εκ μητρός γιαγιά του ήταν κόρη του Δημάρχου του Καρπενσίου **Κωνσταντίνου Ιατρίδη**. Πατέρας του ήταν ο Καρπενσιώτης **Νικόλαος Χατσόπουλος** (1896-1985), Μηχανολόγος-Ηλεκτρολόγος του ΕΜΠ, Διευθυντής των ΕΗΣ (Ελληνικών Ηλεκτρικών Σιδηροδρόμων). Με την καθοδήγηση και επίβλεψη του, οι ΕΗΣ επεξέτειναν τη γραμμή από το Σταθμό «Αττική» μέχρι την Κηφισιά το 1957 (Εικ. 2-4).

Ο **Γιώργος Χατσόπουλος** ήταν Ομότιμος Ανώτερος Λέκτορας Μηχανολογίας στο MIT (το περίφημο Τεχνολογικό Ινστιτούτο της Μασαχουσέτης), ιδρυτής της εταιρείας

Εικ. 1: Γεώργιος Ν. Χατσόπουλος (1989).

Εικ. 2: Καρπενήσι (1968). Ο Γιώργος Χατσόπουλος με τους γονείς του.

Thermo Electron Corporation, και υπηρέτησε ως ισόβιο μέλος της MIT Corporation. Το 1996 τιμήθηκε με το μεγαλύτερο βραβείο που απονέμεται σε Μηχανικούς, το John Fritz Medal, αλλά και με το παράσημο του Ταξιάρχου της Τιμής από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας (2007).

ΤΑ ΜΑΘΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Για την οικογένεια (οι μπότες μας ήσαν πρώτες εξαδέλφες) ο **Γιώργος Χατσόπουλος** ήταν ο «**Γιωργάκης**». Ευφυής, ευγενικός, δραστήριος, γεμάτος ιδέες, αλλά και πολύ φιλικός, ήπιος και συγκαταβατικός, ο έφηβος μαθητής του Γυμνασίου Χαλανδρίου, είχε εγκαταστήσει στο γκαράζ του σπιτιού των γονέων του στη Φιλοθέη, κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, εργαστήριο αποσφράγισης των ραδιοφώνων για ακρόαση των εκπομπών του BBC (πράξη που τιμωρείτο από Στρατοδικείο), την κατασκευή ραδιοπομπού για ομάδα αντίστασης του ΕΑΜ και μηχανή κινηματογραφικών προβολών! Ενδεικτικό των στόχων και επιδιώξεών του ήταν ότι από μικρός θαύμαζε και ήθελε να μιμηθεί για τις εφευρέσεις τον Thomas Edison!

ΣΠΟΥΔΕΣ

Ανώτερες σπουδές ξεκίνησε στην Αθήνα, στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο, απ' όπου με υποτροφία συνέχισε στο MIT, όπου και τις ολοκληρώνει με τίτλο Bachelor's (1949), Master's of Science (1950), Master's of Engineering (1954) και Doctorate of Science (1956). Η διδακτορική διατριβή του στη Μηχανολογία, η οποία είχε τον τίτλο: «*Η θερμοηλεκτρονική μηχανή*», εστιάζετο στην θερμοδυναμική, αποτέλεσε δε πρωτοποριακή ανακάλυψη για την εποχή.

Εικ. 4: Καρπενήσι – Πάσχα 1971. Ο Γιώργος με τον πατέρα του δίπλα στον οβελία.

Εικ. 3: Καρπενήσι (1969). Ο Γιώργος Χατσόπουλος με τους γονείς του Νίκο και Μαρία, καθώς και με την αγαπημένη σύζυγο Δάφνη.

Εικ. 5: Ο Γιώργος ανάμεσα στα μηχανήματά του.

Η ανακάλυψη αυτή οδήγησε τον **Χατσόπουλο** στην ίδρυση της Thermo Electron Corporation το 1956. Το MIT του χάρισε την ευρεσιτεχνία και ο **Πέτρος Νομικός** έβαλε το πρώτο κεφάλαιο. Σε συνέντευξή του για το MIT Infinite History Project, ο **Χατσόπουλος** εξήγησε τη φιλοσοφία του, η οποία τον είχε οδηγήσει στην ίδρυση της Thermo Electron. «*Η άποψή μου για μια τεχνολογική εταιρεία είναι να διαθέτει*

ομάδα αριστείας εξεχόντων ατόμων, η οποία να διερευνήσει ποιες είναι οι αναδυόμενες ανάγκες της κοινωνίας. [...] Πρόσεξε, αν δύνασαι να βρεις λύσεις γι' αυτές τις ανάγκες και αφοσιώσου στην εταιρεία γι' αυτές, όχι μόνο σ' όποια επιχείρηση, αλλά στην επιχείρηση δημιουργίας νέων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων».

Η THERMO ELECTRON CORPORATION

Εφαρμογή της φιλοσοφίας αυτής ήταν η ανάγκη δημιουργίας τεχνητής καρδιάς όταν ο **Χατσόπουλος** διάβασε σχετικό άρθρο στους New York Times. Έτσι εμπνεύστηκε το κτίσιμο ομάδας μέσα στη Thermo Electron, που θα αφιερώνετο στην ανάπτυξη της πρώτης τεχνητής καρδιάς.

Ως Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Thermo Electron, ο **Χατσόπουλος** οδήγησε την εταιρεία σε παγκόσμιο ηγέτη αναλυτικών συσκευών και εργαλείων. Όταν απεσύρθη το 1999, η Thermo Electron διέθετε περισσότερους των 24.000 υπαλλήλους σε 23 χώρες, που απασχολούντο σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων από ιατρικές συσκευές και περιβαλλοντικά συστήματα, ανιχνευτές εκρηκτικών υλών και παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από βιομάζα.

Από το 2006, η Thermo Electron συγχωνεύθηκε με την Fisher Scientific και απετέλεσαν την εταιρεία Thermo Fisher Scientific Inc. Παρ' όλη τη συνεχή απασχόλησή του με την ανάπτυξη και την έρευνα στην Thermo Electron, ο **Χατσόπουλος** συνέχισε την παρουσία του στο MIT, με τον τίτλο του Senior Lecturer από το 1962 μέχρι το 1990. Σημαντική υπήρξε η συγγραφή των αξιολόγων συγγραμμάτων “*Principles of General Thermodynamics*” (Αρχές Γενικής Θερμοδυναμικής) το 1965 και των 2 τόμων “*Thermionic Energy Conversion*” (Μετατροπή Θερμιονικής Ενέργειας) στη δεκαετία του '70. Ο **Χατσόπουλος** ήδη συνέβαλε στη δημιουργία νέου κλάδου της Φυσικής, την Θερμιονική. Έτσι το 1976 συνέβαλε στην πρωτοποριακή διατύπωση ενοποιημένης θεωρίας Μηχανικής και Θερμοδυναμικής, που θεωρείται ως προδρομική του αναπτυσσομένου πεδίου Κβαντικής Θερμοδυναμικής.

Άλλωστε επαναδιατύπωσε με τον Joseph Keenan τον δεύτερο νόμο της Θερμοδυναμικής (Εικ. 8).

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Θεωρία Θερμοδυναμικής Hatsopoulos-Keenan έχει αναγνωρισθεί από τους ακαδημαϊκούς κύκλους ως ο «χρυσός κανών» αυτής της πολύπλοκης επιστήμης.

Ο διάσημος Καθηγητής Οικονομολόγος και κάτοχος Βραβείου Nobel **Paul A. Samuelson** είχε δηλώσει πόσο η σχέση του με τον **Γιώργο Χατσόπουλο** συνέβαλε στην ανάπτυξη των νέων θεωριών για την οικονομία και τον σχηματισμό κεφαλαίου. Σε συνέντευξή του περιέγραψε πόσες ιδέες είχε προσλάβει από τη σκέψη του **Γιώργου Χατσόπουλου**, με την παρακολούθηση των μαθημάτων του, ούτως ώστε να εφαρμόσει τα αυστηρά μαθηματικά πρωτόκολλα της Θερμοδυναμικής στη λύση σύμπλοκων οικονομικών προβλημάτων.

Η ευστροφία του πνεύματος του **Χατσόπουλου**, τον είχε καταστήσει περιζήτητο για πολλά διοικητικά συμβούλια στις ΗΠΑ. Έτσι υπηρέτησε ως Μέλος και ως Πρόεδρος, μάλιστα, της Federal Reserve Bank of Boston (της Ομοσπονδιακής Τράπεζας για τη Βοστώνη), αλλά και στο National Bureau of Economic Research (Εθνικό Γραφείο Οικονομικής Έρευνας των ΗΠΑ), Εταίρος και Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της National Academy of Engineering (Εθνικής Ακαδημίας Μηχανολογίας των ΗΠΑ), αλλά και ως Μέλος της Αμερικανικής Ακαδημίας Τεχνών και Επιστημών, του Αμερικανικού Ινστιτούτου Αεροναυτικής και Αστροναυτικής, της Αμερικανικής Εταιρείας Μηχανολόγων, και του Ινστιτούτου Ηλεκτρολόγων και Ηλεκτρονικών Μηχανικών.

Από την αρχή των θεωρητικών σπουδών του στο MIT, ο **Χατσόπουλος**, είχε πεισθεί ότι υπήρχαν σημαντικές πρακτικές εφαρμογές της Θερμοδυναμικής που δεν είχαν πλήρως διερευνηθεί. Πίστευε ότι η παραγωγή θερμότητας και η μετατροπή της σε ενέργεια αποτελούσε διαδικασία με τεράστιες εμπορικές δυνατότητες. Έτσι, μέσα σε μερικές ημέρες μετά την έναρξη της απασχόλησής του ως Επίκουρος Καθηγητής του MIT, απεφάσισε ότι ο τελικός στόχος του έπρεπε να είναι οι αγορές και ξεκίνησε την εταιρεία του.

Με την επένδυση \$50.000 από τον Έλληνα φίλο, αλλά και γόνο εφοπλιστικής οικογένειας, **Πέτρο Νομικό**, ξεκίνησε η Thermo Electron το 1956. Έως τότε ήταν γνωστό ότι η θερμότης μετατρέπεται σε ηλεκτρισμό μετά από θέρμανση του ύδατος σε ατμό και χρησιμοποιώντας τον ατμό να κινεί στρόβιλους. Όμως ο θερμοδυναμικός βαθμός απόδοσης αυτής της διαδικασίας (ωφέλιμη ηλεκτρική ενέργεια προς καταναλισσόμενη θερμότητα) περιορίζεται από την ανώτατη θερμοκρασία λειτουργίας του ατμού, περίπου 1.000 βαθμούς. Ο **Χατσόπουλος** επιθυμούσε να ανακαλύψει τρόπο να παρακάμψει αυτά τα όρια και να κάνει περισσότερο αποτελεσματική τη διαδικασία παραγωγής ηλεκτρισμού. Αρχικός σκοπός της εταιρείας ήταν η ανάπτυξη ενεργειακού μετατροπέα θερμότητας.

Εστίασε την προσοχή του στην ιδιότητα εκπομπής (εξάτμισης) των ηλεκτρονίων από την επιφάνεια μετάλλων σε υψηλή θερμοκρασία και την απευθείας μετατροπή τους σε ηλεκτρική ενέργεια, διαδικασία με πολύ υψηλό βαθμό ενεργειακής απόδοσης. Η ανακάλυψη αυτή οδήγησε στη δημιουργία του Θερμιονικού Ενεργειακού Μετατροπέα, που χρησιμοποιείται

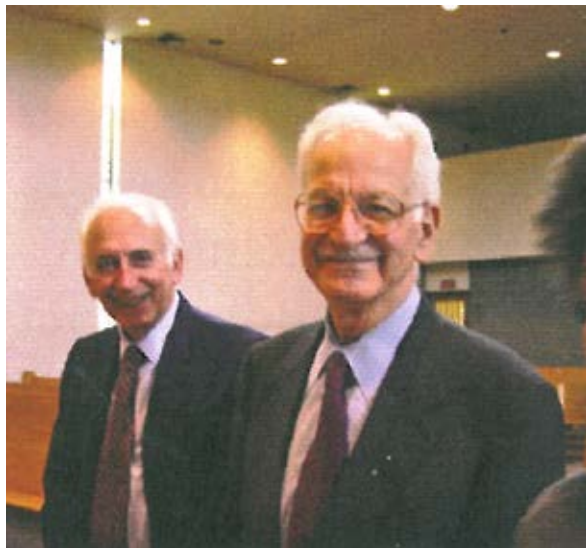
για την ηλεκτρική τροφοδοσία αεροδιαστημικών συσκευών.

Σύμφωνα με τα λόγια του **Χατσόπουλου** σε συνέντευξη από τον **Mark McLaughlin**, που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό “New England Business” τον Δεκέμβριο 1989 (σελ. 38-73), «*Αν ήθελα να σχεδιάσω τη ζωή μου σε ιδεώδη διαμόρφωση, θα ήθελα να μελετώ βασική φυσική, να κατανοήσω τους βασικούς νόμους της φυσικής και να κάνω κάποια ανακάλυψη εκεί, να την εφαρμόσω προκειμένου να κάνω μια εφεύρεση, να χρησιμοποιήσω την εφεύρεση αυτή για να αρχίσω μια επιχείρηση, να εφαρμόσω την επιχείρηση για να κτίσω έναν οργανισμό, ούτως ώστε στο τέλος της ζωής μου να διαθέτω τη μεγαλύτερη τεχνολογική εταιρεία και να το έχω επιτύχει σε 50 χρόνια!*» Ο Γ. Χατσόπουλος το επέτυχε!

Η αξία, η ευρεία απήχηση και η δυναμική της Thermo Electron αντανακλώνεται στις επιδόσεις της στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Άλλωστε ο **Χατσόπουλος** με την ευστροφία που τον διέκρινε και την πίστη του στην αξιοκρατία είχε «επιστρατεύσει» στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΤΕ προσωπικότητες ποικίλων αντιλήψεων, όπως τον πατέρα της υδρογονοβόμβας Edward Teller, τον **Laurance Rockefeller**, ως επενδυτή, όχι ως μέλος του Δ.Σ., καθώς και τον Καθηγητή του MIT **Ηλία Γυφτόπουλο**, τον χρηματιστή και γνωστό από τις εκθέσεις φωτογραφιών του από τη μεταπολεμική Ελλάδα **Robert McCabe**, τον επιχειρηματία **Peter Crisp**. Σημαντική συμβολή στην ενεργειακή στρατηγική προσέφεραν ο Καθηγητής **Joseph Keenan**, όπως και οι προαναφερθέντες **Ηλίας Γυφτόπουλος** και **Edward Teller**. Οι **Frank Jungers**, **Don Noble** και **Alex d’Arbeloff** συνέβαλαν στις βιομηχανικές δραστηριότητες της ΤΕ (**Εικ. 6**).

Είναι ενδιαφέρον ότι ο πατέρας του αρχικού χρηματοδότη της ΤΕ **Πέτρου**, ο εφοπλιστής **Μάρκος Νομικός**, για αρκετά χρόνια είχε επιφυλάξεις για την επιτυχία της επένδυσής του στη θερμιονική. Συνειδητοποίησε όμως την αξία της επένδυσης όταν ο **Laurance Rockefeller** επένδυσε προσωπικά \$1.000.000, τα οποία απέδωσαν πολλά εκατομμύρια δολάρια αργότερα (**Εικ. 7-8**).

Απίστευτη είναι η ιστορία εισόδου της Thermo Electron στην επιχείρηση τεχνικών συσκευών. Μέσα σε μια νύχτα δημιουργήθηκε νέα αγορά εργαλείων, όταν το Αμερικανικό Κογκρέσο νομοθέτησε ότι όλες οι αυτοκινητοβιομηχανίες θα πρέπει να ελέγχουν τις εκπομπές καυσαερίων για τα επίπεδα οξειδίων

Εικ. 6: Ο Γιώργος με τον στενό φίλο και συνεργάτη, Καθηγητή του MIT, Ηλία Γυφτόπουλο.

Εικ. 7: Ο Γεώργιος Χατσόπουλος συζητεί με τον Henry Ford II και τον Laurance Rockefeller σε επίσκεψή τους στην Thermo Electron το 1972.

Εικ. 8: Ο Γιώργος συζητεί με τον πατέρα της υδροβόμβας Edward Teller και τον Καθηγητή του MIT Joseph Keenan, συνεργάτες στην Thermo Electron.

του αζώτου. Δεν υπήρχαν τότε τα απαιτούμενα όργανα. Ο Χατσόπουλος το ανεγνώρισε ως μεγάλη ευκαιρία. Χωρίς να διαθέτει τον κατάλληλο χώρο για την παραγωγή των απαιτούμενων συσκευών, ο Χατσόπουλος τηλεφώνησε στην Ford Motor Company, με την οποία υπήρχε συνεργασία σε πρόγραμμα ατμομηχανής. Ζήτησε παραγγελία 10 συσκευών. Όπως καμία άλλη εταιρεία δεν είχε ξεκινήσει τη διαδικασία παραγωγής και η Ford ήταν απελπισμένη, έδωσε την παραγγελία στην TE, η οποία τελικά προηγήθηκε κατά ένα έτος όλων των άλλων. Επικολούθησαν παραγγελίες από την General Motors, την Toyota και την Honda. Έτσι η TE έγινε ο μεγαλύτερος παραγωγός συσκευών μέτρησης περιβαλλοντικών επιμολύνσεων και μέχρι το 1989 η Thermo Instruments, που ήταν θυγατρική εταιρεία της Thermo Electron, είχε πωλήσεις \$111,7 εκατομμυρίων και κέρδη \$10 εκατομμυρίων. Έτσι επέτυχε εισπράξεις 2 δισεκατομμυρίων δολαρίων για τη Thermo Electron με πωλήσεις εκλεπτυσμένου εργαστηριακού εξοπλισμού μέχρι το 1989.

Ο Χατσόπουλος δεν είχε hobbies. Δεν έπαιζε γκολφ ή κάποιο άλλο άθλημα. Εκτός από ολί-

γο τέννις, ο χρόνος έξω από την εργασία του συνίστατο σε ανάπαυση μέσω διανοητικών δραστηριοτήτων. Μια απαραίτητη διασκέδασή του ήταν η ενασχόληση με οικονομικά θέματα ή τη θεωρητική φυσική.

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

Σημαντική όμως ήταν η συμβολή του **Γιώργου Χατσόπουλου** στην οικονομική και ενεργειακή πολιτική των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Χαρακτηριστικά, μεταξύ 1975 και 1979 προσεκλήθη να καταθέσει σε έξι (6) τουλάχιστον διαφορετικές ευκαιρίες για θέματα ενέργειας ενώπιον επιτροπών της Γερουσίας ή της Βουλής των Αντιπροσώπων (Κογκρέσου). Ο **Γιώργος** υπήρξε σύμβουλος όλων των Προέδρων των ΗΠΑ. Αρχής γενομένης με τον **Jimmy Carter**, στον οποίο περιληπτικά παρουσίασε την τεχνολογική φάση διατήρησης ή καλύτερα της ενεργειακής αποτελεσματικότητας. Σε επανειλημμένες συμβουλευτικές συναντήσεις τόνισε με τεχνικές επεξηγήσεις ότι η αποτελεσματικότητα θα ήταν ιδιαίτερα προωθημένη στις περισσότερες ενεργοβόρες βιομηχανίες μέσω τεχνικής γνώσης ως συμπαραγωγής (cogeneration). Έτσι, ο **Γιώργος** και το επιτελείο βοήθησαν στον καθορισμό και πλήρη τροποποίηση των κανόνων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Η εφαρμογή αυτή συνετέλεσε σε εξοικονόμηση 20 δισεκατομμυρίων δολαρίων από τις ΗΠΑ, μόνο για το 1978!

Ένα ερώτημα του Κογκρέσου τον Νοέμβριο του 1979 ανατέθηκε για απάντηση σε εξαμελή συμβουλευτική επιτροπή πέντε οικονομολόγων (από το Harvard, το Princeton, το Stanford, το Brookings Institute και το Hoover Institute) με έναν μη οικονομολόγο, τον **Γιώργο Χατσόπουλο**. Το ερώτημα ήταν: «*Μήπως πρέπει ένα σημαντικό τμήμα του φορολογικού βάρους να απομακρυνθεί από τα εισοδήματα και να μετακινηθεί στην κατανάλωση;*». Όταν ο **Γιώργος** δεν ελάμβανε σαφείς απαντήσεις από τους σημαντικότερους εμπειρογνώμονες, γύριζε στην προσωπική μελέτη των προβλημάτων, μια στρατηγική που ακολούθησε με επιτυχία στη ζωή του.

Σε συνάντηση του **Χατσόπουλου** που έγινε τον Μάιο του 1983 με τον Πρόεδρο **Reagan** και τους Συμβούλους του, το θέμα ήταν για το τεράστιο οικονομικό μειονέκτημα της αμερικανικής βιομηχανίας έναντι της ιαπωνικής, ο Πρόεδρος έθεσε στον **Γιώργο** κυρίως το ερώτημα: «*Τι νομίζετε ότι πρέπει να γίνει για να διορθωθεί το πρόβλημα αυτό;*» Ο **Χατσόπουλος** απάντησε απλά, ότι η συνταγή πρέπει να περιλαμβάνει αλλαγή του φορολογικού κώδικα, προκειμένου να μειωθεί το κόστος παραγωγής των αμερικανικών εταιρειών (**Εικ. 9-11**).

Εικ. 9: 1983, με τον Πρόεδρο **Ronald Reagan** στον Λευκό Οίκο, όπου είχε προσκληθεί ο **Γιώργος** για να συζητήσει μελέτες σχετικές με το κόστος του κεφαλαίου και την ανταγωνιστικότητα της αμερικανικής βιομηχανίας.

ΙΔΡΥΣΗ ΤΗΣ PHAROS LLC

Από την ίδρυσή της το 1956 μέχρι την αποχώρηση του **Γεωργίου Χατσόπουλου** από την Προεδρία το 1999, η εται-

Εικ. 10: 1991, συνάντηση με τον Πρόεδρο **George H.W. Bush**, που τον είχε προσκαλέσει για συμβουλές σχετικές με την ενέργεια, την οικονομία και πολιτική φορολογίας.

Εικ. 11: 1994, συνάντηση με τον Πρόεδρο **Clinton** στον Λευκό Οίκο, για την παρουσίαση των ευρημάτων σχετικά με το κόστος του κεφαλαίου.

ρεία Thermo Electron (σήμερα Thermo Fisher Scientific) αναπτύχθηκε από ένα μικρό ερευνητικό εργαστήριο σε μια από τις 500 μεγαλύτερες εταιρείες, σύμφωνα με το περιοδικό Fortune, με προσωπικό πάνω από 25.000 σε 23 χώρες, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.

Όμως και μετά την αποχώρησή του από τη Thermo Electron, ο **Χατσόπουλος** ίδρυσε νέα επιχείρηση, την Pharos LLC, τον Μάιο του 2000. Μέσα σε μια δεκαετία η Pharos ανέπτυξε και διέθεσε στην αγορά μια σειρά πρωτοποριακών προϊόντων, στα οποία περιλαμβάνονται μαγνητικές κινούμενες συσκευές υποβοήθησης της καρδιάς και ερμητικώς σφραγισμένες αντλίες για την κυκλοφορία και επεξεργασία υγρών σε υπερκαθαρό περιβάλλον νοσοκομείων, που απαιτούνται από τους παραγωγούς κυκλωμάτων ημιαγωγών.

ΤΙΜΕΣ & ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Μεταξύ των πολλών διακρίσεων του **Γιώργου Χατσόπουλου** για τις επιτυχίες και τη συμβολή του στην επιστήμη και την τεχνολογία, περιλαμβάνονται οι εξής:

- 2007 Ταξίαρχης της Τιμής, από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας
- 1998 Επίτιμος Διδάκτωρ Μηχανολογίας, από το Πολυτεχνικό Ινστιτούτο του Worcester
- 1997 Μετάλλιο Henry Laurence Grant, για εξαιρετική συμβολή στη Μηχανολογία
- 1996 Βραβείο Heinz, για εξαιρετική συμβολή στην Τεχνολογία και την Οικονομία
- 1996 Μετάλλιο John Fritz, απονεμηθέν από πέντε εθνικές μηχανολογικές εταιρείες, για αξιοσημείωτες επιστημονικές και βιομηχανικές επιτυχίες
- 1994 Επίτιμος Διδάκτωρ Επιστημών, στο Πανεπιστήμιο Adelphi
- 1991 Επίτιμος Διδάκτωρ Ανθρωπιστικών Γραμμάτων, από το Πανεπιστήμιο της Μασαχουσέτης, στο Lowell
- 1990 Εφευρέτης της Χρονιάς, από το Μουσείο Επιστήμης της Βοστώνης

- 1982 Επίτιμος Διδάκτωρ Επιστημών, από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας του New Jersey
- 1978 Ισόβιο Μέλος της Εθνικής Ακαδημίας Μηχανολογίας των ΗΠΑ
- 1966 Εταίρος της Αμερικανικής Ακαδημίας Τεχνών και Επιστημών

Ο **Γιώργος Χατσόπουλος** υπήρξε επίσης μεταξύ πολλών άλλων: Ομότιμο Ισόβιο Μέλος της Massachusetts Institute of Technology (MIT) Corporation, Ομότιμος Διευθυντής, του National Bureau of Economic Research, Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος και Μέλος του Δ.Σ., της Federal Reserve Bank of Boston (1982-1989), Μέλος, στο Harvard Kennedy School of Government Advisory Board on Technology and Economic Policy (1992-1999), Διευθυντής στο Congressional Economic Leadership Institute (1978-1981)

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ο **Γιώργος** ευτύχησε να δημιουργήσει μια εξαιρετική οικογένεια, στην οποία κυριαρχούσε η αγάπη, η αρμονία και η ελληνική συνείδηση. Ανεκτίμητη υπήρξε και η συμβολή της επί 59 έτη συζύγου του **Δάφνης**, το γένος **Φυλακτοπούλου (Εικ. 12)**.

Η **Δάφνη** ήταν μαθηματικός, απεφοίτησε από το γνωστό Wellesley College και έλαβε Master's in Teaching Science από το Boston College. Εργάστηκε στην Thermo Electron ως Διευθύντρια των Πληροφορικών Συστημάτων Διαχείρισης, Εταιρικό Μέλος του Massachusetts General Hospital από το 1987, στο Εποπτικό Συμβούλιο της Συμφωνικής Ορχήστρας της Βοστώνης από το 1989 και ιδιαίτερα στο Μουσείο Επιστήμης της Βοστώνης. Για πολλά χρόνια η **Δάφνη** υπηρέτησε στο Δ.Σ. του College Year in Athens και του Κολλεγίου Αθηνών.

Με αφοσίωση στις ελληνικές παραδόσεις ο εορτασμός του Πάσχα εορτάζεται κάθε χρόνο στην οικία του **Γιώργου** και της **Δάφνης Χατσοπούλου** στο Lincoln της Μασαχουσέτης, με πολλά αρνιά στις σούβλες και με πολυάριθμο αριθμό κυρίως Ελλήνων προσκεκλημένων.

Λέγεται ότι «το μίλο πέφτει κάτω από τη μπλιά». Αυτό ισχύει και για τα δύο παιδιά του

Γιώργου και της **Δάφνης Χατσοπούλου**. Πρώτος ήταν ο **Νίκος**, που γεννήθηκε το 1962. Αν και ο πατέρας του ήλπιζε ότι ο **Νίκος** θα συνέχιζε τις επαγγελματικές δραστηριότητες (ερευνητικές, δημιουργικές και επιχειρηματικές), ο **Νίκος** προτίμησε την αυτονομία του, τόσο στις σπουδές, όσο και στην επιστημονική δραστηριότητα, ακολουθώντας λαμπρή ακαδημαϊκή καριέρα.

Ο **Νίκος Χατσόπουλος** σήμερα είναι Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Σικάγου. Προϊσταται ερευνη-

Εικ. 12: Το ζεύγος των νεόνυμφων Γιώργου και Δάφνης Χατσοπούλου (1959).

τικού εργαστηρίου νευροεπιστημών που χρηματοδοτείται από τα Εθνικά Ινστιτούτα Υγείας των ΗΠΑ. Από το 1998 μέχρι το 2001 διετέλεσε Επίκουρος Καθηγητής Νευροεπιστημών στο Πανεπιστήμιο Brown. Από το 2001 υπήρξε συνιδρυτής της εταιρείας Cyberkinetics Neurotechnology Systems, σκοπός της οποίας ήταν η ανάπτυξη τεχνολογίας νευρικών προσθέσεων για υποβοήθηση ατόμων με κινητικές δυσχέρειες. Η έρευνα του **Νίκου Χατσόπουλου** εστιάζεται στη νευρική βάση του κινητικού ελέγχου και γνώσεων. Είναι συγγραφέας πολυαριθμών επιστημονικών άρθρων, κεφαλαίων σε βιβλία και ενός ειδικού βιβλίου.

Η **Μαρίνα-Ισμήνη Χατσοπούλου-Bornhorst** γεννήθηκε το 1965. Σπούδασε Μαθηματικά και Μουσική στο Πανεπιστήμιο Brown, ξεκίνησε τη σταδιοδρομία της στην Τράπεζα Chase Manhattan, την οποία συνέχισε στην Thermo Electron, τελικά συμπληρώνοντας τις σπουδές της με Master's στη Μηχανολογία. Συνδυάζοντας τα ταλέντα της με εκείνα του συζύγου της **Walter Bornhorst** στην Καινοτόμο Τεχνολογία επέτυχε τη δημιουργία συστήματος παραγωγής φθινών τρισδιάστατων πρωτοτύπων εκτυπωτών με ευρείες εφαρμογές, μεταξύ άλλων, στη βιομηχανία, στην υγεία, στην εκπαίδευση, στην αεροδιαστημική και στη αρχιτεκτονική! Έτσι η **Μαρίνα Χατσοπούλου** θεωρείται η δημιουργός της τρισδιάστατης εκτύπωσης, όπου εκτυπωτές ψεκασμού με τη βοήθεια του τρισδιάστατου αρχιτεκτονικού σχεδιασμού (CAD: 3D Computer-Aided Design) χορηγούν σκόνη πολυμερών σε λεπτά διαδοχικά στρώματα, δημιουργώντας τρισδιάστατα σταθερά μοντέλα με όλες τις λεπτομέρειες της εσωτερικής γεωμετρίας. Η **Μαρίνα** απασχολήθηκε ως Διευθύνουσα Σύμβουλος τη εταιρείας της (που ονομάστηκε Z Corp) και ιδρύθηκε το 1994. Το 2005 την επώλησε. Το 2001 η Z Corp εισήγαγε την έγχρωμη πρωτο-εκτύπωση και επεκτάθηκε στο εξωτερικό με εισπράξεις \$30 εκατομμυρίων κατ' έτος. Η Μαρίνα σήμερα είναι μέλος του Συμβουλίου του MIT Enterprise Forum-Greece, οργανισμού με σκοπό την προώθηση της επιχειρηματικότητας στη χώρα μας και πολλών άλλων συμβουλίων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο θάνατος του **Γιώργου Χατσόπουλου** δημιούργησε ένα δυσαναπλήρωτο κενό όχι μόνο στην οικογένεια και τους φίλους του, αλλά και στην ελληνική ομογένεια των ΗΠΑ. Ο Γιώργος υπήρξε μεγαλοφυΐα, αλλά ήταν πάντα σεμνός, απλός και ευγενικός, φιλικός, υποστηρικτικός και γεμάτος από ανεξάντλητα χαρίσματα και καλοσύνη. Δεν είχε ποτέ επιδείξει αλαζονεία ή υπεροψία, αλλά το αντίθετο ήταν προσηνής και πρόθυμος να βοηθήσει κάθε φοιτητή ή τους Έλληνες του MIT, που ζητούσαν τη γνώμη του. Άλλωστε, στην Thermo Electron απασχολήθηκαν πολλοί Έλληνες Μηχανικοί. Υπήρξε ένας μεγάλος Έλληνας και μάλιστα Ευρυτανικής καταγωγής.

Η προσφορά του στην επιστήμη ήταν η ορθή επαναδιατύπωση του Δεύτερου Νόμου της Θερμοδυναμικής, για την κατάσταση ισορροπίας.

Χάρης στον **Γιώργο Χατσόπουλο** η Thermo Electron και η Pharos, με εφευρέσεις τους έχουν συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση της καθημερινής ζωής μας. Ίσως δεν είναι γνωστό, ότι την έκρηξη στο Τσερνόμπιλ διέγνωναν συσκευές της TE στην Ουμπάλα της Σουηδίας.

ας. Οι ανιχνευτές εκρηκτικών στις τράπεζες και στα αεροδρόμια, καθώς και η τεχνητή καρδιά, ιδιαίτερα δε οι συσκευές μετρήσεως της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, να προσφέρουν τεράστια υπηρεσία στον σημερινό άνθρωπο των πόλεων.

Ο Γιώργος Χατσόπουλος είχε από μικρός το όραμα να γίνει ένας νέος Edison. Πιστεύουμε ότι τα κατάφερε!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σημαντικές πληροφορίες για τον **Γιώργο Ν. Χατσόπουλο** υπάρχουν στα παρακάτω έντυπα:

Bylinsky G. “Thermo Electron Corporation: From the Moon to the Steam Engine”, Κεφάλαιο 9 στο “The Innovation Millionaires: How they succeed”, Charles Scribner’s Sons, New York 1976, pp. 182-203 (ISBN: 0-684-14564-2).

McLaughlin M. “Businessperson of the Year”, New England Business, December 1989, pp. 38-73.

Widmer TF. “George N. Hatsopoulos: An American by Design”, Boston 2013 (ISBN: 978-0-615-92163-1).

Mary Beth O’Leary. “George Hatsopoulos, Senior Lecturer Emeritus and MIT Corporation Life Member Emeritus, dies at 91”, MIT News, September 21, 2018.

ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΒΟΥΛΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ ΜΕ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ κ. Γ. ΓΙΑΝΝΙΤΣΑΡΗ «Η ΜΟΝΗ ΠΡΟΥΣΟΥ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ»

Παρά τη σφοδρή κακοκαιρία και την επίθεση της «ΩΚΕΑΝΙΔΑΣ» πολλοί συμπατριώτες μας Ευρυτάνες και φιλευρυτάνες έδωσαν δυναμικό παρόν στην φιλόξενη ιστορική αίθουσα της Παλαιάς Βουλής στις 23-2-2019, για την παρουσίαση του νέου βιβλίου του Καθηγητή της Αρχιτεκτονικής Σχολής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου κ. **Γεωργίου Γιαννίτσαρη** «**Η ΜΟΝΗ ΠΡΟΥΣΟΥ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ**», Έκδοση της Πανευρυτανικής Ένωσης.

Η έναρξη του προγράμματος έγινε από τον Πρόεδρο της Πανευρυτανικής Ένωσης κ. **Αθανάσιο Σταμάτη**, ο οποίος, αφού καλωσόρισε και ευχαρίστησε τους παρόντες, που αφήφισαν, όπως προαναφέρθηκε, την έντονη κακοκαιρία, έδωσε το λόγο στον συντονιστή της εκδήλωσης κ. **Κώστα Αντ. Παπαδόπουλο**, Γεν. Γραμματέα της Ένωσης.

Ο κ. Κ.Α. Παπαδόπουλος, μεταξύ άλλων, ανέφερε πως είναι το τρίτο βιβλίο του Καθηγητή κ. **Γ. Γιαννίτσαρη**, με ευρυτανικό περιεχόμενο, που η Πανευρυτανική Ένωση έχει την τιμή να παρουσιάσει στον ίδιο αυτόν ιστορικό χώρο του Εθνικού και Ιστορικού Μουσείου – Μέγαρο της Παλαιάς Βουλής, με συντονιστή τον ίδιο...

Το νέο βιβλίο του Καθηγητή κ. **Γ. Γιαννίτσαρη** «**Η ΜΟΝΗ ΠΡΟΥΣΟΥ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ**» προλογίζεται από τον Μητροπολίτη μας κ. **ΓΕΩΡΓΙΟ**, ο οποίος, μεταξύ άλλων, αναφέρει: «*Η ιστορία της Μονής της Παναγίας της Προυσιώτισσας στο πέρασμα των χρόνων, οι τοιχογραφίες, τα χειρόγραφα, τα κειμήλια και η αρχιτεκτονική των κτιρίων της είναι εκφράσεις του πολιτισμού των προγόνων μας. Αυτή την αρχιτεκτονική αναλύει στο έργο του ο ελλογιμώτατος κ. Γιαννίτσαρης. Μαζί με τα ξυλόγλυπτα τέμπλα των ναών της Μονής, τις τοιχογραφίες, μία σύντομη ιστορική αναδρομή και αρκετό φωτογραφικό υλικό, παραδίδει στον αναγνώστη μια ολοκληρωμένη εργασία, ευχάριστη και κατατοπιστική...*».

Τονίστηκε, επίσης, ότι η Πνευματική Ένωση συνεχίζει την εκδοτική ανθοφορία της, παρά την οικονομική κρίση που διερχόμαστε, χάρις στη νέα χορηγία της μεγάλης ευεργέτιδάς της κ. **Ελένης Πουρνάρα – Καρκαζή**, προς την οποία ανομολογούνται υποκάρδιες χάριτες...

Στη συνέχεια ο λόγος δόθηκε στους εισηγητές. Πρώτη εισηγήτρια ήταν η κ. **Αικατερίνη Πολυμέρου - Καμνλάκη**, τ. Δ/ντρια του Κέντρου Έρευνας της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, γνωστή στους Ευρυτάνες λόγω της αγαστής συνεργασίας της με την Ένωσή μας και της συμμετοχής της σε πάμπολλες εκδηλώσεις μας. Ακολούθησαν οι εισηγήσεις της κ. **Μαρίας Καφρίτσα**, Καθηγήτριας της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Ε.Μ.Π. και του κ. **Κωνσταντίνου Καραδήμα**, Αναπληρωτή Καθηγητή του Ε.Μ.Π. Οι εισηγήσεις και των τριών (3) παραπάνω ομιλητών ήταν σύντομες, περιεκτικές και επιστημονικά δομημένες, ικανοποίησαν δε πλήρως τους ακροατές.

Τέλος, ανέβηκε στο βήμα ο συγγραφέας του έργου κ. **Γεώργιος Γιαννίτσαρης**, ο οποίος, αφού ευχαρίστησε τους συντελεστές της έκδοσης και όλους όσους τον βοήθησαν κατά την επίπονη και πολύμοχθη εργασία του, αναφέρθηκε διεξοδικά στη νέα του επιστημονική εργασία, που σχετίζεται με την Ιστορία και την Αρχιτεκτονική της Ιεράς Μονής της «Κυράς της Ρούμελης» Παναγίας Προυσιώτισσας.

Ανάμεσα στο εκλεκτό ακροατήριο ήταν παρόντες ο Αιδεσιμώτατος πρωτοπρεσβύτερος π. **Δημήτριος Παπασπύρος**, εκπρόσωπος του Μητροπολίτη μας και οι κ. κ.: **Λάμπρος Τσιτσάνης**, Περιφερειακός Σύμβουλος Ευρυτανίας, **Ηλίας Καρανίκας**, τ. Βουλευτής Ευρυτανίας, οι Πανεπιστημιακοί καθηγητές κ.κ. **Χρήστος Μπαρτσόκας**, **Κλεομένης Κουτσούκης**, **Νίκος Πουρνάρας**, **Τάσος Μπίρης** και **Γεώργιος Μακρής**, ο Αντιπρόεδρος του Πνευματικού Κέντρου Ρουμελιωτών κ. **Ραπτόπουλος**, ο Αντιπρόεδρος της Ε.Ε.Ε. κ. **Απόστολος Αβράμπος**, ο εκπρόσωπος της Ένωσης Ευρυτάνων της Αμερικής «ΤΟ ΒΕΛΟΥΧΙ» κ. **Κώστας Αβράμπος**, ο Πρόεδρος του νεοσύστατου Συνδέσμου Ευρυτάνων Λογοτεχνών και Συγγραφέων κ. **Λάμπρος Ηλίας**, ο Δημοσιογράφος της Ρούμελης κ. **Ηλίας Προβόπουλος**, εκπρόσωποι Τοπικών Συλλόγων κ.ά. και, φυσικά, η χορηγός της έκδοσης κ. **Ελένη Πουρνάρα – Καρκαζή**, ευεργέτης της γενέθλιας γης μας και της Πανευρυτανικής Ένωσης, Στην κ. **Ελένη Πουρνάρα – Καρκαζή** ο συγγραφέας κ. **Γ. Γιαννίτσαρης** πρόσφερε την τριλογία των έργων του για την Ευρυτανία.

Η όλη εκδήλωση έκλεισε με διάφορες ανακοινώσεις και με την ευχή να έχουμε σύντομα παρόμοιες πετυχημένες και ποιοτικές εκδηλώσεις.

Βιολοντσέλλο Ὁ μυκώμενος γίγας τοῦ πάθους

Στὸν δεξιότηχην τοῦ βιολοντσέλλου Σταῦρο Παργινὸ
τὸν μαθητὴ τοῦ Δημήτρη (Τάκη) Παπαποστόλου τοῦ
Αἰτωλοῦ, τοῦ μουσικολόγου καὶ μπαλλαδόρου.

Ὁ λόγιος Καρπενησιώτης καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Ζαχα-
ρίας Α. Παπαντωνίου (1877-1940),¹ με ἀπώτερη κατα-
γωγὴ ἀπὸ τὴ Γρανίτσα τῶν Ἀγράφων, παρακολοθεῖ,
τὴν Παρασκευὴ 5 Ἀπριλίου 1902, στὴν αἴθουσα ἐκδη-
λώσεων τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσός»,
μουσικὴ ἐκδήλωση με τὸν νεαρό, μόλις 23 ἐτῶν,² Γά-
λο δεξιότηχην τοῦ βιολοντσέλλου Μαριξ Λέβενσον.
Ἐντυπωσιασμένος ἀπὸ τὴ μουσικὴ του κατάρτιση,

ΜΑΡΙΞ ΛΕΒΕΝΣΟΝ
Ὁ διάσημος βιολοντσέλλιστὴς

Προσωπογραφία τοῦ Μ.
Λέβενσον Ἐφ. Ἐστία, φ. 36 /
5. 4. 1902, σ. 1.

- ¹ Γιὰ τὸν Ζαχαρία Παπαντωνίου βλ. ἐνδεικτικὰ, Φωτεινὴ Κεραμάρη, Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου ὡς πεζογράφος, ἐκδ. Ἐστία, Ἀθήνα 2001, σ. 11-359· Ζαχαρίας Α. Παπαντωνίου, Ἀλήθεια εἶναι ἐκεῖνο ποὺ δὲν πρέπει νὰ λέγεται, 90 Παρισινὰ Γράμματα, ἐπιμ. – πρόλ. – εἰσαγωγὴ Νίκος Α. Ζωρογιαννίδης, ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2010, σ. 7-57· Διαβάζω, 285 (1992) 56-104.
- ² Ὁ δημοσιογράφος Δῆμος (Δημοσθένης) Βρατσᾶνος (1873-1944) συντάκτης τῆς στήλης «Ἀπὸ τὴν ζῶν τῆς πόλεως. Μὲ λίγα λόγια», στὴν ἐφ. «Ἐστία», – με τὸ δημοσιογραφικὸ ψευδώνυμο «Τὸ λαγωνικό» [βλ. Κυριάκος Ντελόπουλος, Νεοελληνικὰ φιλολογικὰ ψευδώνυμα 1800-2004, ἐκδ. Ἐστία, Ἀθήνα 2005, σ. 117, 181], ἀναφερόμενος στὴν καλλιτεχνικὴ ἄξια τοῦ Λέβενσον καταγράφει καὶ τὴν ἀνάλογη θριαμβευτικὴ συναυλιακὴ πορεία του στὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Πορτογαλία. Ἀναφέρει τὴν ἡλικία του (23 ἐτῶν) καὶ τὸν τόπο διαμονῆς του, τὸ Παρίσι: «Ὁ διάσημος βιολοντσέλλιστὴς κ. Λέβενσον, τὸν ὁποῖον ἐθαυμάσαμεν προχθὲς εἰς τὸν «Παρνασσόν», ἔδειξε μέχρι τοῦδε τὴν τέχνην του εἰς πλείστα μέρη τῆς Εὐρώπης. Ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ὁμοῦ διαμένει στὸ Παρίσι...Εἰς τὴν Μαδρίτην τὸν ἐχειροκρότουν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Εἰς τὴν Λισσαβώνα ... ἐδέχθη αὐτοῦ καὶ τὴς ἰδιαιτέραν ἀκρόασιν ἢ Βασίλισσα τῆς Πορτογαλίας ... Ὁ διακεκριμένος βιολοντσέλλιστας μόλις εἶναι εἴκοσι τριῶν ἐτῶν»· ἐφ. Ἐστία, φ. 24 / 3. 4. 1902, σ. 4. Μετὰ τὸ πέρας τῆς συναυλίας παρετέθη δεῖπνον πρὸς τιμὴν τῶν δύο καλλιτεχνῶν: «...μετὰ τὴν ἐσπερίδαν τοῦ Παρνασσοῦ εἰς τὸ σουπεῖ προσελήθησαν καὶ οἱ καλλιτέχνηαι κ.κ. Λέβενσον καὶ Λιβὸν ... τὸ θαυμάσιον γεῦμα παρετάθη μέχρι τῆς 4ης πρωϊνῆς ... [καί] οἱ καλλιτέχνηαι πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων ἐδόθη τὸ γεῦμα δὲν εὐρήκαν λέξεις νὰ ἐκφράσουν τὰς εὐχαριστίας των»· Ἐφ. Ἐστία, «Ἀπὸ τὴν ζῶν τῆς πόλεως. Μὲ λίγα λόγια», φ. 28 / 7. 4. 1902, σ. 4. Μάλιστα οἱ καλλιτέχνες ἔπαιξαν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος: «Ὁ περίφημος βιολοντσέλλιστὴς Λέβενσον ἔπαιξεν ἓνα ὠραῖο κομμάτι τοῦ Γκρίγκ, τὴν “Ρομάντσαν” τοῦ Βιετὰν καὶ τὸ “Τραγοῦδι τῆς ἀνέμης τοῦ Πόππερ”»· Ἐφ. Ἐστία, «Ἀπὸ τὴν ζῶν τῆς πόλεως. Μὲ λίγα λόγια», φ. 27 / 6. 4. 1902, σ. 4.

τήν ἐκτελεστική του δεινότητα, με τήν προσωπική του σφραγίδα δημιουργικότητας ἀλλά καί τή σκηηνική του παρουσία, μεταφέρει τίς ἐντυπώσεις του σέ χρονογράφημά του με τίτλο «Τὸ βιολοντσέλλον» στή στήλη «Καθημερινὰ σελίδες» -τήν ὁποία διατηρεῖ στήν πρώτη σελίδα τῆς ἐφημερίδας «Σκρίπ»- τήν Κυριακή 7 Ἀπριλίου 1902.³ Ὁ Παπαντωνίου δημοσιεύει τὸ ἄρθρο του με τὸ φιλολογικὸ ψευδώνυμό του «Ὁ ἄλλος».⁴

Ζαχαρίας Παπαντωνίου (Παρίσι, 1910)·
Ζωρογιαννίδης,
90 Παρισινὰ Γράμματα, σ. 314.

Τὸ χρονογράφημα, ποὺ ἀρθρώνεται σέ ἕξι μικρὲς ἐπιμέρους ἐνότητες, δὲν ἔχει δημοσιευθεῖ σέ ἐκδόσεις ἔργων τοῦ Παπαντωνίου, καταλογογραφεῖται ὅμως στή διατριβή τῆς Φωτεινῆς Κεραμάρη, «Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου ὡς πεζογράφος».⁵ Ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου, δεινὸς συντάκτης χρονογραφημάτων, χρησιμοποιεῖ δημοτικὴ γλῶσσα με ἐγκατεσπαρμένους λόγιους τύπους καί με τὸ ἰδιαιτερο χρονογραφικὸ του ὕφος, ποὺ ἀποκαλύπτει ἀθέατες ἀπὸ τοὺς πολλοὺς πτυχὲς καί ἀποχρώσεις τῶν γεγονότων, θίγει καί σχολιάζει τὴ μουσικὴ πραγματικότητα στήν πρωτεύουσα στίς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα, προῖόν τῆς ἔλλειψης μουσικῆς παιδείας. Με ἀφορμὴ τὴν παράσταση τοῦ Μ. Λέβενσον διατυπώνει γενικότερες εὐστοχες παρατηρήσεις καί σχόλια μουσικοῦ περιεχομένου, ἐνὼ δὲν παύει

νὰ ἀσκεῖ κριτικὴ σέ νοοτροπίες καί συμπεριφορές. Γενικότερα τὸ θέατρο καί ἡ μουσικὴ συγκαταλέγονται στίς θεματικὲς τῶν χρονογραφημάτων του, ἀπότοκος τῆς προσωπικῆς του καλλιέργειας καί τῶν πνευματικῶν ἀνησυχιῶν καί ἀναζητήσεών του.⁶

3 Ἐφ. Σκρίπ, «Καθημερινὰ σελίδες», φ. 2385 / 7. 4. 1902, σ. 1.

4 Γιά τὰ ψευδώνυμα με τὰ ὅποια δημοσίευε ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου βλ. Κεραμάρη, Ζαχαρίας Παπαντωνίου, σ. 65-66.

5 Στὸ ἴδιο, σ. 241.

6 Στὸ ἴδιο, σ. 90-95· Ἀκόμη καί περὶ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς εἶχε δημοσιεύσει σχόλια ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου. Μάλιστα, θεωροῦσε ὡς καλύτερους ἴσως καί μοναδικούς- βυζαντινοὺς φάλτες τῶν Ἀθηνῶν στίς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰ. τὸν Ἄλ. Παπαδιαμάντη καί τὸν Ἄλ. Μωραϊτίδη: «Ἡ βυζαντινὴ ἀπλούστατα κατέπεσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, διότι δὲν ὑπάρχουν φάλται. Καί σήμερον κινδυνεύουν νὰ νὰ μείνουν μόνοι βυζαντινομανεῖς ὁ κ. Παπαδιαμάντης καί ὁ κ. Μωραϊτίδης»· βλ. Ἐφ. Σκρίπ, φ. 1664 / 7. 4. 1900, σ. 1· Ἐφ. Ἐμπρός, φ. 5119 / 23. 1. 1911, σ. 1· Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος - Λαμπρινὴ Τριανταφυλλοπούλου, «Μουσικολογικά», Παπαδιαμαντικά Τετράδια 9 (2010) 120.—στὸ ἴδιο τεύχος τῶν Παπαδιαμαντικῶν Τετραδίων ἀναδημοσιεύονται

Είχε προηγηθεί και άλλη συναυλιακή παρουσία του Λέβενσον, στὸν ἴδιο χῶρο, τὴ Δευτέρα 1ῆ Ἀπριλίου.⁷ Καὶ οἱ δύο μουσικὲς ἐκδηλώσεις, οἱ ὁποῖες πραγματοποιοῦνται γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν τοῦ Συλλόγου,⁸ δὲν φαίνεται νὰ εἶχαν ἰδιαίτερη ἐπιτυχία ἀπὸ πλευρᾶς προσελεύσεως κοινῶ,⁹ παρὰ τὸ ἐλκυστικὸ πρόγραμμα τῆς συναυλίας.¹⁰ Στὴ συναυλία συμμετείχε καὶ ἡ γνωστὴ

τὰ ἄρθρα τοῦ Παπαντωνίου ἀπὸ τὸ «Σκρίπ» καὶ τὸ «Ἐμπρός». Κωνσταντῖνος Σπ. Τσιώλης, «Ἡ χαρμοσύνη τῆς μεγάλης ἐορτῆς: Ὁ Ζαχαρίας Παπαντωνίου χρονογραφεῖ γιὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1900», ἐφ. Χρονικὰ Δυτικῆς Μακεδονίας 764 (2018) 17-18. Διαφορετικὴ γνώμη διέτυπωσε ὁ Παπαδιαμάντης μὲ ἀπάντησή του ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ «Ἄστου»: βλ. Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Ἄπαντα, ἐπιμέλεια Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ἐκδ. Δόμος, τ. Ε', Ἀθήνα 2005, σ. 231, 393.

7 Καὶ ἄλλη, ἑκτακτὴ, λαϊκὴ συναυλία τοῦ Λέβενσον πραγματοποιήθηκε τὴν Κυριακὴ 7 Ἀπρ. 1902 στὸν Παρνασσὸ μὲ χαμηλὸ εἰσιτήριο τριῶν δραχμῶν: «Σήμερον εἰς τὰς 4 ½ ὃ “Παρνασσὸς” καλεῖ εἰς λαϊκὴν συναυλίαν τοὺς ἀθηναίους. Θὰ παίξει ὁ διάσημος Λέβενσον. Ἡ τιμὴ ὠρίσθη εἰς τρεῖς δραχμὰς καὶ μόνον» Ἐφ. Ἀκρόπολις, «Κίνησις καὶ ζῶη. Τὰ μικρὰ τῆς ἡμέρας», φ. 7220 / 7. 4. 1902, σ. 1. «Υποχωρήσαντες εἰς ἐπιμόνους παρακλήσεις οἱ δύο Γάλλοι καλλιτέχνη Λέβενσον καὶ Λιβὸν δίδουν ἀ π ο χ α ρ ε τ ι σ τ ῆ ρ ι ο ν ἀπογευματικὴν αὖριον εἰς τὸν “Παρνασσὸν” 4½-6 ½. Τὸ πρόγραμμα εἶναι ἐκλεκτότατον μεταξὺ δὲ τῶν τεμαχίων θὰ ἀκουσθῇ “σονάτα” τοῦ Γκρίγκ, ἡ “Πεταλούδα” καὶ ἡ “Μαζούρκα” τοῦ Πόππερ, ἐν κλέφτικον ἑλληνικόν, καὶ ἐν τεμάχιον μὲ 2 βιολοντσέλλα. Τιμαὶ: 3 δρχ. καὶ διὰ τὰ μέλη 2 δρχ. Οὐδεὶς δὲν πρέπει νὰ λείψῃ» Ἐφ. Ἐστία, «Ἡ τελευταία τοῦ Λέβενσον», φ. 27 / 6. 4. 1902, σ. 4.

8 Ἐφ. Ἐμπρός, φ. 1949 / 1. 4. 1902. Τὸ ποσὸν ποὺ εἰσπράχθηκε ὑπὲρ τῶν ἀπόρων παιδῶν ἀπὸ τὶς συναυλίες τοῦ Λέβενσον ἦταν 712,60... δρχ. Βλ. Τιμ. Ἀργυρόπουλος, Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ 38ο ἔτος πεπραγμένων, [Φιλ. Σύλλογος Παρνασσός], Ἀθήνα 1903, σ. κδ'.

9 «Δυστυχῶς εἶναι ὀλίγοι, πολὺ ὀλίγοι, καὶ ἐπομένως οἱ αὐτοὶ πάντοτε καὶ παντοῦ, οἱ παριστάμενοι εἰς τὰς συναυλίας καὶ τὰ θεάτρα» Ἐφ. Ἄστου, «Λέβσον καὶ Λιβόν», φ. 4096 / 6. 4. 1902, σ. 3. Ἀντιθέτως, σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη συναυλία, αὐτὴ τῆς 1ῆς Ἀπριλίου, ὁ καλλιτεχνικὸς συντάκτης τῆς ἐφημερίδας «Ἄστου» θεωρεῖ πὼς ἦταν ἐπιτυχημένη, ἐνῶ ἐπισημαίνει πὼς ἡ ἀξία τοῦ βιολοντσέλλου τοῦ Λέβενσον ἀνέρχεται σὲ 12.000 μάρκα: «Ἡ συναυλία τὴν ὁποίαν ἔδωσαν εἰς τὸν “Παρνασσόν” οἱ καλλιτέχνη Μ. Λέβενσον καὶ Λουδοβίκος Λιβὸν ὑπῆρξε τελείως ἐπιτυχῆς ... Ὁ Λέβενσον ἔπαιξε εἰς τὸ βιολοντσέλλον ἐκλεκτὰ τεμάχια τοῦ Κρίγκ, τοῦ Πόππερ, τοῦ Σαίν. Ἦρσεσε πάρα πολὺ τὸ “Τραγούδι τῆς Ἡρακᾶτης” τοῦ Πόππερ. Εὐτυχῶς ἡ συναυλία θὰ ἐπαναληφθῇ τὴν Παρασκευὴν καὶ θ' ἀκουσθῇ πάλιν τὸ γλυκύτατον βιολοντσέλλον τοῦ Λέβενσον, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει μόνον ἀξίαν διότι παίζεται ἀπὸ τέτοιον καλλιτέχνην, ἀλλὰ καὶ ἰδίαν ἀξίαν, ἀγορασθῆν ἀντὶ 12.000 μάρκων» Ἐφ. Ἄστου, «Ἡ συναυλία», φ. 4093 / 3. 4. 1902, σ. 3. Τὴν ἐπομένη τῆς συναυλίας τῆς 5ῆς Ἀπριλίου ὁ συντάκτης τῆς ἐφ. «Ἐστία» Δήμος Βρατσάνος, πάλι μὲ τὸ ψευδώνυμο «Τὸ λαγωνικό», στὴ στήλη «Ἀπὸ τὴν ζῶν τῆς πόλεως. Μὲ λίγα λόγια», στίς 6 Ἀπρ. 1902, γράφει σχετικὰ μὲ τὴν πενυχρὴ προσέλευση κοινῶ: «Οὔτε καὶ χθὲς εἶχεν ἀρκετὸν κόσμον τὸ κοντσέρτο τοῦ βιολοντσέλλιστου κ. Λέβενσον καὶ τοῦ πιανίστα κ. Λιβόν ... Μετὰ τὸ πρελούδιον τοῦ Μπάχ ὁ κ. Λέβενσον ἐκλήθη τετράκις εἰς τὴν σκηνὴν ... τὸ τραγούδι τῆς κ. Φεράλδη εἶχε χθὲς ἐξαιρετικὴν δροσιάν. Ἡ καλλιτέχνης κυρία κατεχειροκροτήθη» Ἐφ. Ἐστία, φ. 27 / 6. 4. 1902, σ. 4. ἐνῶ, ἐπίσης, στὴ στήλη «Ἐδῶ κι ἐκεῖ» στὴν ἐφ. «Σκρίπ», στίς 7 Ἀπρ. 1902, ὅπου καὶ τὸ χρονογράφημα τοῦ Παπαντωνίου, σημειώνεται: «Οὔτε κατὰ τὴν προχθεσινὴν συναυλίαν τοῦ κ. Λέβενσον καὶ τοῦ κ. Λιβόν εἰς τὸν “Παρνασσόν” δὲν ἐπῆγε δυστυχῶς πολὺς κόσμος. Καὶ εἶναι λύπη μεγάλῃ ἀλήθεια. Διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἔχασαν μίαν εὐκαιρίαν νὰ ἀκούσουν ἓνα τεχνίτην τῆς πρώτης γραμμῆς» Ἐφ. Σκρίπ, «Ἐδῶ κι ἐκεῖ», φ. 2385 / 7. 4. 1902, σ. 1.

10 Ἀντιθέτως, ἀνήμερα τῆς συναυλίας τῆς 5ῆς Ἀπρ. 1902 στὴν ἐφ. «Ἐστία» ἀναφέρεται πὼς: «Μεγάλῃ ζήτησις εἰσιτηρίων ὑπῆρχε διὰ τὴν ἀποψινὴν συναυλίαν τοῦ Παρνασσῶ ... διότι

τότε λυρική τραγουδίστρια τῆς ἐποχῆς Θ. Λ. Φεράλδη,¹¹ ἀλλὰ καὶ ὁ Γάλλος πιανίστας Λουδοβίκος Λιβόν.¹² Τὸ πρόγραμμα τῆς συναυλίας περιελάμβανε συνθέσεις τοῦ κλασικοῦ ρεπερτορίου ὀνομαστῶν συνθετῶν:

«Οἱ δύο Γάλλοι καλλιτέχναι, ὁ Μαριξ Λέβενσον καὶ ὁ Λουδοβίκος Λιβόν, δίδουν εἰς τὸν “Παρνασσόν” τὴν ἐρχομένην Παρασκευὴν συναυλίαν μὲ τὴν εὐγενῆ σύμπραξιν τῆς Καρ Φεράλδη. Ὁ Μαριξ Λέβενσον εἶναι ἔξοχος βιολοντσελλιστής· εἶναι ὁ Θάμσων [μήπως Σάμφων;] τοῦ βιολοντσέλλου. Ἐπροκάλεσε ζωηροτάτας ἐπευφημίας κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισίν του. Τὴν Παρασκευὴ θὰ παίξῃ τὴν “Σονάταν” τοῦ Χαϊνδελ, τοὺς “Μεγάλους Αἰοδούς” τοῦ Βάγκνερ, τὴν “Ονειροπόλησιν” τοῦ Σβένδσεν, τὸ “Τραγούδι τῆς Ἡλακάτης” τοῦ Πόππερ καὶ ἄλλας συνθέσεις τοῦ Βάχ, Μπέκερ, Ρουβινστάϊν καὶ Περγκολέζε. Ὁ κ. Λιβόν θὰ παίξῃ εἰς τὸ πιάνο τὴν “3ην Ballade” τοῦ Σοπέν, τὴν “Υφάντριαν” τῆς Σαμινάθ καὶ ἄλλην σύνθεσιν τοῦ Δίμερ. Ἡ Κα Φεράλδη θὰ τραγουδήσῃ τὸ “Γύρνα” τοῦ Σαμινάδ, τὸ “Ave Maria” τοῦ Γκουνῶ καὶ “Ἄριαν” τοῦ “Βασιλέως Ὑς” τοῦ Λαλό. Ἡ συναυλία αὐτὴ θ’ ἀποτελέσῃ μίαν ἀπὸ τὰς ἐκτάκτους μουσικὰς ἀπολαύσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι σπάνια τὴν ἐφετεινὴν περίοδον εἰς τὰς Ἀθήνας»¹³

Ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου ἀποδίδει τὸ γεγονός τῆς μὴ ἱκανοποιητικῆς προσελεύσεως κοινῶς στὴ συναυλία τῆς 5ης Ἀπρ. 1902, στὴν ἀνεπαρκῆ προβολὴ τοῦ γεγονότος ἀπὸ τὸν Ἀθηναϊκὸν τύπο καὶ ἄλλα διαθέσιμα μέσα προβολῆς, χωρὶς ὁ ἴδιος ὁ Λέβενσον νὰ ἔχει φροντίσει νὰ διαθέτῃ κάποιον ἐπὶ τῶν δημοσίων σχέσεων του, ἀλλὰ καὶ στὴν οἰκονομικὴ δυσπραγία τοῦ μουσικόφιλου Ἀθηναϊκοῦ κοινῶς:

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἔλθῃ μετὰ ἓνα οἰκονομικὸ κλονισμόν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοινῶς τοῦ ἀκούοντος τὰς συναυλίας, καὶ διὰ νὰ ἔλθῃ ἀδιαφήμετος,

ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι ἀπὸ τὸ βιολοντσέλλον τοῦ Λέβενσον»· Ἐφ. Ἐστία, «Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πόλεως. Μὲ λίγα λόγια», φ. 26 / 5. 4. 1902, σ. 4· Για τὸ πρόγραμμα τῆς συναυλίας σὲ ἄλλη στήλῃ σημειώνεται γιὰ τὴ λυρική τραγουδίστρια Φ. Λ. Φεράλδη πῶς: «Τὸ ὄλον τῆς ἐσπερίδος θὰ συμπληρώσῃ εὐγενῶς προσφερθεῖσα ἢ κ. Φεράλδη, ἥτις θὰ φάλλῃ μίαν σύνθεσιν τῆς Σαμινάδ, τὸ “Λίκνισμα” τοῦ Γκονάρ, τὸ “Ἄβε Μαρία” τοῦ Γκουνῶ, καὶ μέρος τοῦ “Βασιλέως Ὑς” τοῦ Λαλό»· Ἐφ. Ἐστία, «Ἡ συναυλία τοῦ “Παρνασσῶς”, φ. 26 / 5. 4. 1902, σ. 4. Στὸ ἴδιο φύλλο στὴν πρώτη σελίδα δημοσιεύεται ἀνυπόγραφη προσωπογραφία τοῦ Λέβενσον.

11 «Ἡ κυρία Φεράλδη ἔψαλλε μετὰ περισσῆς χάριτος καὶ διὰ τῆς ωραίας φωνῆς τῆς τέσσαρας γαλλικὰς μονωδίας ἐκ τῶν καλλιτέρων»· Ἐφ. Ἄστν, «Λέβσον καὶ Λιβόν», φ. 4096 / 6. 4. 1902, σ. 3.

12 Τῆς ἐν τῷ “Παρνασσῶ” τελευταίας συναυλίας τῶν κ. Λέβινσον καὶ Λιβόν τὸ πρόγραμμα εἶναι εἰς ἄκρον ἐλκυστικόν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ τὸ “Φύσημα τῆς Ἀνέμης” τοῦ Πόπερ, οἱ “Μουσικοδιδάσκαλοι” τοῦ Βάγκνερ, κτλ. καὶ τὸ ἄσμα τῆς εὐγενεστάτης κ. Φεράλδη, ἥτις θὰ φάλλῃ, συνοδευομένη καὶ παρὰ τοῦ βιολοντσέλλου, ἄριαν ἐκ τοῦ “Βασιλέως Ὑς” τοῦ Λαλό, “Ἄβε-Μαρία” τοῦ Γκουνῶ, τὸ “Λίκνισμα” τοῦ Γκονάρ, καὶ “Ἐπάνελθε” τῆς Σαμινάδ»· Ἐφ. Ἐμπρός, «Ἡ συναυλία τοῦ Παρνασσῶς», φ. 1952 / 4. 4. 1902, σ. 3.

13 Ἐφ. Νέον Ἄστν, φ. 115 / 4. 4. 1902, σ. 1, ὅπου δημοσιεύονται καὶ φωτογραφίες τῶν Loevenson καὶ Livon.

άγνωστος, άνμπρεσσάριος δέν ήκούσθη άπό πολλούς.

Ένδεχομένως αυτό όφείλεται και στην ύψηλή τιμή τών εισιτηρίων, όπως έπισημαίνει ό δημοσιογράφος Πολύβιος Δημητρακόπουλος, με τό ψευδώνυμο «Ό γελωτοποιός»,¹⁴ στη στήλη πού διατηρεί στην έφ. «Έμπρός» με τίτλο «Άπό ήμέρας εις ήμέραν» :

«Και τό κοινόν έξ άλλου, μεθ' όλην τήν υπερτίμησιν τών εισιτηρίων ... έδείχθη άληθώς άνεξάντλητον εις γενναίαν προμήθειαν εισιτηρίων, άδιάφορον άν εις ταύτα άντιστοιχεί χρηματικόν ποσόν σχετικώς υπέρογκον ... και διότι έπλήρωσαν 10 δραχμάς δι' έκαστον κάθισμα.»¹⁵

Άκόμη, ό Καρπενησιώτης λογοτέχνης άναφέρεται κολακευτικά στο κοινό αυτό, τό όποιο συντηρεί και στηρίζει τις Καλές Τέχνες στην Άθήνα, αλλά και στα έπιτυχημένα παραδείγματα προηγούμενων καλλιτεχνικών έκδηλώσεων, πού είχαν καλή προβολή και έπιτυχία, όπως τού Βέλγου βιολιστή Σεζάρ Τόμσον και τής Γαλλίδας ήθοποιού Ζάν Άντιγκ:

Άν ήρχετο όλίγον ένωρίτερον θα έγίνετο και δι' αυτόν ό,τι έγεινε διά τόν Τόμσον. ... Τό κοινόν αυτό μόλις άρκει διά νά γεμίση μίαν αίθουσαν. Είναι τό ίδιον τό όποιον άκούει τήν Ζάν-Άδιγκ,¹⁶ τόν Τόμσον,¹⁷ τόν Λέβενσον ... ή μουσική πρέπει νά σκύψη ταπεινώς και νά τού έκδηλώση εύγνωμοσύνην.

Ό Ζαχ. Παπαντωνίου ύπογραμμίζει πώς τήν έποχή εκείνη τό βιολοντσέλλο ήταν

14 Ντελόπουλος, Ψευδώνυμα, σ. 92.

15 Έφ. Έμπρός, «Άπό ήμέρας εις ήμέραν», φ. 1956 / 8. 4. 1902, σ. 1.

16 «Η Άδιγκ δύναται νά έχει άντιπάλους, δέν έχει όμως ουδεμία ισόπαλον»-Παύλος Μπουρζέ (θεατρικός συγγραφέας), έφ. Έμπρός, «Η βαρωνίς τού Κάρλσπεργ», φ. 1910 / 20. 2. 1902, σ. 1. Η όνομαστή Γαλλίδα ήθοποιός Ιωάννα Άδιγκ (Janet Hading 1859-1941) ήλθε στην Άθήνα στις 18 Μαρτίου 1902 και έδωσε τέσσερις παραστάσεις στο Βασιλικό Θέατρο [Έφ. Σκρίπ, «Μικρά νέα», φ. 2299, 9. 1. 1902, σ. 2]. Για τις θριαμβευτικές εμφάνισεις της στην Άθήνα βλ. Έφ. Έμπρός, «Αί παραστάσεις τής Ζάν Άδεγκ», 5. 3. 1902 / φ. 1922, σ. 1· Έφ. Έμπρός, «Ζάν Άδεγκ», φ. 1924 / 7. 3. 1902, σ. 1· Έφ. Έμπρός, «Η πρώτη τής Ζάν Άδεγκ», φ. 1923 / 6. 3. 1902, σ. 3.

17 Sézar Thomson (1875-1931), όνομαστός Βέλγος βιολιστής, δάσκαλος τού βιολιού και συνθέτης. Τήν προηγούμενη τής 1ης συναυλίας τού Λέβενσον, στις 31 Μαρτίου 1902, στην αίθουσα τής «Μουσικής Έταιρείας» δόθηκε ή τελευταία συναυλία τού Τόμσον: «Ό διάσημος καλλιτέχνης τόν όποιον είχον θαυμάσει δις ήδη οι Άθηναίοι εφάνη και χθές άπαράμιλλος κατενθουσιάσας τό άκροατήριον» Έφ. Έμπρός, «Η τελευταία τού Τόμσον» φ. 1949 / 1. 4. 1902, σ. 3· «Έχουν σχεδόν έξαντληθή τά εισιτήρια διά τήν προσεχή συναυλίαν τού Βέλγου βιολιστού κ. Τόμσον εις τήν “Μουσικήν Έταιρείαν”. Ό κ. Τόμσον ήρχεται σήμερα εις τās Άθήνας. Έπιτροπή εκ μελόν τής “Μουσικής Έταιρείας” θα κατέβει στον Πειραιά, όπως ύποδεχθή τόν έξοχον καλλιτέχνην» Έφ. Σκρίπ, «Έδω κι εκεί» φ. 2366 / 18. 3. 1902, σ. 1· «...Είναι και δύσκολον νά μη άντιληφθή ό άκροατής τό υπέροχον εκείνο τό όποιον έπαλλεν εις τής δοξαριές τού Τόμσον. Ήρουν αι ποικιλία πού έξετέλει εις τό βιολί, αι συντρακτικάι, αι χρυσταλλώδους διαυγείας και άσυλλήπτου λεπτότητος, διά νά κύψη ένα κοινόν θαμβωμένον πρό τοιαύτης τέχνης» Έφ. Σκρίπ, «Τόμσον», φ. 2372 / 24. 3. 1902, σ. 3.

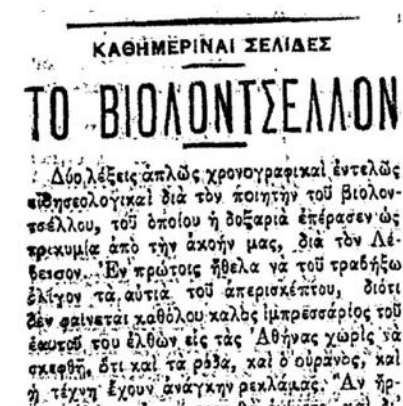
ένα δημοφιλές μουσικό όργανο στην πρωτεύουσα, αλλά ελάχιστοι είχαν τις δυνάμεις και τη θέληση να το υπηρετήσουν πιστά σε βάθος χρόνου, καθώς θεωρεί πως πρέπει να υπάρχει μία ιδιαίτερη καλλιτεχνική κλήσις της Τέχνης προς τον καλλιτέχνη για να αναδειχθεί ή δύναμη της καλλιτεχνικής δημιουργίας του μέσα από το μουσικό όργανό του. Ακόμη, αναφέρεται και στην αρχαία βάρβιτο, ένα πολύχορδο μουσικό όργανο της αρχαιότητας, που σε παραλλαγές του –όπως το βιολοντσέλλο– ένθουσιάζει μέχρι σήμερα όσους ακούν, απολαμβάνουν και γοητεύονται από τον ήχο του:

Ἐνῶ ἔγεινεν ἀπὸ τὰ ἀγαπητότερα τῶν ὀργάνων, καὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ γονεῖς φιλοδοξοῦν νὰ φορτώσουν εἰς τὰ παιδιὰ των αὐτὸν τὸν μυκώμενον γίγαντα τοῦ πάθους, δὲν εὐρίσκονται δάκτυλα ἰσχυρὰ νὰ τὸ κρατήσουν ... ὅτι ἡ τέχνη πηγαίνει πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν τέχνην ... Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρχεν ἕνας ἱστορικός λόγος νὰ ἀκμαῖζῃ ἡ βάρβιτος ... ποίαν θαλασσοταραχὴν πάθους θὰ ἀνέδιδεν ὑπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους δακτύλους τὸ κῦτος τῆς βαρβίτου μετὰ χιλιάδας αἰῶνων.

Ἐντυπωσιασμένος ἐμφανίζεται ὁ Παπα-
τωνίου καὶ ἀπὸ τῆ φυσικὴ παρουσία, τῆ
σκηνικῆ συμπεριφορά, τὴν ἐκτελεστικὴ δεινότητα,¹⁸ ἀλλὰ καὶ τὴν «ἐρωτικὴ» ἐσω-
τερικὴ σχέση τοῦ Λέβενσον μὲ τὸ βιολοντσέλλο,¹⁹ τὸ ἀγαπημένο του ὄργανο:

Υψηλὸς, μὲ μίαν κόμην φουντωμένην ἐπάνω εἰς τὴν ωραίαν κεφαλήν, νευρικός, ἀνατινασσόμενος, γελῶν ὅταν δὲν πρέπη, σοβαρὸς ὅταν πρέπη νὰ μειδιάσῃ, χαριτωμένος, μισότρελλος, κουρδισμένος, ἀγκαλιάζων τὸ βιολοντσέλλο ὡς νὰ γίνεται ἕνα μαζί του ὅταν παίζῃ, κύπτων ἐπάνω του ὡς νὰ τοῦ κρυφομιλῇ. Εἶναι ὁ Λέβενσον ... καθήμενος, ἀκίνητος, ἀναπαύων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ λαίμου τοῦ βιολοντσέλλου καὶ μειδιῶν ἀπαθέστατα.

Τέλος ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου, μὲ ὕφος λεπτῆς εἰρωνείας καὶ διακριτικότητας,

Ἐφ. Σκριπ, «Καθημερινὰ σελίδες.
Τὸ βιολοντσέλλο», φ. 2385 / 7. 4.
1902, σ. 1.

18 «Ἡ χθεσινὴ συναυλία τοῦ Παρνασοῦ ἔ' ἀφήσῃ ἐποχὴν ... Ἡ θεία βάρβιτος εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀπόλλωνος τὴν μορφήν καὶ τὴν μουσικὴν ἔμπνευσιν τοῦ κ. Λέβσον συνετάραξε, καθήδυνε, ἐμάλαξε τὰς ψυχὰς» Ἐφ. Ἄστου, «Λέβσον καὶ Λιβόν», φ. 4096 / 6. 4. 1902, σ. 3.

19 «Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ ἐὰν ἐξάρωμεν τὴν ἔκφρασιν, κυρίως τὴν ἔκφρασιν ἐν τῇ ἐκτελέσει ὅλων τῶν τεμαχίων τοῦ προγράμματος» Ἐφ. Ἄστου, φ. 4096 / 6. 4. 1902, σ. 3.

σχολιάζει την -κατά τη γνώμη του- έρμηνευτική άνεπάρκεια²⁰ του Λουδοβίκου Λιβόν,²¹ του Γάλλου πιανίστα που συνόδευε τον Λέβενσον στίς συναυλίες του «Παρνασσού»:

Περί του κ. Λιβόν συντρόφου του Λέβενσον πιανιστοῦ, ἀναφέρουν τὰ προγράμματα ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ κοντσέρτο τοῦ Κολόν.²² Πολλοὶ ἐξ Ἀθηνῶν σκέπτονται νὰ γράψουν εἰς τὸ Παρίσι ζητοῦντες νὰ μάθουν ἐὰν ἡ εἶδησις ἔχεται ἀκριβείας.

Γενικά, πάντως, ὁ Ἀθηναϊκὸς τύπος ἀναφέρεται μὲ κολακευτικὰ σχόλια γιὰ τὸν Λέβενσον καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς συναυλίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συντελεστὲς τῆς, ὅπως ὁ πιανίστας Λ. Λιβόν καὶ ἡ λυρική τραγουδίστρια Φ. Α. Φεράλδη.²³ Χαρακτηριστικά, στὴν ἐφ. «Νέον Ἄστου» τῆς 6ης Ἀπριλίου 1902 γράφεται:

«Ἡ χειμερινὴ περίοδος κλείει μὲ τὰ τελειωτέρας μουσικὰς ἀπολαύσεις. Χθὲς τὸ βράδυ εἰς τὸν “Παρνασσόν” ὁ Μάριξ Λέβενσον ὁ θαυμάσιος βιολοντσελλιστῆς καὶ ὁ πιανίστας τῶν συναυλιῶν Λαμουρὲ τῶν Παρισίων Λιβόν,²⁴ ἔδωσαν μουσικὴν συναυλίαν μὲ πρόγραμμα, τὸ

20 Ὁ συντάκτης τῆς ἐφ. «Ἄστου» εἶχε ἄλλη ἄποψη: «Ὁ κ. Λιβόν εἶναι δεξιώτατος ἐκτελεστῆς τοῦ κλειδοκυμβάλου, καλλιτέχνης καὶ αὐτὸς πρώτης δυνάμεως καταθέλλας μὲ τὴν τρίτην χορωδίαν τοῦ Σοπὲν καὶ τὸ “ἄσμα τοῦ γυπὸς” τοῦ Διμέρ». Ἐφ. Ἄστου, «Λέβενσον καὶ Λιβόν», φ. 4096 / 6. 4. 1902, σ. 3.

21 Luis Livon, d. 1913, καθηγητὴς πιάνου στὸ Ὦδειο τῆς Μασσαλίας https://books.google.gr/books?id=mtYz_WjAM_UC&pg=PA52&lpg=PA52&dq=luis+livon+piano&source=bl&ots=2VN_v7seh1&sig=XW0cetGjvnhSH6lzi-6cihQ7U&hl=el&sa=X&ved=0ahUKewjE6N6CxczbAhVRK1AKHWF9DrEQ6AEIQTAH#v=onepage&q=luis%20livon%20piano&f=false

22 Γαλλικὴ συμφωνικὴ ὀρχήστρα ἡ ὁποία ἰδρύθηκε τὸ 1873 ἀπὸ τὸν βιολονίστα Édouard Collone. Σὲ χρονογράφημα τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου, ἀπὸ τὸ Παρίσι, ποὺ δημοσιεύεται στίς 11 Δεκ. 1908 στὴν ἐφ. «Ἐμπρός» μὲ τὸν τίτλο «Μουσική» καὶ μὲ τὴν ὑπογραφή Ζ. Π., ἀναφέρεται στὴν ὀρχήστρα τοῦ Κολλόν καὶ μεταξύ ἄλλων γράφει πῶς: «Ἡ ὀρχήστρα τοῦ Κολλόν ἀποτελεῖται ἀπὸ 150 ἐκτελεστὰς πρώτης γραμμῆς. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς φθάνει τοὺς 200, ὅταν προστίθεται χορωδία ὅπως εἰς τὴν “Ἐνάτην Συμφωνίαν” τοῦ Μπετόβεν. Εἰς κάθε συναυλίαν θὰ λάβῃ μέρος ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους καλλιτέχνας τῶν Παρισίων καὶ πολλὰκις ἕνα κουαρτέτο τῆς Ὀπερά»· βλ. Ζωρογιαννίδης, ...90 Παρισινὰ Γράμματα, σ. 173-176.

23 Ἦλυρική τραγουδίστρια Φ. Α. Φεράλδη, μετέπειτα καθηγήτρια τοῦ Ὦδειοῦ, [βλ. Ἐφ. Ἐμπρός, «Αἱ μαθήτριάς τῆς κ. Φεράλδη», φ. 5162 / 8. 3. 1911, σ. 6] ἀναφέρεται καὶ στὸν ἀπολογοισμὸ τοῦ Καλλιτεχνικοῦ τιμητικοῦ τοῦ «Παρνασσού» ὡς συμμετέχουσα στὴν ὀρχήστρα γιὰ τοὺς εὐγενεῖς σκοποὺς τοῦ Συλλόγου· βλ. Κωνσταντῖνος Βοβολίνης, Τὸ χρονικὸν τοῦ Παρνασσού, Ἀθήνα 1951, σ. 252-253.

24 Ἡ Orchester Lamoureux (γνωστὴ καὶ ὡς Concerts Lamoureux) εἶναι μία ὀρχηστρικὴ συναυλιακὴ ὁμάδα ἡ ὁποία ἔδινε ἐβδομαδιαίας συναυλίες μὲ τὴ δική της ὀρχήστρα. Ἰδρύθηκε στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸν Charles Lamoureux τὸ 1881. Εἶχε διαδραματίσει σημαντικὸ ρόλο στὴ γαλλικὴ μουσικὴ ζωὴ. Στὸ χρονογράφημα τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου, ἀπὸ τὸ Παρίσι, ποὺ δημοσιεύεται στίς 11 Δεκ. 1908 στὴν ἐφ. «Ἐμπρός» μὲ τὸν τίτλο «Μουσική» καὶ μὲ τὴν ὑπογραφή Ζ. Π., ἀναφερόμενος στὴν ὀρχήστρα τοῦ Λαμουρὲ σημειώνει πῶς: «Τὸ Concert Lamoureux γίνεται εἰς εἰδικὴν αἴθουσαν συναυλιῶν, ὀλόκληρον μέγαρον παρὰ τὴν λεωφόρον τῶν Ἡλυσίων ... Εἰς τοῦ Λαμουρὲ συνωθεῖται ὅλη ἡ ἀριστοκρατία»· βλ. Ζωρογιαννίδης, ...90 Παρισινὰ Γράμματα, σ. 174-175.

όποιον προσφάτως έποίκιλλε τὸ γλυκὺ ἄσμα τῆς κ. Φεράλδη. Ὁ Μάριξ Λέβενσον ὁ βιολοντσελλιστῆς έπροκάλεσε ἀληθῆ ένθουσιασμόν μετὸ ἰσχυρότατον τάλαντόν του. Τὸ βιολοντσέλλον, τοῦ ὁποίου ὁ ἦχος τόσον πλησιάζει μετὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν ὅταν εὑρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τέτοιου καλλιτέχνου, ἐπλήρωσε τὴν αἴθουσαν ἀπὸ ἀρμονίας καὶ ἀπήχησεν εἰς ὅλην τὴν κλίμακα καὶ έπροκάλεσε βαθείας έντυπώσεις καὶ ἠκούετο ἄλλοτε λεπτόν καὶ αἰθέριον ὅπως εἰς τὴν “Σικελικὴν” τοῦ Περγκολέζε καὶ ἄλλοτε βαθὺ καὶ συνταρακτικόν, ὅπως εἰς τοὺς ἀριστοτεχνικοὺς “Αἰοιδούς” τοῦ Βάγκνερ ... Ὅλη ἡ έσπερις χθὲς ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὰς σπανιωτέρας τῆς περιόδου». ²⁵

Ὁ Λέβινσον παρέμεινε στὴν Ἀθήνα τοῦλάχιστον μέχρι τὶς 11 Ἀπριλίου 1902. Μάλιστα, κατὰ τὶς ἡμέρες παραμονῆς του παρέδιδε μαθήματα βιολοντσέλλου μετὸ ὑψηλὴ τιμῆ. ²⁶ Ὁ Λέβινσον φαίνεται πὼς έμφανίστηκε καὶ ἀρκετοὺς μῆνες ἀργότερα στὴν Ἀθήνα, στὸν «Παρνασσό», στὶς 5 Δεκεμβρίου 1902, συνοδευόμενος πάλι ἀπὸ τὸν Λουδ. Λιβόν, μετὲρμηνεῖες μουσικῶν συνθέσεων τῶν Μπάχ, Μπετόβεν, Πόππερ, κλπ. ²⁷

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟ ΒΙΟΛΟΝΤΣΕΛΛΟΝ

Δύο λέξεις ἀπλῶς χρονολογικαὶ έντελῶς εἰδησιολογικαὶ διὰ τὸν ποιητὴν τοῦ βιολοντσέλλου, τοῦ ὁποίου ἡ δοξαριὰ έπέρασεν ὡς τρικυμία ἀπὸ τὴν ἀκοήν μας, διὰ τὸν Λέβινσον. Ἐν πρώτοις ἤθελα νὰ τοῦ τραβήξω ὀλίγον τὰ αὐτιά του ἀπερισκέπτου, διότι δὲν φαίνεται καθόλου καλὸς ἱμπρεσσάριος τοῦ έαυτοῦ του έλθῶν εἰς τὰς Ἀθήνας χωρὶς νὰ σκεφθῆ ὅτι καὶ τὰ ρόδα, καὶ ὁ οὐρανός, καὶ τέχνη ἔχουν ἀνάγκην ρεκλάμας. Ἄν ἤρχετο ὀλίγον ένωρίτερον θὰ έγίνετο καὶ δι' αὐτὸν ὅ,τι έγινε διὰ τὸν Τόμσον. Ἀλλὰ διὰ νὰ έλθῃ μετὰ έναν οἰκονομικὸν κλονισμόν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ τοῦ ἀκούοντος τὰς συναυλίας, καὶ διὰ νὰ έλθῃ ἀδιαφήμιστος, ἄγνωστος, ἀνιμπρεσσάριος δὲν ἠκούσθη ἀπὸ πολλούς. Ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸ τὸ κοινὸν τῶν Ἀθηνῶν έγονάτισε πλέον. Τὸ έπνιξαν αἱ συναυλία. Σκεφθῆτε τί ἤκουσεν ἐπὶ ἓνα ὀλόκληρον χειμῶνα, δηλαδὴ τί έπλήρωσε. Τὸ κοινὸν αὐτὸ μόλις ἀρκεῖ διὰ νὰ γεμίσῃ μίαν αἴθουσαν. Εἶναι τὸ ἴδιον τὸ ὁποῖον ἀκούει τὴν Ζάν-Ἀδισκ, τὸν Τόμσον, τὸν Λέβινσον, τὸ ὁποῖον συντηρεῖ τὸ «Β' Θεάτρον», τὸ «Ὡδεῖον», τὴν «Μουσικὴν Ἐταιρίαν», τὸν «Παρνασσόν», τοὺς γυμναστικοὺς συλλόγους, τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα, τὰς Καλλιτεχνικὰς Ἐκθέσεις. Δὲν εἰξεύρω ποῖα δικαιοτάτα παράπονα ἠμπορεῖ νὰ ἔχουν ἀπὸ τὸ

25 Ἐφ. Νέον Ἄστυ, «Ἡ συναυλία τοῦ “Παρνασσού”», φ. 117 / 6. 4. 1902, σ. 2.

26 «Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κ. Λέβινσον δίδει μαθήματα βιολοντσέλλου, λίαν πολῦτιμα εἰς τοὺς νέους φιλόμουσους. Ἐκαστον μάθημα πληρώνεται πρὸς μίαν λίραν. Εἶναι τὸ ἀκριβώτερον μάθημα ποὺ έδόθη εἰς τὰς Ἀθήνας» Ἐφ. Σκρίπ, «Ἐδῶ κ' Ἐκεῖ», φ. 2387 / 9. 4. 1902, σ. 1.

27 Ἐφ. Σκρίπ, «Δημόσια θεάματα», φ. 2617 / 26. 11. 1902, σ. 3.

κοινόν αὐτὸ τὸ θέατρον, ἢ ζωγραφικὴ, ἢ γλυπτικὴ καὶ τὸ βιβλίον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ ἡ μουσικὴ πρέπει νὰ σκύψη ταπεινῶς καὶ νὰ τοῦ ἐκδηλώσῃ εὐγνωμοσύνην.

*

Τὸ βιολοντσέλλον εἰς τὰς Ἀθήνας ἔχει μίαν περίεργον τύχην. Ἐνῶ ἔγεινεν ἀπὸ τὰ ἀγαπητότερα τῶν ὀργάνων, καὶ ἐνῶ ὅλοι οἱ γονεῖς φιλοδοξοῦν νὰ φορτώσουν εἰς τὰ παιδιά των αὐτὸν τὸν μυκώμενον γίγαντα τοῦ πάθους, δὲν εὐρίσκονται δάκτυλα ἰσχυρὰ νὰ τὸ κρατήσουν. Βιολισταί, πιανίσται, φλαουτίσται, ἀναφαίνονται ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὴν κοινὴν γραμμὴν τῶν ὑποσχομένων νὰ παίξουν καλὰ μίαν ἡμέραν, βιολοντσελλισταὶ ὅμως ὀλιγίστοι καὶ μετὰ τῶν ὀλιγίστων αὐτῶν ὀλιγίστοι πάλιν εἶναι οἱ ὑποφερτοί. Ἐπειτα ὁ Ῥωμηὸς ἔχει καὶ τὴν γνωστὴν συνήθειαν νὰ πιάνη κάτι τι διὰ νὰ τὸ ἀφήσῃ ἀσφαλῶς μετ' ὀλίγον. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπάρχουν πολλοί, οἱ ὅποιοι θὰ ἔπαιζαν βιολοντσέλλον ἐὰν πρὸ 15 ἐτῶν δὲν τὸ ἄφιναν. Περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι οἱ περισσότεροὶ ἔκαμαν καλὰ.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρχεν ἓνας ἱστορικὸς λόγος νὰ ἀκμαῖζῃ ἢ βάρβιτος, ἓνα ὄργανον, τὸ ὁποῖον εἶχε τόσην ἐπήρειαν ἐπὶ τῆς μελικῆς ποιήσεως τῆς Λέσβου, ὥστε ν' ἀποδίδεται ἡ ἐφεύρεσις του εἰς τὸν Ἀνακρέοντα. Εἶναι δὲ τόσον σεβάσιμον εἰς τὴν ἡλικίαν, ὥστε ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρει τὴν βάρβιτον ὡς ἐν τῶν ἀρχήστων ἀρχαίων ὀργάνων, ἐγώϊστικώτατος ὁ μέγας Ἕλληνας καὶ ἐδῶ, νομίζων ὅτι ὅλα τὰ πράγματα λήγουν εἰς τὴν ἐποχὴν του καὶ μὴ ὑποπτευόμενος ποῖαν θαλασσοταραχὴν πάθους θὰ ἀνέδιδεν ὑπὸ τοὺς ἀνθρωπίνους δακτύλους τὸ κῦτος τῆς βαρβίτου μετὰ χιλιάδας αἰώνων.

**

Ὁ Λέβενσον μοῦ παρουσίασε τὸν τύπον τοῦ καλλιτέχνου, τὸν ὅποιον εἰς ἀπλὰς γραμμὰς εἶχα διαμορφώσει ἀπὸ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν. Τοῦ καλλιτέχνου ποῦ ἔχει μέσα του τὴν ἀνησυχίαν,

Πολλοὶ ἐξ Ἀθηνῶν σκέπτονται νὰ γράψουν εἰς τὸ Παρίσι ζητοῦντες νὰ μάθουν ἐὰν ἢ εἰθνητὲς ἔχεται ἀκριβείας.

Ὁ ἄλλος

Ἐφ. Σκριπ. «Καθημερινὰ σελίδες. Τὸ βιολοντσέλλον», φ. 2385 / 7. 4. 1902, σ. 1. «Ὁ ἄλλος», δημοσιογραφικὸ ψευδώνυμο τοῦ Ζαχ. Παπαντωνίου.

Ἐφ. Νέον Ἄστυ, φ. 115 / 4. 4. 1902, σ. 1. Φωτογραφία τοῦ Λουδοβίκου Λιβόν, πιανίστα στῆ συναυλία τοῦ Μ. Λέβενσον.

ή οποία υπάρχει πρὸ τῆς σπουδῆς καὶ ὑπὸ τὴν ὁποίαν μίαν ἡμέραν θὰ σπαράξῃ ἐν ὄργανον, ἐνῶ ἡ σπουδὴ καὶ ἡ μελέτῃ δὲν θὰ ἐκτελοῦν τὴν ὥραν ἐκείνην ἢ τυπικὰς ὑπηρεσίας. Τὴν ὥραν ποῦ μοῦ ἐτύλιγεν ὁ καλλιτέχνης τὴν ὑπαρξίν μέσα εἰς τὰ μελωδίας τοῦ Μπάχ καὶ εἰς τὰ νήματα τοῦ «τραγουδιοῦ τῆς ἀνέμης» τοῦ Πόππερ, ἐσυλλογιζόμενη πόσοι θνητοὶ εἰς τὸν κόσμον πηγαίνουν καὶ μανθάνουν διὰ τῆς βίας ἐν ὄργανον αὐτόκλητοι χωρὶς νὰ τοὺς καλέσει ἡ φύσις!

Εἶναι μία ἀδιαντροπία, μεγαλειτέρα βεβαίως ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιασθῆς εἰς γεῦμα εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἔχεις κληθῆ. Γνωρίζω καὶ ἐδῶ νέους θηλυκοῦ καὶ ἀρσενικοῦ γένους, οἱ ὅποιοι ἀπεφάσισαν νὰ μάθουν ἓνα ὄργανον, κυρίως πιάνο, καὶ ἀφοῦ ἔχασαν ἑπτὰ χρόνια τῆς ζωῆς των ἐντὸς ἐνὸς ὥδειου, ἀφοῦ ἐνήστευσαν, ἔκλαυσαν, ἐβασανίσθησαν, ἀφοῦ ἐκοπάνισαν τὰς χορδὰς καὶ τὰ πληκτρα, ἔμαθαν ἐπιτέλους τελείως τὴν ἐπιστήμην τοῦ ὄργάνου, χωρὶς βέβαια νὰ μάθουν οὔτε τὸ ἀλφάβητον τῆς ψυχῆς του. Ἄλλοι οἱ ὅποιοι ἐκαλοῦντο ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ γίνουν καλλιτέχναι, ἔγειναν δικηγόροι ἢ παραγγελιοδόχοι. Μεγάλες ἀναποδιές γίνονται εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἡ παλαιὰ ἀλήθεια, ὅτι ἡ τέχνη πηγαίνει πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὴν τέχνην, ἀναποδογυρίσθη ἀσπλάχνως καὶ ἐκρεμάσθη μετὰ τὴν κεφαλήν κάτω.

Υψηλός, μετὰ μίαν κόμην φουντωμένην ἐπάνω εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλήν, νευρικός, ἀνατινασσόμενος, γελῶν ὅταν δὲν πρέπη, σοβαρὸς ὅταν πρέπη νὰ μειδιάσῃ, χαριτωμένος, μισότρελ-

Βιολοντσελίστας· ὕδατοπενογράφημα (2018) ὑπὸ Σπ. Σιατούφῃ

Ἐφ. Νέον Ἄστρ, φ. 115 / 4. 4. 1902, σ. 1. Φωτογραφία τοῦ Μάριος Λέβενσον.

λος, κουρδισμένος, ἀγκαλιάζων τὸ βιολοντσέλλον ὡς νὰ γίνεται ἓνα μαζί του ὅταν παίζει, κύπτων ἐπάνω του ὡς νὰ τοῦ κρυφομιλή. Εἶναι ὁ Λέβενσον. Ἴδου διατὶ εἶπα ὅτι μοῦ ὑπενθυμίζει τὸν σ τ ο ι χ ε ι ὡ δ η τύπον τοῦ καλλιτέχρου, τὴν ἀνησυχίαν τῆς ψυχῆς. Ἡ ὁποία ψυχὴ ἀνεπήδησε τόση, πλατειά, πολυτάραχος, μεγάλη, ὅταν ἠκούσθη ἡ πρώτη του συνταρακτικὴ δοξαριά. Κάποιος ποὺ ἤκουσεν τὸν Τόμσον προχθές, πολὺ καλὸς ἐρασιτέχνης βιολιστῆς, ἔσπασε τὸ βιολί του. Περιμένω νὰ ἰδῶ καὶ μερικὰ συντρίμματα βιολοντσέλλων ἐν Ἀθήναις μετὰ τὸ ἄκουσμα τοῦ Λέβενσον.

Μία λεπτομέρεια. Πῶς χαιρετᾷ ὁ Λέβενσον, ὅταν τὸν χειροκροτοῦν; Ὁ Λέβενσον ... δὲν χαιρετᾷ!

Εἰς τὸν «Παρνασσόν» ἔβλεπε τὸ μανιωδῶς χειροκροτοῦν κοινὸν καθήμενος, ἀκίνητος, ἀναπαύων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ λαίμου τοῦ βιολοντσέλλου καὶ μειδιῶν ἀπαθέστατα. Ὅταν τοῦ κατέβαινε ἔκαμνε καὶ μίαν ὑπόκλισιν. Ἄλλ' αὐτὸ σπανίως καὶ μόνον ὅταν ἦτο ἠναγκασμένος νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν σκηνὴν διὰ νὰ γίνῃ διάλειμμα.

Περὶ τοῦ κ. Λιβὸν συντρόφου τοῦ Λέβενσον πιανιστοῦ, ἀναφέρουν τὰ προγράμματα ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ κοντσέρτο τοῦ Κολόν. Πολλοὶ ἐξ Ἀθηνῶν σκέπτονται νὰ γράψουν εἰς τὸ Παρίσι ζητοῦντες νὰ μάθουν ἐὰν ἡ εἶδησις ἔχεται ἀκριβείας.

Ὁ ἄλλος

ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ (Η μυθιστορηματική ζωή ενός ευγενούς, ποιητή, εραστή και φιλέλληνα αγωνιστή της Λευτεριάς)

Το 1788 σ' ένα πληκτικό διαμέρισμα του Λονδίνου η μίσση **Κάθρην Μπάυρον** φέρνει στον κόσμο ένα αγγελόμορφο αγοράκι, που το βάφτισε **Γεώργιο Γκόρντον Μπάυρον**. Μόλις άρχισε να περπατάει, η μητέρα του ανακάλυψε γεμάτη τρόμο ότι το μωρό της κούτσαϊνε. Για να σταθεί όρθιο έπρεπε ν' ακουμπάει στις μύτες των ποδιών του. Πρακτικοί γιατροί και επιστήμονες καταπίστηκαν με το παιδί μήπως μπορέσουν να του διορθώσουν την πάθηση, αλλά όλα ήταν μάταια. Μέσα του έχει φωλιάσει ένα μεγάλο ψυχικό τραύμα που θα το κουβαλάει σ' όλη του τη ζωή.

Το οικογενειακό δέντρο.

Ο πατέρας του **Βύρωνα**, ο λοχαγός **Τζων** ή «Τζων ο παλαβός» όπως, τον αποκαλούσαν, ήταν ο μικρότερος γιος ενός ναυάρχου που δεν μπόρεσε ποτέ στη ζωή του να πραγματοποιήσει ένα σωστό ταξίδι. Ο λοχαγός **Τζων**, που ήταν απότομος, άσωτος και άνθρωπος του γλεντιού, παράλληλα όμορφος και παλιάνθρωπος μαζί, προσπαθώντας να βρει πόρους να ζήσει, ξελόγιασε τη γυναίκα ενός μαρκήσιου και την παντρεύτηκε. Αφού της έφαγε την περιουσία, άρχισε να ψάχνει για άλλο θύμα. Αυτή τη φορά βρήκε μια πάμπλουτη Σκωτσέζα, την **Κάθρην Γκόρντον**, που δεν άργησε να την κάνει δική του και να την παντρευτεί.

Η **Κάθρην** ήταν απόγονος μιας σκωτσέζικης οικογένειας τσιφλικάδων που φημίζονταν για τα εγκλήματά τους. Στη φαμίλια τους κυριαρχούσαν τα φονικά και οι σφαγές. Με λίγα λόγια την οικογένεια την αποτελούσαν αριστοκράτες λήσταρχοι που ξεκοκαλίζανε τη Σκωτία.

Η **Κάθρην Γκόρντον**, λοιπόν, η μητέρα του **Βύρωνα**, είχε μια παράξενη ιδιοσυγκρασία, με εκδηλώσεις νευρασθένειας. Φορές, φορές δε είχε στιγμές μητρικής τρυφερότητας και υστερικής κρίσης.

Το 1798 πεθαίνει ο παπούς του «Ο καλός Λόρδος» ο επιλεγόμενος και ο **Βύρων** ονομάζεται **Έκτος Λόρδος Μπάυρον** σε ηλικία 10 χρονών. Τώρα πρέπει να παρακολουθήσει σχολεία ισάξια του τίτλου της ευγενίας του. Αποφασίζουν να πάει σ' ένα κολλέγιο κοντά στο Λονδίνο, το περίφημο Χάρου, που ήταν πασίγνωστο για το καλό και αυστηρό πρόγραμμα που ακολουθούσε.

Επειδή έμεινε μικρός ορφανός από πατέρα, ήταν νευρικός και ατίθασος. Με το παραμικρό ερχόταν στα χέρια με τους άλλους συμμαθητές του και δεν υποτάσσετο ποτέ μπροστά σε τίποτα. Πάντα υπερασπιζόταν τους φτωχούς και τους αδυνάτους. Η συχνή του επιθετικότητα ίσως να προερχόταν από την ίδια του την αναπηρία να ισοζυγιάσει το κόμπλεξ που τον κατείχε.

Από παιδί είχε ποτιστεί με τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης και μάλιστα τις φιλελεύθερες που του κληροδότησε η μητέρα του. Αυτή η χρεωκοπημένη και ξεπεσμένη αριστοκρατίσσα είχε προοδευτικές και δημοκρατικές ιδέες μέσα της.

Ο πρώτος έρωτας.

Όταν έγινε 15 χρόνων παθαίνει το πρώτο ερωτικό σοκ, την πρώτη απογοήτευση, την πρώτη ταπείνωση, τον πρώτο εξευτελισμό. Μια γειτόνισσά του δυο χρόνια μεγαλύτερή του, αφού στην αρχή τον ενθάρρυνε και του ξεσέκωσε το ερωτικό πάθος, κάποια μέρα την άκουσε ο ίδιος να λέει σε γνωστό της πρόσωπο: εγώ να πάρω αυτόν τον ανάπηρο... Πάνω στα ψυχικά τραύματα που σέρνει μαζί του από μικρός έρχεται να προστεθεί ένα ακόμα. Εδώ θα πρέπει να πούμε, γνώρισε για πρώτη φορά την ετεροθαλή αδερφή του την **Αυγούστα** και έγιναν δυο αφοσιωμένοι φίλοι που αργότερα αυτή η αφοσίωση θα καταλήξει σε δράμα.

Ο **Βύρων** στα 18 του χρόνια θα φοιτήσει για ένα διάστημα στο Κέμπριτζ, αλλά δεν θα ολοκληρώσει τις σπουδές του, γιατί άρχισε πλέον να δρα και να κινείται σαν τη σάπια και κολασμένη υψηλή κοινωνία της Αγγλίας. Ντύνεται επιδεικτικά, αγοράζει αμάξια, έχει υπηρέτες και μπεκροπίνει από το βράδυ ως το πρωί με διάφορες παρέες. Η μοναδική του αγάπη όμως είναι η ποίηση. Τελικά το 1808 αποκτάει το περίφημο δίπλωμα του Κέμπριτζ, παρ' όλες τις αντιξοότητες που τις δημιούργησε ο ίδιος.

Ταξίδι στην Ελλάδα.

Ένα χρόνο αργότερα στα 21 του χρόνια παίρνει επίσημα τη θέση του στη Βουλή των Λόρδων. Εκεί μέσα όμως δεν ήταν δυνατόν να συμβιβαστεί μ' αυτούς που κυβερνούσαν, γιατί όπως είπαμε είχε φιλελεύθερες ιδέες που πήγαινα κόντρα στο κατεστημένο της εποχής.

Πάνω στην ώρα τα παράτησε όλα και αρχίζει το πρώτο ταξίδι για την Ανατολή. Αλλά είτε από λάθος είτε από άλλο, άγνωστο σε μας λόγο, το καράβι του τραβάει προς τις ελληνικές ακτές και φτάνει στην Πρέβεζα.

Το 1809 φτάνει στα Γιάννενα και φιλοξενείται από τον **Αλή Πασά**. Εδώ στα Γιάννενα γράφει ένα από τα γνωστά του ποιήματα, το «Τσάιλντ Χάρλολντ» και κατηγοριάζει προς την Κέρκυρα. Στο γυρισμό του όμως, προς την υπόλοιπη Ελλάδα, το πλοίο του πέφτει σε θαλασσοταραχή και βρίσκεται τσακισμένο στις Ηπειρώτικες ακτές.

Εκεί θα τον περιμαζέψουν οι Σουλιώτες και θα τον κατεβάσουν, συνοδεία αρματωμένων, στο Μεσολόγγι, να περάσει στην Πάτρα κι από κει αφού διασχίσει τον Κορινθιακό, θα πάει προς τους Δελφούς.

Το 1810 φτάνει στην πόλη της Παλλάδας Αθηνάς, στην πόλη του φωτός και των γραμμάτων, την Αθήνα. Εδώ αρχίζει να μαθαίνει την ελληνική γλώσσα και να συναναστρέφεται Έλληνες άρχοντες και λαϊκούς. Γνωρίζεται με την οικογένεια **Μακρή**, που έχει τρεις κόρες και τις ερωτεύεται και τις τρεις. Ανάμεσα σ' αυτές είναι και η πρώτη, η **Θηρεσία**, κατοπινή «κόρη των Αθηνών». Τους γράφει ερωτικά ποιήματα και να φανταστεί κανένας ότι καμιά δεν ξεπερνούσε τα 16 χρόνια.

Τελικά το περίφημο ταξίδι στην Ανατολή περιορίστηκε μόνο στην Κωνσταντινούπολη. Επιστρέφει πάλι στην Αθήνα και αρχίζει να γράφει εκτός από τα μισοτελειωμένα ποιήματά του, τον «Δον Ζουάν» και τον «Γκιαούρ».

Επιστροφή στην Αγγλία.

Για κάποιο χρονικό διάστημα θα ξαναγυρίσει στην Αγγλία να τακτοποιήσει μερικές προσωπικές του υποθέσεις. Αρχίζει πάλι τις επαφές του με την αριστοκρατία. Γνωρίζετε μάλιστα με μια γυναίκα ενός λόρδου που την ερωτεύεται παράφορα. Το σκάνδαλο ξεσπάει στην αγγλική κοινωνία. Τελικά την ερωτευμένη **Καρολίνα** την απομονώνουν όλοι και δεν ξανακούστηκε τίποτα γι' αυτήν.

Αρχίζουν οι γάμοι και τα σκάνδαλα τα μεγάλα.

Το 1815 παντρεύεται την **Αναμπέλ**, μια γυναίκα που δεν αγάπησε ποτέ, ούτε τον αγάπησε. Ίσως να 'τανε γάμος σκοπιμότητας που κανένας δεν μπόρεσε να εξηγήσει γιατί ούτε πλούσια ήταν, ούτε μεγάλη κοινωνική θέση είχε, ούτε καν ωραία.

Ο **Βύρων** είναι πλέον ανάμεσα στους πρώτους των γραμμάτων στην Αγγλία. Τα έργα του γίνονται ανάρπαστα. Εν τω μεταξύ ο γάμος του πήγαινε από το κακό στο χειρότερο. Ο χωρισμός θα είναι μια λύτρωση. Απ' αυτόν τον γάμο γεννιέται η κόρη του **Βύρωνα**, η **Άντα**. Οι φίλοι του και γνωστοί του τον έχουν ξεγράψει. Όπου εμφανίζεται του γυρίζουν τις πλάτες. Όλα αυτά τον αναγκάζουν να πάρει τα μάτια και να φύγει πια οριστικά. Περιπλανιέται από χώρα σε χώρα στην Ευρώπη και καταλαγιάζει στην Ιταλία. Εφτά χρόνια θα μείνει στη Βενετία, γιατί ερωτεύθηκε τη γυναίκα ενός πλούσιου εμπόρου που έμενε σπίτι του, τη **Μαριάννα Σεγκάνι**. Κι αυτή, όμως, μέσα σε λίγο διάστημα θα την αντικαταστήσει μια χωριατοπούλα, εκπάγλου καλλονής, η **Μαργαρίτα Κόνι**, που θα τη διαδεχθεί η **Κλερμόν**.

Στην Βενετία μένει σ' ένα πασίγνωστο παλάτσο που διαθέτει τα πάντα. Τι να πρωτοαναφέρει κανένας: γόνδολες, άλογα, σκύλους, υπηρέτες, κήπους, αετούς, κοράκια, λύκους, πίθηκους, χελώνες και ό,τι μπορεί να βάλει ο νους του ανθρώπου το περιστοιχίζουν. Εδώ γνωρίζει την όμορφη **Τερέζα**, γυναίκα πλούσιου εμπόρου. Ο κερατωμένος σύζυγος δίνει ένα όροφο του σπιτιού του στο **Βύρωνα**, να μείνει μαζί τους. Αλλά τα πράγματα έχουν φτάσει στο απροχώρητο και ο ηλικιωμένος σύζυγος θα πει στη γυναίκα του: Ποιον προτιμάει το σύζυγο ή τον εραστή. Και ασφαλώς προτίμησε τον εραστή. Έτσι ο Πάπας εγκρίνει το χωρισμό τους.

Η μύηση στην επανάσταση.

Ο **Βύρων** στην Ιταλία δεν μένει αδρανής. Εκτός από την ποίηση εξοπλίζεται παράλληλα, γιατί έχει σχέσεις με τους Ιταλούς καρμπονάρους. Εν τω μεταξύ φτάνει και η είδηση ότι στην Ελλάδα ξέσπασε η επανάσταση. Στα 1822 εκλέγεται επίσημα μέλος του φιλελληνικού Κομιτάτου κι αποφασίζει πλέον να επιστρέψει στην Ελλάδα. Αρματώνει λοιπόν, ένα καράβι, παίρνει μαζί του υπηρέτες, γιατρούς, γραμματείς και φίλους και στις 2 Αυγούστου 1822 φτάνει στην Κεφαλονιά, όπου αρχίζει τις πρώτες διαβουλεύσεις με τους μαχόμενους Έλληνες. Από την Κεφαλονιά ξεκινάει για την Τριπολιτσά. Στον δρόμο όμως, αλλάζει γνώμη και κατευθύνεται στο Μεσολόγγι. Οι Μεσολογγίτες με λάβαρα και σημαίες, με νταούλια και πίπιζες, με καριοφίλια και κουμπούρες θα μαζευτούν στην ακροθαλασσιά να υποδεχτούν

τον μεγάλο φιλέλληνα. Τον υποδέχτηκαν ακόμα ο Μητροπολίτης **Πορφύριος** και ο **Μαυροκορδάτος**. Διορίζεται αρχιστράτηγος των Ρουμελιωτών και είναι έτοιμος για δράση.

Το 1824 γράφει το τελευταίο του ποίημα, το εγερτήριο τραγούδι για τον ξεσπκωμένο ελληνισμό. Σε λίγες μέρες παθαίνει τη πρώτη κρίση της ασθένειάς του, που δεν είναι άλλη από επιληψία. Πέφτει σε κώμα. Είναι Μεγάλη Εβδομάδα. Οι Μεσολογγίτες περιμένουν το Πάσχα μαζί με την Ανάσταση του γένους. Μαζεύονται έξω από το σπίτι του **Βύρωνα** ζητωκραυγάζουν και εύχονται για τη ζωή του.

Ο θάνατος

Μα τίποτα απ' όλα αυτά δεν τον έσωσε. Στις 19 τ' Απρίλη του 1824 ξεψύχησε. Η Ελλάδα ολοκληρη μαζί με το Μεσολόγγι ντύθηκαν στα μαύρα. Η κηδεία του έγινε με όλες τι τιμές που αξίζαν στο ανάστημα του μεγαλύτερου φιλέλληνα που πέρασε ποτέ απ' αυτόν τον τόπο. Οι Μεσολογγίτες θελήσανε να κρατήσουν την καρδιά του, να ενταφιασθεί στο Μεσολόγγι αλλά αυτό δεν έγινε αποδεκτό από τους οικείους του, κρατήσανε μόνο τα έντερα του, το δε σώμα του μεταφέρθηκε στην Αγγλία, από εκεί που ξεκίνησε το περιπετειώδες ταξίδιον της ζωής του μεγάλου ανδρός.

Ο **Δ. Σολωμός** σε ένα τετράστιχο από τα ποιήματά του, συνδέει τον αγωνιστή της λευτεριάς με τον θρήνο που του αξίζει:

*«Λευτεριά για λίγο πάψε,
να χτυπάς με το σπαθί,
τώρα σίμωσε και κλάψε,
εις του Μπάυρον το κορμί.»*

Νίκος Κ. Μπακογιάννης

Θέλω να πω...

Θέλω να πω, μα τι να πω
με πρόλαβε η μπόρα
θέλω να πω, μα σταματώ
με χτύπησε με φόρα.

Θέλω να φύγω μακριά
θέλω για να πετάξω
πριν σπάσει ο πάγος τα φτερά
θέλω να το φωνάξω.

Ανοίγω μάτια και αυτιά
τα χέρια μου απλώνω,
κοιτάζω και προς το Θεό
μα τίποτα δε σώνω.

Όλα ψηλά, όλα μακριά
όλα εξαφανισμένα
ααι οι χαρές απόμακρες
όλα φοβούνται εμένα.

**Αρχοντούλα
Ζωγραφοπούλου – Τσιάμπ.**

Το κιάλι του Γεωργίου Καραϊσκάκη.

Ένα δώρο του Κατσαντώνη στο πρωτοπαλίκαρό του

1. Ένα ιστορικό κειμήλιο, ένα συλλεκτικό στολίδι κοσμεί το Μουσείο Μπενάκη!

Είναι το ιστορικό κιάλι του **Γεωργίου Καραϊσκάκη**, το κιάλι που χάρισε σ' αυτόν ο καπετάνιος του, ο πρωτοκλέφτης των Αγράφων **Κατσαντώνης**. Το κιάλι αυτό το είχε δωρίσει στον Κατσαντώνη, ο Έλληνας Στρατηγός του Ρωσικού Στρατού **Εμμανουήλ Παπαδόπουλος** στη Συνέλευση της Λευκάδας το 1807, όπου ο **Καποδίστριας** είχε καλέσει όλους τους τότε αρματολούς και κλέφτες, των οποίων αρχηγός ορίσθηκε ο **Κατσαντώνης**. Είναι το κιάλι, με το οποίο ο **Γεώργιος Καραϊσκάκης** αναγνώρισε τον, γνωστό σ' αυτόν από τα Γιάννενα, **Βεληγκέκα**, που είχε στείλει ο **Αλή Πασάς** στα Άγραφα να εξοντώσει τον Κατσαντώνη. Ο **Κατσαντώνης (Αντώνης Μακρυγιάννης)**, ο προεπαναστατικός εθνομάρτυρας Κλεφτοκαπετάνιος των Αγράφων, ήρωας της γενέθλιας γης μου, ήταν ο ήρωας των παιδικών μου χρόνων.

Έτσι, όταν βρέθηκα στη Ελληνική Πρωτεύουσα άρχισα να συλλέγω οτιδήποτε αφορούσε τον αγαπημένο μου ήρωα και σήμερα έχω την τύχη να στολίζουν τη συλλογή μου πάμπολλα βιβλία, χρωμολιθογραφίες και ότι άλλο σχετικό με αυτόν αντικείμενο. Όταν διάβασα, λοιπόν, στα βιβλία αυτά, ότι το κιάλι του Κατσαντώνη, σώζεται, άρχισα να το αναζητώ. Η επιμονή μου δικαιώθηκε και μια μεγάλη επιθυμία μου εκπληρώθηκε όταν τελικά ξεφυλλίζοντας περιοδικά της συλλογής μου, ανακάλυψα την ύπαρξή του στο Μουσείο Μπενάκη, το οποίο ευχαριστούμε για την ευγενική προσφορά της φωτογραφίας του ανεκτίμητου αυτού

κειμηλίου του Μεγάλου Αγώνα της Ανεξαρτησίας μας. Με συγκίνηση πρωτοαντίκρισα το κειμήλιο που το κράτησαν χέρια ηρώων, τα χέρια του Κατσαντώνη, του Γεωργίου Καραϊσκάκη, του Γιάννη Φραγκίστα.

2. Τα κιάλια του Καραϊσκάκη.

(Από το βιβλίο του Κ.Κωτσοκάλη «Ο Κατσαντώνης της Ρωμιούσυνας» 1977)

«...Ο Καραϊσκάκης μικρός μπήκε στη μάγκα του Κατσαντώνη. Άψπτος στον πόλεμο, δεν του επέτρεπαν να φορεί άρματα. Σε κάποιο εχθρικό αιφνιδιασμό οι κλέφτες υποχώρησαν άτακτα. Του Καραϊσκάκη ξύπνησε το θεριό που έκρυβε μέσα του, πήρε ένα παρατημένο καριοφίλι και με εύστοχες βολές σκότωσε δυο τρεις Αλβανούς. Οι άλλοι υποχώρησαν κι οι κλέφτες τους παίρνουν κατά πόδι. Χάρη στον Καραϊσκάκη έγραψαν ένα απρόβλεπτο έπος. Ο Κατσαντώνης του αράδιασε χίλια δυο παϊνέματα, του επέτρεψε να φέρνει την τιμημένη κλέφτικη αρματοσιά και τον έκανε πρωτοπαλικάρο του. Ο Καραϊσκάκης ήταν πρώτος και καλύτερος στις μάχες. Πανικός έπιανε τους Αλβανούς όταν άκουαν το όνομά του. Θρύλος και τραγούδι ο γιος της καλογοριάς. Ένας παραμυθένιος ήρωας. Με το πέρας του χρόνου, όταν πια ψήθηκε στου πολέμου τις φλόγες και δοκιμάσθηκε στα βόλια του εχθρού, ο Κατσαντώνης για να εκφράσει την ιδιαίτερη αγάπη και την απόλυτη εμπιστοσύνη που είχε σ' αυτόν του χάρισε ένα κιάλι (διόπτρα, τηλεσκόπιο). Στον πόλεμο, του λέει και τα κιάλια είναι βόλια που πάνε ολόγισια στην καρδιά του εχθρού. Την περίφημη αυτή διόπτρα την είχε κάνει δώρο στον Κατσαντώνη ο Έλληνας στρατηγός στο Ρωσικό Στρατό Παπαδόπουλος, τότε που είχαν ανταμωθεί στα Εφτάνησα κι είχαν συνδεθεί με στενή φιλία. Το 1826 που διορίσθηκε ο Καραϊσκάκης αρχιστράτηγος του Ελληνικού Στρατού κι εκστράτευσε στη Ρούμελη, το κιάλι αυτό το είχε μαζί του. Στις αρχές του 1927 που πήρε την απόφαση να ελευθερώσει την Ακρόπολη από τον Κιουταχή, το σπάνιο και δυσεύρετο αυτό δώρο του Κατσαντώνη χάθηκε. Μέσα στην αναταραχή και την ανακατωσούρα κάπου είχε παραπέσει και το βρήκε συμπτωματικά ο Γιάννης Φραγκίστας, που υπήρξε κι αυτός παλιά ένα από τα πρωτοπαλικάρα του Κατσαντώνη. Ο Καραϊσκάκης χάρηκε που το βρήκε αλλά του είπε μπροστα στους στρατηγούς Ζυγούρη, Κ.Τζαβέλα αδελφού του ξακουστού Φώτου και Χατζηπέτρου : -Γιάννη να το κρατήσεις, γιατί μπορεί να το ξαναχάσω, κι αν σκοτωθώ δικό σου είναι...»

3.«Τα Μικρά Μνημεία. Αν μιλούσαν οι κάτοχοί τους. Και τ' άψυχα ακόμη πήραν μέρος στην προετοιμασία του Αγώνος και στη σκληρή μάχη.»

(Περιοδικό «ΕΙΚΟΝΕΣ» Αρ. τευχ.335,23 Μαρτίου 1962)

«Το κιάλι του Καραϊσκάκη. Ανάμεσα από τους φακούς του παλιού, αλλά καλοδιατηρημένου οργάνου, ξετυλίχτηκε στα μάτια του αρχιστρατήγου της Ρούμελης το έπος της Αράχωβας. Δυστυχώς, δεν πρόφθασε να χρησιμοποιηθεί και στη μάχη του Φαλήρου- ο αρχιστράτηγος είχε σκοτωθεί την προηγούμενη με τα γνωστά καταστροφικά αποτελέσματα.

Το μονοκουάλι του Καραϊσκάκη είναι ένα από τα πολύτιμα κειμήλια του Μουσείου Μπε-

νάκη. Είναι ένας μικρός κύλινδρος, δεμένος στενά με την στρατηγική δράση του Γιου της Καλογριάς. Ο **Καραϊσκάκης** το χρησιμοποιούσε πολύ συχνά, σχεδόν σε κάθε περίπτωση, ακόμη και όταν τον καλούσε ο ναύαρχος Δεριγνύ στην φρεγάτα του. Καθώς η βάρκα του **Καραϊσκάκη** πλησίαζε την γαλλική φρεγάτα το γρήγορο μάτι του **Καραϊσκάκη** πρόσεξε κάτι το ασυνήθιστο. Έβαλε το κ ι ά λ ι και το κόλλησε στο μάτι του. Την ίδια ώρα, το χέρι του έπιανε το πιστόλι του. –Βλέπω δυο τούρκικες βάρκες στην άλλη πλευρά της φραγάτας. Ο **Κιουταχής** κι ο **Ομέρ** θα είναι. Δεν πιστεύω να βαρέσουν. Άμα όμως δείτε εμένα να τραβώ μη σημαδέψτε κανένα άλλο. Μόνο τους Βεζύρηδες. Ο **Καραϊσκάκης** ανέβηκε στην γαλλική φρεγάτα και βρήκε τους πασάδες να κάθονται δίπλα στον Γάλλο ναύαρχο. Χαιρέτησε τον **Δεριγνύ**, χωρίς να δείξει ότι πρόσεξε τους Τούρκους. Ο Γάλλος του έκανε παρατήρηση. –Δεν χαιρετάς τους συναδέλφους σου ; –Ποιούς συναδέλφους μου ; Δεν τους ξέρω. Ο γραμματέας του **Κιουταχί**, που μιλούσε ελληνικά, είπε : –Είναι ο Ρούμελη βαλεσής κι ο Ομέρ. –Ας είναι καλά. Ο **Κιουταχής** μίλησε πρώτος : –Τι κάνεις, **Καραϊσκο** ;

–Καλά. –Δεν έλπιζα να πάρεις τόσο κόσμο στο λαιμό σου. Ο **Καραϊσκάκης** τον κοίταζε, περιμένοντας τη συνέχεια. –Έλα να με προσκυνήσεις. Έχεις ακόμη καιρό. –Εγώ να σε προσκυνήσω ; Για ποιο λόγο ; Ρούμελη βαλεσής εσύ, Ρούμελη βαλεσής κι εγώ. –Σου δίνω όλα τα βιλαέτια, από την Εύβοια ως την Άρτα. –Με Τούρκους οι Έλληνες δεν ξανατρώνε ψωμί μαζί. –Πως σου φάνηκε ο χτεσινός πόλεμος στο Καματερό ; –Άλλοι μου έλεγαν ότι έχεις πενήντα χιλιάδες στρατιώτες κι άλλοι ογδόντα. Τώρα που σε έμαθα, πασά μου, καρτέρα με. –Θες να έρχεσαι κάθε βράδυ στη σκηνή μου, να πίνουμε ρακί ; –Αν το μάθαινε η Διοίκηση ότι κουβεντιάζω τώρα μαζί σου, θα με κρεμούσε. –Τι στρατηγός είσαι να σε κρεμάει η Διοίκηση ; –Εσένα δε σε κρεμά ο Σουλτάνος ; –Ναι, γιατί τον έχω βασιλιά. –Και μένα η Διοίκηση είναι στον τόπο μου βασιλίσσα. Χαμογέλασε ο Κιουταχής, χαιρέτησε τον **Καραϊσκάκη** κι έφυγε πρώτος από τη φρεγάτα. Δεν έσφιξαν τα χέρια. Την άλλη μέρα ο Κιουταχής του έστειλε καφέ, ζάχαρη και καπνό κι ο Καραϊσκάκης του ανταπέδωσε το δώρο, στέλνοντάς του ένα φόρτωμα κρασί.»

4. Ο **Γεώργιος Καραϊσκάκης** ήταν ένα από τα πρωτοπαλίκαρα του **Κατσαντώνη** και όταν στον ξεσπικισμό του Γένους διορίσθηκε το 1826 αρχιστράτηγος της Ρούμελης, έδωσε ζωή στην αδυνατισμένη Επανάσταση και κατασύντριψε τους Τούρκους στην Αράχοβα, στο Δίστομο, στο Κερατσίνι. Τόσο φοβερό είχε γίνει το όνομά του μεταξύ των εχθρών, ώστε κατάντησε να λέγουν σαν παροιμία: – Τι φεύγεις σαν να σε κυνηγάει ο Καραϊσκάκης! Και ομολογούσαν την αξία του οι Τούρκοι:– Εμείς έχομε τον **Κιουταχί** και οι Έλληνες τον **Καραϊσκάκη** δυο λεοντάρια πολεμούν το ένα να φάγει το άλλο. !

Ο Εθνικός μας ποιητής **Κωστής Παλαμάς** με ποίημα και πορτραίτο που έγραψε, σκιαγραφεί ορθά τον **Γεώργιο Καραϊσκάκη** :

*«Το βουνό χρυσή σκάλα, κλέφτες και κουρσάροι
την κατεβαίνανε, και σ' όλους μέσα ποιος ;
Ένας ξεχώριζε, του Γένους το καμάρι,
Της Καλογριάς ο Γιος !»*

«Κάτι μεγαλοπρεπώς μαύρον, φέσι ως κόκκινον καλπάκι, μουστάκι ευθύ, σκληρόν, ως από ορείχαλκον, μαλλιά απ' εδώ κι απ' εκεί χυτά εις τους ώμους, η ρουμελιώτικη τραχύτης εις όλην της την έκτασιν, κάτι τι αρχαγγελικόν, εωσφορικόν, ταξιαρχικόν, αρχιστρατηγικόν. Ο Άγγελος και ο Διάβολος, των οποίων εκαυχάτο, ήτο ο αρμονικός συνδυασμός, το ελεύθερον ζευγάρωμα ...Με δύο λέξεις, εκφραστικότερον, ο **Καραϊσκάκης** υπήρξεν ότι είπεν ο **Μέγας Ναπολέων** δια τον **Γκαίτε** : Ένας άνθρωπος !... Ο **Καρλάιλ** ορίζει τον μέγαν άνδρα ως τον «σωτήρα της εποχής του.

Ο **Καραϊσκάκης** είναι ο μέγας ανήρ του **Καρλάιλ**».

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ ΙΙ

Ο στρατιώτης έπεσε
και τώρα τον αγκάλιασε το χώμα
σ' ένα μνημούρι τρίσβαθο
μ' άλλους νεκρούς εμέτρητους ακόμα.

Κρεββάτι τους εστρώσανε
τ' αδέρφια τους, κι απάνου οι πεθαμένοι
με τ' όνειρο το φωτεινό
ένα θα γίνουν χώμα αγκαλιασμένοι.

Βαθειά το νεκροσκούληκο
στο λάκκο το γεμάτο θα πληθαίνη,
και των νεκρών τα μάζωμα
σωρός κοκκάλων γρήγορα θα γένη.

Κι αν έρθης μάννα κάποτε
τ' αγαπημένο σπλάχνο να ξεθάψης
πώς θα μπορέσης, άμοιρη,
να βρης τα κόκκαλά του να τα κλάψης;

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

«Πολεμικά Τραγούδια», εκδ. Πελεκάνος

Η ταυτότητα του ιστορικού πλάτανου της Βράχας των Αγραφών

(Ο πλάτανος διηγείται, ανάλεκτα και αχρονολόγητα, μερικά από όσα θυμάται¹)

† B. N. Μαντούζας

Ο πλάτανος της Βράχας:
*Ήπτε πίκρες και φαρμάκια
Χάρηκε πολλές Λαμπριές
Είδε αίματα και πάθια,
Είδε μίση και ντροπές,
Έσκουξε και ξεμαλλιάστηκε
Συντροφιά με ορφανά και ορφανές...*

1.-Ο γέρο **Γιαννογιάννους (Τουμπούκης Γιάννης του Γεωργ. , έ. γ. 1842)** εγγονός του άρχοντα **κυρ Γιάννου**, Δημοτικού Συμβούλου Κτημενίων, ένα απόγευμα, μετά τη λειτουργία της Αγάπης (Κυριακή του Πάσχα 1914 ή 1915 έσπασε το χορό στο χοροστάσι της Βράχας. Ψηλός, μ' άσπρα μαλλιά και περιποιημένη γενειάδα, με μεγάλο φέσι με μακριά φούντα, με την χρυσοκεντημένη γνέλα του (γιλέκο, με φαρδιά μανίκια και από τη μέση και κάτω με πολλές πιέτες (μάνες, λαγκιόλια) φουστανέλας, κροτάλησε τα δάκτυλα του δεξιού χεριού, φωνάζοντας εμπρός όλες και όλους στο χορό.

Στον μέσα κύκλο οι άνδρες, στον μέσα οι γυναίκες.

Ο λεβέντης **Γερο – Γιαννογιάννους** άρχισε πρώτος το χορό τραγουδώντας το

«Ήρθεν η Λαμπριά κι η Κυριακή/ χαράς τον το Γιαννάκη τον καπετάν Γιαννάκη

Ήρθεν η μεγάλη μέρα;/ χαράς στον το Γιαννάκη (επωδός, τσάκισμα, γύρισμα, ρεφραίν)

Στολίζουν μάνες τα παιδιά /επωδός? Κι οι πεθερές τις νύφες/ επωδός

Στολίζ (ει) κι εμέ μανούλα μου με χίλιων λογίων λουλούδια».

Από τα γερά νοικοκυριά πάνε κι έρχονται φιλιές (φιλέματα) στους χορευτές, πίτες, αβγά, τυριά , σουβλιμάδες και τσίτσες (2 οκάδων) και γλυκό κρασί.

Οι (Ζαχαρουλαίοι) Πανόπουλοι (οι σιδεράδες του χωριού) τρελαίνουν στο χτύπο το νταούλι, η δε λυγερόκορμη Βασίλω, με τη χρυσή ποδιά, το ντέφι. Και χρειάζεται τέχνη για να κρατήσεις, δίνεις το ρυθμό στο τραγούδι και χορό. Αργότερα, ύστερα από χρόνια, στην κομπανία των οργανοπαιχτών προστέθηκε βιολί και καραμούζα... Το τέλος; «Κι απου χρόν...».

2.- Σκληρό, απάνθρωπο, ανατριχιαστικό ... αλλά αναγκαίο!

Την εποχή 1860-1870 λυμαίνονταν τα χωριά του Δήμου Κτημενίων τρεις φοβεραίοι πλιατσικατζήδες κλέβοντας τα μανάρια (γίδια για γάλα) της έρημης γριάς ή το βόϊδι του πτωχού κι ανάηρου, ή τα οικόσιτα μιας απροστάτευτης πολύτεκνης χήρας οι:

Ακρίβος Νίκος από τη Βράχα, **Κουτελάς** από το Καροπλέσι, **Τσοτσούλας** από

Ο τρομερός αποσπασματάρχης **Ταράτσας**, λοχίας των ευζώνων, ορκίστηκε να τους ξεκάνει. Καταπίεσε, βασάνισε τους συγγενείς των πλιατσικατζήδων - ληστοτρόφους, τόσο που ένας αναγκάστηκε να αυτοκτονήσει.

Ο περίφημος **Ταράτσας** με τους άνδρες του, βοηθούμενος και από τους επίστρατους

1 Από χειρόγραφο κείμενο στο αρχείο μας του αείμνηστου Β. Μαντούζα.

κατοίκους (ΜΑΥ της εποχής) «ντρόχιασε» απομόνωσε και τους τρεις πλιατσικατζήδες στο Κότσιτα (ΝΔ τμήμα της περιφέρειάς Βράχας, παραμεγδόβια) και τους σκοτώσε. Ο τόπος που σκοτώθηκε έκαστος έγινε τοπωνύμιο (με το όνομά τους).

Έκοψε τα κεφάλια τους και τα έφερε στη Βράχα, στο χοροστάσι. Εκεί οι άνδρες του αποσπάσματος έστησαν με τα όπλα τους πυραμίδες. Σε κάθε πυραμίδα και από ένα κεφάλι (**Ακρίβου, Τσατσούλα, Κουτελού**)

Οι κάτοικοι της Βράχας και των γύρο χωριών αναγκάστηκαν να παρελάσουν προ των κεφαλών των λπστών. Στην ΝΔ άκρη της πλατείας του χοροστασίου ήταν το σπίτι του **Ακρίβου** (σώγαμπρος σε κόρη **Παπακωστοθέου** εκ Φουρνάς).

Οι δυο δεκαπεντάχρονες κόρες του **Ακριβονίκου** πιάστηκαν, αναγκάστηκαν να πηγαίνουν στην βρύση (του πλάτανου) για νερό και να βλέπουν το κεφάλι του πατέρα τους.

3.- Το απόγευμα, ιδιαίτερα των χειμερινών, μεγάλων, εορτών ή Κυριακών μέχρι το 1920 (;) στήνονταν πάνδημοι χοροί στο χοροστάσιο. Σπάνια το καλοκαίρι, διότι ήταν δεσμευμένοι με τις πολλές και επείγουσες δουλειές.

Μια καλοκαιριάτικη γιορτή του 1922 είχε στηθεί δημόσιος χορός στο χοροστάσιο. Τότε δεν υπήρχαν ούτε τηλεφωνα ούτε τηλεγραφοί στο χωριό. Κατέφθασε ο μακαρίτης **Κώστας Μαρκούσης** (από Κλειστό ή Κλειτσό), ταχυδρόμος Βράχας, Κλειτσού. Έδωσε ένα χαρτί στον Πρόεδρο. Ο Πρόεδρος κάλεσε κοντά του δυο τρεις πρόκριτους (αξιосέβαστους πολίτες) και συσκέφτηκαν.

Ο Πρόεδρος δεν έχασε την ψυχραιμία του, μόλις τελείωσε το τραγούδι φωνάζει:

«Χωριανοί, σταματήστε το χορό. Τα παιδιά μας χάνονται στο μέτωπο κι εμείς χορεύουμε...»

Διαλύθηκαν με κατεβασμένα τα μούτρα αλλά περίσκεπτα.... Από τότε δεν ξανάγινε δημόσιος χορός στο χοροστάσι, παρά σπάνια στην πλατεία του Αϊ – Νικόλα σε κάποια όψιμη (ζεστή) λαμπριάτικη εορτή της Αγάπης, απόγευμα Κυριακής του Πάσχα.

4.- Βιβλίο ολόκληρο θα χρειαζόταν να γράψει κανείς, για όσα είδε και άκουσε ο πλάτανος της Βράχας.

Ποιους να πρωτοθυμηθεί; Τους κλέφτες και τους αρματολούς; Τον Κατσαντώνη; Το **Λεπενιώτη**; το **Μικρό Χορμόπουλο**; Την **Αγόρω** την **Αγραφιώτισσα**; Τον **Καραϊσκάκη**; τον **Αλή Πασά**; Τον **Γιουσούφ – Αράπη**; Τον **Καραταϊρή**; Τον **Καιϊμακιά**; Τους διωγμούς; Τις φευγάλες στους κρυψώνες; Το πέταγμα της καμπάνας στα βάτα και αγριάμπελες ή το πέταγμα των «κόπανων» (μωρά τυλιγμένα στις φασκίες) στα κέδρα και πουρνάρια, για να μην προδώσουν τους φεύγοντες με το κλάμα τους!!!

5.- Κι ένα παιδικό αλλά φιλοσοφημένο.

Κατά την Εθνική Αντίσταση ο ΕΛΑΣ έβραζε στο Χοροστάσι για τους ένοπλους του παλιόγιδες και παλιοπρατίνες (προβατίνες) σ υ ν ε ι σ φ ο ρ ά (βίαιη επίταξη) των **Ακριβαίων, Μαγκαίων, Μαλλαίων, Σκοτιδαίων, Μπεκιαραίων, Τσελαίων** και άλλων....

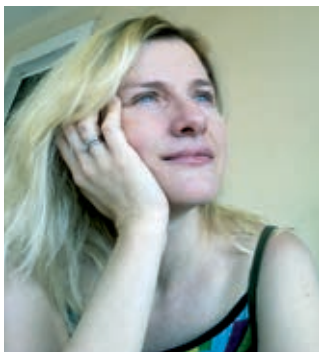
Και τα παιδάκια του παρακείμενου σχολείου τραγουδούσαν με τον γεροπλάτανο να υπομειδιά ειρωνικά και σαρκαστικά:

Στον αγώνα ενωμένοι και στη μάσα χωρισμένοι!!!

Και τότε το τραγούδι τους είχε3 κάποια αντικειμενική ακρίβεια....

10/2/2005, Σάββ. **Β. Ν. ΜΑΝΤΟΥΖΑΣ**

Ράνια Μπουμπουρή: Μια αξιόλογη Ευρυτάνισσα λογοτέχνης

Η συγγραφέας παιδικής λογοτεχνίας **Ράνια Μπουμπουρή** είναι δημοσιογράφος, επιμελήτρια εκδόσεων και μεταφράστρια. Γεννήθηκε το 1974 στο Καρπενήσι, όπου πέρασε ξέγνοιαστα παιδικά χρόνια με πολλά γέλια και πολλούς καβγάδες με τις τέσσερις αδελφές της. Στις πανελλήνιες εξετάσεις πέρασε πρώτη στο Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μ.Μ.Ε. του Α.Π.Θ., όπου άριστευσε στα μαθήματα λόγου και φιλοσοφίας με καθηγητές τους **Δ.Ν. Μαρωνίτη** και **Γ. Βώκο**, αντίστοιχα. Λατρεύει την παιδική λογοτεχνία και είναι μέλος του ελληνικού τμήματος της

IBBY (International Board on Books for Young People). Μέχρι σήμερα έχουν κυκλοφορήσει 25 βιβλία της για παιδιά, τρία από τα οποία έχουν μεταφραστεί στα τουρκικά. Ξεχωριστή θέση στη δουλειά της κατέχουν τα βιβλία της που αποσκοπούν στη διασκεδαστική μάθηση: *Μια τρελή τρελή ΑΒ*, *Ένα τρελό τρελό Αριθμητάρι*, *Ένα τρελό τρελό Αγρόκτημα* (Εκδόσεις Ψυχογιός) και *Η μελωδική μου Ορθογραφία* (Εκδόσεις Πατάκη), τα οποία κυκλοφορούν με CD σε μελοποίηση του **Αλκιβιάδη Κωνσταντόπουλου** και με τη συμμετοχή πολύ γνωστών κι αγαπημένων καλλιτεχνών.

Ως επιμελήτρια εκδόσεων, έχει επιμεληθεί/διορθώσει περισσότερα από 300 βιβλία ξένης και ελληνικής πεζογραφίας, δοκίμια, παιδικά και νεανικά: **Βιρτζίνια Γουλφ**, **Σαλμάν Ρούσντι**, **Οκτάβιο Πας**, **Στίβεν Κινγκ**, **Τζούλιαν Μπαρνς**, **Μάρτιν Έιμς**, **Τζ. Κ. Ρόουλινγκ** κ.ά.

Επίσης, έχει μεταφράσει περισσότερα από 60 βιβλία παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας, από αγγλικά και γαλλικά: **Τζάκλιν Ουίλσον**, **Τέρενς Μπλάκερ**, **Κ. Τζ. Ντόχερτι**, **Έιβι**, **Γκίτι Ντανεσβάρι**, **Κλέμεντ Κ. Μουρ** κ.ά.

Ως δημοσιογράφος, είναι υπεύθυνη ύλης στο www.diastixo.gr, το Νο1 σε επισκεψιμότητα site για το βιβλίο και τον πολιτισμό.

Έχει γράψει τα ακόλουθα βιβλία:

Διαγωνισμός φιλίας, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2019

Τα αδέλφια μου, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2019

Η μελωδική μου Ορθογραφία, Εκδόσεις Πατάκη, 2018. Συνοδεύεται από CD με 12 τραγούδια (μελοποιημένα ποιήματα του βιβλίου) σε μουσική του **Αλκιβιάδη Κωνσταντόπουλου**, όπου συμμετέχουν **αλφαβητικά οι: Βανέσα Αδαμοπούλου, Δώρος Δημοσθένους, Λευτέρης Ελευθερίου, Ηλίας Καρελλάς, Θάνος Κοσμίδης, Νίκος Κουρής, Αλέξανδρος Μυλωνάς, Νεφέλη Παπαδερού, Ορχήστρα SMYRNA, Γιάννης Χατζηγεωργίου.**

Το βιβλιοφιλαράκι μου, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2017

Η γιαγιά μου και ο παπούς μου, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2016

Η Ροζώ, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2016

Ένα τρελό τρελό Αγρόκτημα, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2015. Συνοδεύεται από CD με 14 τραγούδια (μελοποιημένα ποιήματα του βιβλίου) σε μουσική του **Αλκιβιάδη Κωνσταντόπουλου**, όπου συμμετέχουν αλφαβητικά οι: **Βασιλική Ανδρίτσου, Σοφία Βογιατζάκη, Πυγμαλίων Δαδακαρίδης, Ευσταθία, Κρατερός Κατσούλης, Idra Kayne, Χρήστος Λούλης, Φωτεινή Μπαξεβάνη, Γεωργία Νταγάκη, Άννα Παναγιωτοπούλου, Δήμητρα Παπαδοπούλου, Μάρθα Φριντζήλα.**

Γλυκιά μου πιπίλα (σειρά Μπανάνα), Εκδόσεις Ψυχογιός, 2015

Ο φίλος μου ο ύπνος, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2015 (Μετάφραση στα τουρκικά, Εκδόσεις *Pena Yayinlari*, 2018)

Ο μπαμπάς είναι άνεργος, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2014

Ένα τρελό τρελό Αριθμητάρι, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2014. Συνοδεύεται από CD με 13 τραγούδια (μελοποιημένα ποιήματα του βιβλίου) σε μουσική του **Αλκιβιάδη Κωνσταντόπουλου**, όπου συμμετέχουν αλφαβητικά οι: **Δώρας Δημοσθένους, Γιάννης Ζουγανέλης, Ελένη Κοκκίδου, Μάρκος Κούμαρης (Locomondo), Ελισάβετ Κωνσταντινίδου, Μπέσου Μάλφα, Λαυρέντης Μαχαιρίτσας, Μανώλης Μτσιάς, Σπύρος Μπιμπίλας, Γιάννης Μποσταντζόγλου, Κατερίνα Παπουτσάκη, Δημήτρης Σταρόβας, Βικτωρία Ταγκούλη, Ελένη Τσαλιγοπούλου.**

Στο γιογιό με τη γιαγιά (σειρά Μπανάνα), Εκδόσεις Ψυχογιός, 2014

Οι γονείς μου, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2014 (Μετάφραση στα τουρκικά, Εκδόσεις *Pena Yayinlari*, 2018)

Μια τρελή τρελή ΑΒ, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2013 (Επαινος Ποίησης της Γυναικείας Λογοτεχνικής Συντροφιάς). Συνοδεύεται από CD με 25 τραγούδια (μελοποιημένα ποιήματα του

βιβλίου) σε μουσική του **Αλκιβιάδη Κωνσταντόπουλου**, όπου συμμετέχουν αλφαβητικά οι: **Σαβίνα Γιαννάτου, Σπύρος Γραμμένος, Φοίβος Δεληβοριάς, Δώρος Δημοσθένους, Νίκος Ζιώγαλας, Γιάννης Ζουγανέλης, Βασιλική Καρακώστα, Νικήτας Κλιντ, Μάρκος Κούμαρης (Locomondo), Χρήστος Λούλης, Πάνος Μουζουράκης, Μάκης Παπαδημητρίου, Διονύσης Σαββόπουλος, Σπύρος Σακκάς, Δημήτρης Σταρόβας, Μπάμπης Στόκας, Βικτωρία Ταγκούλη, Τζώρτζια (Μπλε).**

Η μάχη της οδοντόβουρτσας, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2013

Στο αυτοκίνητο δε σε αγαπώ, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2013

Ο φάλτσος νάνος, Εκδόσεις Μεταίχιμο, 2012

Παραλία για λύκους, Εκδόσεις Βιβλιόφωνο, 2012

Κοιμήσου μαζί μου, μαμά, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2012

Στο γιογιό με τη γιαγιά, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2012

Το αετόπουλο που ντρεπόταν να φορέσει γυαλιά, Εκδόσεις Βιβλιόφωνο, 2011

Πουθενά χωρίς την κούκλα μου, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2011

Το σκιουράκι που δεν ήθελε να φάει, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2011 (Μετάφραση στα τουρκικά, Εκδόσεις *Pena Yayinlari*, 2017)

Πιπίλα μου γλυκιά, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2010

Η ομορφότερη λαμπάδα του κόσμου, Εκδόσεις Ψυχογιός, 2003

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΡΓΑ:

Το γέλιο κάνει καλό στο σχολείο, συλλογικό έργο 88 συγγραφέων και 88 εικονογράφων του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, 2015

Ιστορίες φιλιαναγνωσίας, συλλογικό έργο συγγραφέων του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου (διήγημα: «Η Βιβή και τα βιβλία»), Εκδόσεις Ψυχογιός, 2013

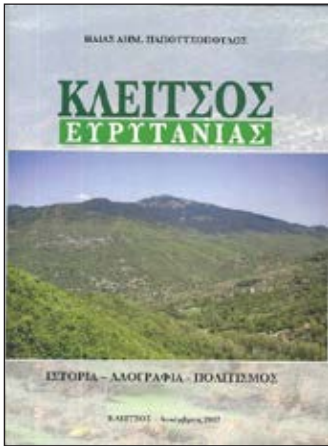

ΕΥΡΥΤΑΝΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ

«Καὶ ἂν εἶχα καὶ θησαυρὸν χρημάτων,
ἤθελα τὸν ἐξοδιάσῃ εἰς θησαυρὸν βιβλίων»

(Αναστάσιος ὁ Γόρδιος, Βρανανιά, 20 Σεπτεμβρίου 1717)

**ΗΛΙΑΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΛΕΙΤΣΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, ΙΣΤΟΡΙΑ-ΛΑΟ-
ΓΡΑΦΙΑ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΚΛΕΙΤΣΟΣ – ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2017, σελ. 600**

Κυκλοφορήθηκε πρόσφατα το βιβλίο του **Ηλία Δημ. Παπουτσόπουλου** «*Κλειτός Ευρυτανίας – Ιστορία – Λαογραφία – Πολιτισμός*», γενέτειρα του συγγραφέα, ο οποίος την υπρέτησε, όπως ο ίδιος γράφει στον πρόλογο του, «*επί 16 συνεχόμενα χρόνια με ζήλο και χωρίς ιδιότητες μέσα από την Τοπική Αυτοδιοίκηση ως Κοινοτικός και Δημοτικός Σύμβουλος, ως Αντιπρόεδρος σε Περιφερειακά Συμβούλια, και τελευταία ως Δήμαρχος του διευρυμένου τότε «Καποδιστριακού και Ιστορικού Δήμου Φουρνάς»².*

Με το παραπάνω πολύμοχθο και πολύχρονο έργο του ο συγγραφέας αποδεικνύει περίτρανα ότι συνεχίζει με τον ίδιο ζήλο και με το ίδιο πάθος να υπηρετεί την πατρώα του γη. Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου του αυτού ο Ηλίας Παπουτσόπουλος ζωντανεύει τον Κλειτό, δίνοντάς του με το διεισδυτικό μάτι του ερευνητή, κατοχυρωμένα στοιχεία ταυτότητας, καθαρότητα και εξακριβωμένα. Στοιχεία ιστορικά, λαογραφικά και πολιτισμικά.

Συγκεκριμένα στις 600 σελίδες του ο σ. έχοντας, ασφαλώς, υπόψη του τη σοφή παροιμία: «Όταν δεν ξέρεις πού πας, κοίτα από πού έρχεσαι», καταγράφει την πλούσια ιστορία της γενέθλιας γης του, την παράδοσή της και όχι μόνον. Μας κάνει μια διαδρομή στο χώρο και στον χρόνο. Έτσι, ο αναγνώστης στις πρώτες σελίδες του βιβλίου κάνει ένα μικρό οδοιπορικό στους πολλούς συνοικισμούς του Κλειτού, όπως στον Πλάτανο, Μουσιιάδες, Μεσοχώρι, Κορίτσα, Μαυρόλογγο, Κάλανο κ.ά. (ίσως είναι η Τοπική Κοινότητα της Ευρυτανίας με τους περισσότερους οικισμούς), αναφέροντας και τους δρόμους και την συγκοινωνία της περιοχής.

Μετά από την πρώτη περιήγηση στο χώρο του Κλειτού ο **Ηλίας Παπουτσόπουλος** μας μεταφέρει στις γιορτές και στα έθιμα του χωριού του, κυρίως των εορτών της Πρωτοχρονιάς, των Φώτων, του Αγίου Χαραλάμπους, των Απόκρεω, της 25^{ης} Μαρτίου, της

2 Βλ. Πρόλογος του Συγγραφέα, σελ. 13

Λαμπρής, του 15Αύγουστου, των Παμμεγίστων Ταξιαρχών, του Αγίου Νικολάου και των Χριστουγέννων. Το κεφάλαιο αυτό κατακλείεται με τη φιλοξενία στον Κλειτσό.

Το επόμενο κεφάλαιο του βιβλίου αναφέρεται στη γεωργική – κτηνοτροφική εκμετάλλευση και, κυρίως, στους πολλούς νερόμυλους της περιοχής, στα εργαλεία και στα σύνεργα του μυλωνά, καθώς και στα λοιπά επαγγέλματα του χωριού.

Όμως ο σ. έχοντας «μεγάλη πίστη στη Θρησκευτική Ορθόδοξη Παράδοση» καταγράφει πλήθος στοιχείων για τη θρησκευτική ζωή των συγχωριανών του, τα πολλά εξωκκλήσια και μοναστήρια, τους ιερείς, ψάλτες και επιτρόπους του χωριού του κ.λπ. Έτσι, το βιβλίο του γίνεται συναξαριστής των δικών του, επιχώριων, λαϊκών αγίων... Ο επισκέπτης της περιοχής πράγματι αναβαπτίζεται από τους ναούς και τα μοναστήρια της, καθώς και από τα φυλασσόμενα εκεί πλούσια κειμήλια. Όμως, δυστυχώς, ο θρησκευτικός τουρισμός, που θα έδινε ζωή στον τόπο, δεν έχει ακόμη αξιοποιηθεί δεόντως...

Στα επόμενα κεφάλαια του εξαιρετού αυτού πονήματος περιλαμβάνονται διάφορα ιστορικά γεγονότα που έλαβαν χώρα στην περιοχή, αρκετά δημοτικά τραγούδια του τόπου, παροιμίες και αποφθέγματα, στοιχεία για τα σχολεία, τα παλαιά σπίτια, τοποθεσίες, τους πολιτιστικούς συλλόγους και πολλά πολλά άλλα ενδιαφέροντα θέματα. Οι τελευταίες 50 σελίδες καλύπτονται από πλούσιο φωτογραφικό υλικό.

Τέλος, επισημαίνεται το λίκν καλαίσθητο εξώφυλλο, καθώς και το οπισθόφυλλο με τη θαυμάσια φωτογραφία της πανέμορφης «πυραμοειδούς» Τσιούκας και το υπέροχο ποίημα – ύμνο του Ηλία Παπουτσόπουλου:

*«... Τσιούκα, πανέμορφο βουνό και του Κλειτσού καμάρι,
παίζεις με τ' άστρα τ' ουρανού και τ' όμορφο φεγγάρι...»*

Και μια άλλη επισήμανση: ίσως, κατά τη γνώμη μου, θα έπρεπε η ταξινόμηση της ύλης να είναι δομημένη κατά κεφάλαια και όχι διάσπαρτη σε διάφορα μέρη, όπως συμβαίνει π.χ. με τη θρησκευτική ζωή, όπου σε διαφορετικά μέρη είναι η ύλη για τις εκκλησίες και τα μοναστήρια, και αλλού οι ανεγέρσεις ναών, αλλού το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου Μύρων κ.λπ.

Συμπερασματικά, το βιβλίο αυτό του **Ηλία Παπουτσόπουλου** σίγουρα αποτελεί κρίκο που συνδέει τις γενιές μεταξύ τους και δεν επιτρέπει να υπάρξει κανένα χάσμα μεταξύ τους. Μέσα από τις σελίδες του ζωντανεύει ο Κλειτσός, ζωντανεύει η «μικρή Πατρίδα» του και παραδίδεται στις μελλοντικές γενιές ακέραια και όχι ρημαγμένη και λειψή... και, σίγουρα αποτελεί «το καλύτερο μνημόσυνο για τις ψυχές των εκλιπόντων χωριανών», όπως ο ίδιος πιστεύει....

Κ. Α. Π.

Ευρωπαϊκό Κέντρο Ευρυτανικών Σπουδών και Ερευνών, Των Ευρυτάνων Αποδήμων έργα..., Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου

Με την έκδοση των Πρακτικών ολοκληρώθηκε το Επιστημονικό Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Καρπενήσι, 18-19 Οκτωβρίου και Κερασοχώρι Αγράφων, 20 Οκτωβρίου 2012 με πρωτοβουλία του Ευρωπαϊκού Κέντρου Ευρυτανικών Σπουδών και Ερευνών (ΕΥΚΕΣΕ) και είχε ως θέμα του «Των Αποδήμων Ευρυτάνων έργα»...

Στον παραπάνω τόμο και μέσα στις 552 σελίδες του παρουσιάζονται τριάντα έξι (36) εισηγήσεις, καθώς και επτά (7) αξιόλογες παρεμβάσεις, με τις οποίες αναδείχθηκαν σε ικανοποιητικό βαθμό, πολλά έργα «του μόχθου και της αγάπης των Ευρυτάνων της διασποράς για τη γενέτειρά τους»...

Το έργο προλογίζεται από τον επιμελητή της έκδοσης Πανεπιστημιακό Καθηγητή κ. **Κλεομένη Κουτσούκη** και στις πρώτες σελίδες του περιλαμβάνει χαιρετισμούς και επιστολές, σχετικές με το Συνέδριο. Ακολουθούν οι εισηγήσεις κατά συνεδρίαση. Συγκεκριμένα:

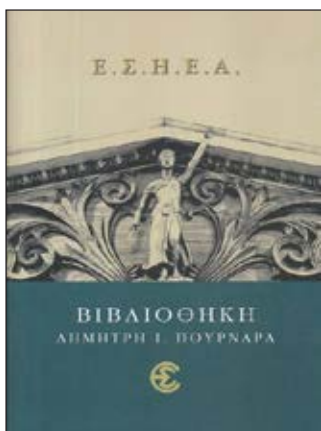
Η α΄ Συνεδρίαση (εναρκτήρια), που πραγματοποιήθηκε στο Συνεδριακό Κέντρο Καρπενήσιου στις 18-10-2012, περιλαμβάνει έξι (6) εισηγήσεις και είχε ως θέμα «**Στις κοιτίδες της Ευρυτανικής Διασποράς**». Οι β΄, γ΄, δ΄ και ε΄ Συνεδριάσεις πραγματοποιήθηκαν, επίσης, στο Καρπενήσι (Αίθουσα Ελληνομουσείου «Ευγένιος ο Αιτωλός») στις 19-10-2012 και περιλαμβάνουν συνολικά είκοσι οκτώ (28) εισηγήσεις. Αντίστοιχες θεματικές ενότητες: «**Κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες στην Ευρυτανία: Αίτια μετανάστευσης, έθιμα και δρόμοι αποδημίας από τον 18° ως τον 19° αιώνα**», «**Από τα Άγραφα και τα Πολιτοχώρια στη μαγεία της Βασιλεύουσας. Δράσεις και μορφές που ανέδειξε διαχρονικά η Ευρυτανική διασπορά**», «**Απόδημοι Ευρυτάνες «για του Χριστού την πίστη την αγία και της πατρίδας την ελευθερία**», «**Ευρυτάνες κοσμοπολίτες: Γόνιμη δράση σε χώρες και ηπείρους**»

Η έκτη και τελευταία συνεδρίαση πραγματοποιήθηκε στο Κερασοχώρι, έδρα του Δήμου Αγράφων, στις 20-10-2012 και περιλαμβάνει συνολικά εννιά (9) εισηγήσεις και είχε ως θέμα: «**Οι Απόδημοι Ευρυτάνες και το όνειρο της Αμερικής. Εγκατάσταση, οργάνωση ζωής και σταδιοδρομία στην αχανή Αμερική**».

Όπως σημειώνεται και στον πρόλογο, το Επιστημονικό αυτό Συνέδριο, που διοργάνωσε το ΕΥΚΕΣΕ «... και του οποίου τα πρακτικά περιέχει ο ανά χείρας τόμος, αποτελεί διαχρονική έκφραση οφειλής και ευγνωμοσύνης προς τους αποδήμους Ευρυτάνες...».

Τέλος, σημειώνεται ότι η έκδοση του τόμου αυτού κατέστη δυνατή ύστερα από «γενναιοόδωρο χορηγία» του καθηγητή κ. **Ηλία Ντζιώρα**.

Κ.Α.Π.

Ένας καλαίσθητος και λίαν επιμελημένος τόμος εκδόθηκε πρόσφατα από την Ένωση Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (Ε.Σ.Η.Ε.Α.) με την ευκαιρία των εγκαινίων της ανακαινισμένης Βιβλιοθήκης της, η οποία φέρει στο εξής το όνομα του μεγάλου «Ελεύθερου και Ανεξάρτητου» συμπατριώτη μας Δημοσιογράφου και Συγγραφέα **Δημήτρη Ι. Πουρνάρα**.

Η Πρόεδρος της Ε.Σ.Η.Ε.Α. κ. **Μαρία Αντωνιάδου** στον πρόλόγό της, μεταξύ άλλων, αναφέρει: «*Η Βιβλιοθήκη «Δημήτρης Ι. Πουρνάρας» ανοίγει τις πύλες της στους συναδέλφους και τα σπάνια εκθέματά της θα μπορούν να είναι προσβάσιμα σε όλους. Σ' αυτά περιλαμβάνονται περίπου*

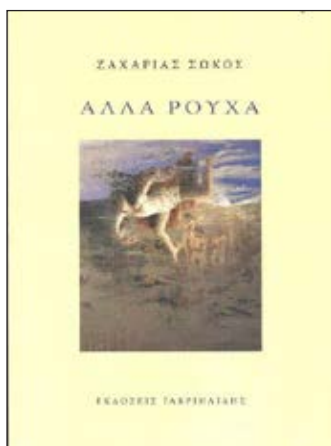
60.000 τόμοι, έγγραφα και αρχεία που στη συντριπτική τους πλειονότητα αποκτήθηκαν από δωρεές συναδέλφων ή οικογενειών συναδέλφων. Εκτός από την Ιστορία του ελληνικού Τύπου ο αναγνώστης θα βρει υλικό από την αρχαία ελληνική και βυζαντινή γραμματεία, σπάνιες εκδόσεις, προσωπικά αρχεία που συμβάλλουν στην κατανόηση της σύγχρονης ιστορίας, λεξικά, εγκυκλοπαίδειες, τίτλους λογοτεχνίας και ιστορίας. Στόχος είναι η Βιβλιοθήκη να προσελκύσει ανθρώπους που δεν είχαν επισκεφθεί μέχρι σήμερα το κτήριο της Ενώσεως,...

...Τίποτα από όσα περιέγραφα δεν θα ήταν δυνατόν να πραγματοποιηθεί χωρίς τη σημαντική προσφορά της Ελένης Καρκαζή – Πουρνάρα και του Νίκου Πουρνάρα, τέκνων του πρώην Προέδρου της ΕΣΗΕΑ Δημήτρη Ι. Πουρνάρα. Η προσφορά τους είναι ανεκτίμητη. Οι δωρητές, επιπλέον, αποφάσισαν να παραχωρήσουν και την προσωπική συλλογή του πατέρα τους, που απαρτίζεται από 4.000 τόμους σπονίων εκδόσεων. Η ευγνωμοσύνη μας είναι απεριόριστη για αυτούς τους σπάνιους ανθρώπους»...

Ο τόμος αυτός περιλαμβάνει ακόμα, εκτός του προλόγου της Προέδρου κ. **Μαρίας Αντωνιάδου** και τα κεφάλαια: Χρονολόγιο, Η Βιβλιοθήκη της ΕΣΗΕΑ του Κ. Σπ. Στάικου, Τα Περιεχόμενα της Βιβλιοθήκης και του Αρχείου, Ο Παναγιώτης Πατρίκιος (1911-2007) για την Βιβλιοθήκη, το Αρχείο και το Μουσείο Τύπου της ΕΣΗΕΑ (1980), Από την Έκθεση του Π. Πατρίκιου προς το Δ.Σ. της ΕΣΗΕΑ (15-02-1969) και Από τους θησαυρούς της Βιβλιοθήκης, Χειρόγραφα, έντυπα βιβλία, εφημερίδες, περιοδικά.

Η παραπάνω μνημειώδης έκδοση αποτελεί – συν τοις άλλοις - ένα αιώνιο μνημόσυνο στον αείμνηστο συμπατριώτη μας **Δημήτριο Ι. Πουρνάρα** από μέρους των τέκνων του **Ελένης Καρκαζή – Πουρνάρα** και **Νίκου Πουρνάρα**, οι οποίοι, ως γνωστόν, μόνιμα, σταθερά και αφειδώλευτα συμβάλλουν ηθικά και υλικά στην επίτευξη των στόχων και δραστηριοτήτων της Ένωσής μας και όχι μόνον....

Κ.Α.Π.

Είναι η 2^η ποιητική συλλογή του ευρυτανικής καταγωγής δημοσιογράφου και ποιητή **Ζαχαρία Σώκου**, που παρουσιάζεται από τις στήλες των ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ. Η πρώτη είχε τον τίτλο «Διπλή προσπέραση» (Βλ. Ε.Χ., τ.56) και η παρούσα «Αλλά Ρούχα». Περιλαμβάνει σαράντα τρία (43) ποιήματα ταξινομημένα σε τρεις (3) ενότητες («Ανοιχτά συρτάρια», «Ταϊστρος», «Το δέμα»).

Η ποίηση του **Ζαχαρία Σώκου** έχει συμπυκνωμένα νοήματα και συμβολικές εικόνες, που εκφράζουν μια απολύτως προσωπική γραφή. Είναι επηρεασμένη σε μεγάλο βαθμό από τη δημοτική μας ποίηση, με λέξεις λαϊκές αλλά και άλλες που ο ίδιος δημιούργησε. Πολλά από τα ποιήματά του είναι γραμμένα σε πρώτο πρόσωπο και πολλά

είναι αφιερωμένα σε συγκεκριμένα πρόσωπα οικογενειακά (όπως στη μάνα του, την ομόζυγό του **Αφέντρα**, τα αδέρφια του) ή και φιλικά (**Σταύρο Παπαθεοδώρου**, **Γιώργο Μαρκόπουλο**, **Χρήστο Παπαστεργίου**, **Βασίλη Παπασάικα** κ.ά.)

Ιδιαίτερα από το σύνολο των φιλοσοφημένων ποιημάτων του ξεχωρίσαμε αυτό με τον τίτλο «Ευρυτανία», αφιερωμένο στα αδέρφια του. Ενδεικτικοί είναι οι παρακάτω στίχοι του: «*Το ανυποψίαστο παρόν καγχάζουν/ παρελθόντος ψίθυροι./ Δεν ξέρω τίποτα,/ μόνο τούτο το λευκό με συνεπαίρνει/ αυτή η άχραντη αυθάδεια. /το άστρο των ματιών/ σε βλέμμα εφήβου,/ καθώς έρωτα τοξοβολεί. Ίδια οι ρωγμές στα χιονισμένα έλατα/ οι καμινάδες στις απέναντι πλαγιές. / Έφηβη Ευρυτανία, με έλκεις και με απωθείς...? Δεν είσαι όμως,/ ψηλά βουνά, ψηλές κορφές/ κι από ψηλά αγναντεύεις. /Έχεις τη μοίρα κεφαλής/ σε ανθρώπινο κορμάκι./ είσαι με τη λογική, τη σοφία,/ τη λυσίκομη αντάρτισσα,/ την Ανδρεούλα, γη Λενιώ, τη Διαμαντούλα/ Μα είσαι με τον έρωτα εντέλει,/ τους χειροποίητους κήπους,/ τον καθαρό αέρα, / με ό,τι με αποπαίρνει,/ αντρίκια με αποπαίρνει/ στο μυαλό και στο στήθος σε νιώθω/ πού είναι η λογική σου,/ που δεν έχεις,/ γλυκιά μου Ευρυτανία;*

Ζαχαρία, και εμείς τη νιώθουμε την Ευρυτανία μας «στο μυαλό και στο στήθος...»!

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Θ. ΝΑΤΣΙΟΥ, Ζαχαρία Λ. Παπαντωνίου, Τα Ψηλά Βουνά, ΕΝΑ ΣΧΟΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΩΝ (1918-2018), ΛΑΜΙΑ 2018, σελ. σελ. 102.

Ο Φιλολόγος Καθηγητής **Δημήτριος Θ. Νάτσιος**, δημιουργός και διευθυντής του Ιστορικού Αρχείου Λαμίας, είναι γνωστός και για τα φιλευρυτανικά του αισθήματα, αφού έχει εισφέρει με διάφορες εργασίες του πολλά στα ευρυτανικά γράμματα. Πολλά από τα πολυάριθμα άρθρα του, σχετικά με τον τόπο μας, είναι διάσπαρτα σε διάφορα έντυπα και πολλές οι εισηγήσεις του σε επιστημονικά συνέδρια και ημερίδες, κυρίως της Πανευρυτανι-

κής Ένωσης (Γρανίτσα, Άγραφα, Δομνίστα κ.ά.). Απόδειξη τούτου είναι και το τελευταίο πόνημά του, που αναφέρεται στο πολυσυζητημένο βιβλίο του Ζαχαρία Παπαντωνίου «Τα Ψηλά Βουνά» και που συνέγραψε με την ευκαιρία της συμπλήρωσης εκατό (100) χρόνων από την πρώτη έκδοσή του (1918-2018).

Ο συγγραφέας γράφει στον πρόλογό του: «... Ο χρόνος απέδειξε πως το βιβλίο αυτό είναι πολύ διαφορετικό από άλλα... Ως προς το περιεχόμενο είναι μια νουβέλα συνεχούς ύλης, σε αντίθεση προς προηγούμενα Αναγνωστικά των οποίων το περιεχόμενο ήταν εγκυκλοπαιδικό με μικρά κείμενα ασύνδετα μεταξύ τους και διαφορετικά. Αποδέκτες του ήταν οι μικροί μαθητές και

οι διδάσκαλοι αυτών. Γλώσσα του ήταν η δημοτική... Αμέσως, όμως, γνώρισε δημιουργικούς «οικοδόμους» και αντιμετώπισε καταστροφικούς «εμπρηστές». Τώρα δεν είναι πλέον σχολικό – μαθητικό βιβλίο, μένει όμως ένα άριστο ανάγνωσμα.... Οι εκδόσεις του δεν σταματούν και η παρουσία του είναι αισθητή...».

Το παραπάνω έργο εκτός από τον πρόλογο και την εκτεταμένη (δικαιολογημένα) εισαγωγή (σελ. 15-26), δομείται σε τέσσερα (4) κεφάλαια.

Α΄ Κεφάλαιο (σ. 27-44): «ΤΑ ΨΗΛΑ ΒΟΥΝΑ» (Η Συντακτική Επιτροπή και ο συγγραφέας του βιβλίου, Η δομή της ύλης και το περιεχόμενο, Η εικονογράφηση του βιβλίου, Κρατικές και ιδιωτικές εκδόσεις (1918-2017), Ο Ζαχ. Παπαντωνίου ως συγγραφέας σχολικών – διδακτικών βιβλίων, Εικόνες του βιβλίου)

Β΄ Κεφάλαιο (45-49): Η Πολεμική εναντίον των βιβλίων της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης (Οι φάσεις της Επιτροπής, Η «Εκθεσις της Επιτροπείας»)

Γ΄ Κεφάλαιο (63-88): Οι αντικρούσεις των κατηγοριών (Επώνυμοι αντικρούουν τις κατηγορίες, Το βιβλίο του Κ. Σωτηρίου «Τα Ψηλά Βουνά» - Γλωσσικά επιχειρήματα – Θρησκεία - Οικογένεια – Πατρίς, Τα «Κατηγορώ» του Κώστα Σωτηρίου εναντίον της «Επιτροπείας».

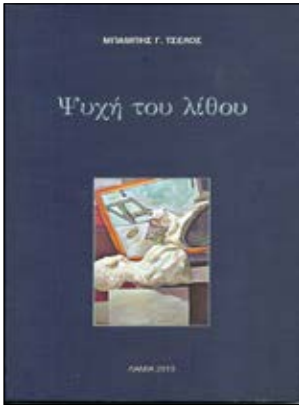
Δ΄ Κεφάλαιο (89-94): Γενικές παρατηρήσεις (Η θρησκευτικότητα του Ζαχ. Παπαντωνίου, Γενική θεώρηση της περιόδου εκείνης και ο Επίλογος («Επειτα από χρόνια»).

Τέλος, το εξαιρετικό, καθόλα, αυτό πόνημα του **Δημήτρη Νάτσιου**, περιλαμβάνει πλούσιότητα βιβλιογραφία, ευρετήριο, καθώς και την πλούσια εισφορά του ίδιου σε βιβλία...

Κ.Α.Π.

ΜΠΑΜΠΗΣ Γ. ΤΣΕΛΟΣ, Ψυχή του λίθου, ΛΑΜΙΑ 2018 (Ποιητική Συλλογή)

Ο **Μπάμπης Τσέλος** δεν είναι μόνον ένας άριστος Δάσκαλος, είναι και ένα πολυσύνθετο ταλέντο περί τα εικαστικά και περί την λογοτεχνία. Απόδειξη τούτου είναι η πλούσια εισφορά του στην τέχνη, την οποία και σπούδασε αλλά και δίδαξε σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθώς και στην λογοτεχνία, ιστορία κ.λπ. Του «λόγου το αληθές» απο-

δεικνύει και το πλούσιο συγγραφικό έργο του, καθώς και η συμμετοχή του σε εκθέσεις ζωγραφικής αλλά και σε ποιητικούς διαγωνισμούς, όπου και έλαβε δεκάδες βραβεία.

Ο **Μπάμπης Τσέλος** ανήκει στη νεότερη γενιά των δημιουργών, στη γενιά των δύο πρώτων δεκαετιών του 21^{ου} αιώνα. Όλα τα έργα του έχουν τη σφραγίδα των προσωπικών του βιωμάτων και αγωνιών του, στοιχεία που ασφαλώς τα διοχετεύει σε όλους μας μέσω των έργων του.

Ιδιαίτερα προσωπική είναι και η ποιητική φωνή του. Περιδιαβαίνοντας και μόνον τους τίτλους των ποιημάτων της τελευταίας συλλογής του **«Ψυχή του λίθου»** ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται πως ο **Μπάμπης Τσέλος**, φιλοσοφώντας

στέλνει διάφορα μηνύματα, όπως στο ποίημα «Ο στίχος»:

*Το μυαλό μου, το μυαλό σου , το μυαλό των ανθρώπων / Είναι γεμάτο άγραφους στίχους.
Ο στίχος είναι η βαθεία είσοδος ή η στιγμιαία έξοδος / από τον κόσμο σου.*

.....

Το Α΄ Μέρος του, που περιλαμβάνει 32 ποιήματα, κλείνει με το ποίημα «Έρχεται ώρα»:
*Έρχεται ώρα που γνωρίζεις τον εαυτό σου / αδειάζεις τη ματαιοδοξία σου
και πριν την κάθαρσή σου / κάνεις τον απολογισμό σου.*

.....

Έρχεται ώρα , εσύ ο θνητός, που δε φοβάσαι το θάνατο / Έρχεται ώρα.

Το Β΄ Μέρος (περιλαμβάνει 20 ποιήματα) αρχίζει με μια αφιέρωση στην αγαπημένη όλων των συγχωριανών του (από Βράχα) Τσούκα:

Τσούκα, Ψιλίνα / Πατρίδα η γλυκιά μου / Κέντρο του κόσμου.

Ενδεικτικοί είναι οι τίτλοι των παρακάτω ποιημάτων του: *Στον Αριστοτέλη, Στον Διονύσιο Σολωμό, Στο Νίκο Καζαντζάκη, Η ανώνυμη ηρωίδα του Βυζαντίου, Στην Αμμόχωστο, Στον ομηρικό Αχιλλέα, Στην Κύπρο κ.ά.*

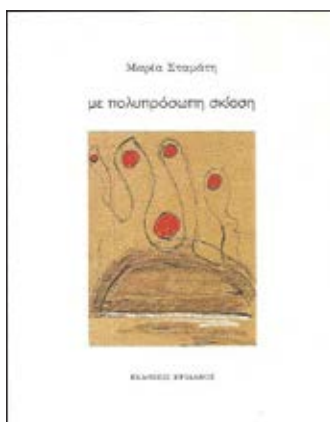
Συμπερασματικά, η γραφίδα του **Μπάμπη Τσέλου**, σίγουρα βρίσκεται σε πλήρη αρμονία με το ανάλογο εικαστικό έργο του και που δίκαια είναι πολυβραβευμένο.

Κ. Α. Π.

ΜΑΡΙΑ ΣΤΑΜΑΤΗ: «Με πολυπρόσωπη σκίαση», (ποιητική συλλογή)

Στην κατάμεστη από κόσμο αίθουσα του ΙΑΝΟΥ, στο κέντρο της Αθήνας, παρουσιάστηκε το βιβλίο της **Μαρίας Σταμάτη «με πολυπρόσωπη σκίαση»** από τις εκδόσεις Ηριδανός στις 27 Φεβρουαρίου 2019 και παράλληλα έγιναν τα εγκαίνια της ατομικής έκθεσης ζωγραφικής των πρωτότυπων έργων του βιβλίου, η οποία «κράτησε» μέχρι 13-3-2019.

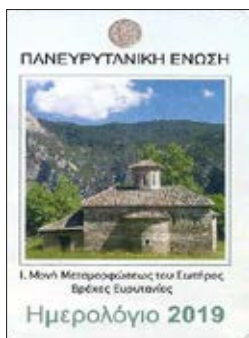
Το νέο αυτό δημιούργημα της **Μαρίας Σταμάτη «είναι μια συλλογή, που για μία ακόμη**

φορά συμπλέκει την ποιητική με την εικαστική της ταυτότητα, αυτή τη φορά σε μίαν αδιάσπαστη ενότητα προσφέρει στον αναγνώστη υλικό που εγείρει προβληματισμό απαραίτητο για την εσωτερική ισορροπία του και κατ' επέκταση για την ισορροπία του με τον γύρω κόσμο. Χωρίς να φοβάται τις λέξεις και το εννοιολογικό φορτίο που αυτές κουβαλούν, μας δωρίζει μια δυναμική συλλογή που κοιτάζει κατάματα την πραγματικότητα, αποκηρύσσει τις δικαιολογίες και εκθέτει τους λόγους για τους οποίους αξίζει να «συντάξουμε τη γλώσσα της προσπάθειας», της προσπάθειας να ζωγραφίσουμε «ατύφλωτα» τους τοίχους μας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, όπως εμείς θέλουμε κι επιδιώκουμε». (Από την 4^η σελίδα της πρόσκλησης).

Το βιβλίο παρουσίασαν με αριστοτεχνικό τρόπο οι: **Πάνος Χαραλάμπους** πρύτανης Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, **Λουίζα Καραπιδάκη** ΜΑΙΙ – Ιστορικός Τέχνης και η **Νικολέττα Κοκοσιούλη** φιλόλογος μετεκπαιδευθείσα στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης (κόρη της **Γεωργίας Σταμάτη** και του **Θόδωρου Κοκοσιούλη**).

Έκδοση καλαισθητού Ημερολογίου

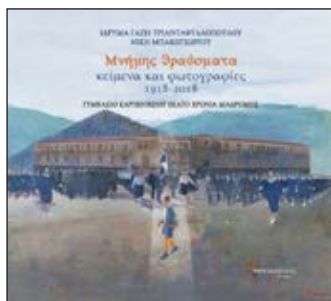

Μικρό, τετρασέλιδο ημερολόγιο τσέπης του 2019, κυκλοφορήθηκε από την Πανευρυτανική Ένωση με τις αρχές του νέου έτους. Στο εξώφυλλο υπάρχει ωραιότατη φωτογραφία της ιστορικής Ιεράς Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος Βράχας Ευρυτανίας, οι δυο εσωτερικές σελίδες περιλαμβάνουν συνοπτικά ημερολόγιο 2019 και στο οπισθόφυλλο περιέχονται οι επίσημες αργίες και οι σημαντικές εορτές 2019.

Πρόκειται για μία λίαν καλαισθητή και πρωτότυπη έκδοση μικρού ημερολογίου τσέπης, πολύ δε εύχρηστης, Διατίθεται δωρεάν από τα μέλη του Δ.Σ. της Ένωσης. Σημειώνεται ότι πολλοί από τους συμπατριώτες μας το υποδέχθηκαν με ευμενέστατα σχόλια.

ΙΔΡΥΜΑ ΓΑΖΗ – ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, ΝΙΚΗ ΜΠΑΚΟΓΕΩΡΓΟΥ, Μνήμης θραύσματα κείμενα και φωτογραφίες 1918-2018, ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ

Έχουν έλθει στα χέρια μου πάρα πολλά βιβλία που πραγματεύονται την ιστορική διαδρομή σχολικών μονάδων διαφόρων βαθμίδων όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και έξω από αυτή. Πάντα τραβούσαν το ενδιαφέρον μου ίσως λόγω επαγγελματικής σχέσης με το χώρο της εκπαίδευσης και του ιδιαίτερου πάθους μου με την έρευνα του παρελθόντος. Συνήθως τα

βιβλία που αναφέρονται σε σχολεία είναι λίγο μουντά και εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στην παρουσίαση στοιχείων και ειδικών πληροφοριών.

Το ανωτέρω βιβλίο ξεφεύγει από αυτά που ήξερα. Με έναν εξαιρετικά ευφυή και θαυμάσιο τρόπο κατορθώνει η **Νίκη Μπακογεώργου** μέσα σε πολύ πεπερασμένα όρια ενός βιβλίου να περιλάβει την ιστορική διαδρομή μιας εκατονταετίας (1918-2018) του Γυμνασίου/Λυκείου Καρπενησίου. Αναμφίβολα το αρχαικό υλικό τεράστιο.

Πώς να χωρέσεις εύκολα την ιστορία 100 χρόνων σε 400 σελίδες; Και όμως η φιλόλογος **Νίκη Μπακογεώργου** (κρατώ την κύρια επαγγελματική της ιδιότητα) κατάφερε να συγκεντρώσει επιδέξια όλα εκείνα που θα λαχταρούσε ένας μαθητής του σχολείου αυτού και όσα θα είχε περιέργεια να μάθει ένας τρίτος τυχαίος αναγνώστης. Σοφά και ισορροπημένα η **Νίκη Μπακογεώργου** μας επιβίβασε και μας ταξίδεψε στο πλοίο της δικής της Οδύσσειας και γλυκά μας οδήγησε στο λιμάνι της Ιθάκης που συνέλαβε ο νους της όταν άρχισε να γράφει για το Ιωβηλαίο του Γυμνασίου- Λυκείου Καρπενησίου. Είναι βέβαιο ότι το προσωπικό της συγγραφικό ταλέντο και κυρίως η τρυφερότητα και η ευαισθησία της καρδιάς της αποτυπώθηκαν στις σελίδες του βιβλίου της. Αντί για τη σκόνη που σωρεύεται συνήθως πάνω στο κάθε τι που πέρασε και πάλιωσε η συγγραφέας μας πρόσφερε ένα λαμπερό πετράδι πολύτιμο και αγέραστο στις καρδιές μαθητών και μη του Γυμνασίου – Λυκείου Καρπενησίου. Ευτυχής ο αναγνώστης που μαθαίνει για το Γυμνάσιο Καρπενησίου, ευτυχέστερη η καρδιά του που ταξιδεύει συντροφιά με την πένα της **Νίκης Μπακογεώργου**.

Α. Δ. Σταμάτης, Φιλολόγος

Υ.Γ. Δεν αναφέρθηκα στη θαυμάσια αρχιτεκτονική της ύλης, στην καταπληκτική εκδοτική επιμέλεια του βιβλίου και φυσικά στο **Ίδρυμα Γαζή – Τριανταφυλλοπούλου** που στήριξε οικονομικά την έκδοση. Στους πολύ δύσκολους καιρούς μας αυτή η τελευταία παράμετρος είναι σχεδόν απόλυτα καθοριστική για την τύχη πνευματικών πονημάτων Ευτυχής η συνάντηση της χαρισματικής **Νίκης Μπακογεώργου** με το λαμπρό **Ίδρυμα Γαζή – Τριανταφυλλοπούλου**.

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΡΧΕΙΑ Ν.ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΑΡΧΕΙΑ Ν.ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Στ' Άγραφαένα ταξίδι.

Οδοιπορώντας στην ενδοχώρα: Τ' Άγραφα Ευρυτανίας

Αγία Παρασκευή Γούβα Βραγγιανών, Σάββατο 27 Ιουλίου 2019

Κοινή εκδήλωση των Γενικών Αρχείων του Κράτους Ν. Ευρυτανίας
και Γενικών Αρχείων του Κράτους Ν. Καρδίτσας

Οι διοικητικός όμοροι νομοί Ευρυτανίας και Καρδίτσας διαχειρίζονται κατανεμημένο τον άλλοτε ενιαίο πολιτισμικό χώρο των ιστορικών Αγράφων. Για τούτο τα ΓΑΚ Αρχεία Ν. Ευρυτανίας και Ν. Καρδίτσας στοχεύουν στη διοργάνωση – με προοπτική τριετίας–θερινών εκδηλώσεων με θέμα Στ' Άγραφαένα ταξίδι, ενταγμένων στο γενικότερο πλαίσιο αγραφιώτικης αναφοράς. Στο οδοιπορικό αυτό που ξανοίγεται στην ιστορία των Αγραφιώτικων βουνών προσκαλούνται συνοδοιπόροι όλοι όσοι ενδιαφέρονται για το ιδιαίτερο αποτύπωμα των Αγράφων στη συλλογική μας συνείδηση.

Η πρώτη οδοιπορία μας πραγματώθηκε πέρυσι στην Αργιθέα Αγράφων Καρδίτσας με τη συνδρομή του Δήμου Αργιθέας και πολιτιστικών συλλόγων της περιοχής. Εφέτος το οδοιπορικό μας θα συνεχιστεί στα Άγραφα της Ευρυτανίας με την αρωγή του Δήμου Αγράφων, του πολιτιστικού συλλόγου Βραγγιανών «Αναστάσιος Γόρδιος» και άλλων φορέων που καλούνται να συμβάλουν.

Ας ανταμώσουμε λοιπόν το Σάββατο 27 Ιουλίου 2019, στον ιστορικό χώρο Αγίας Παρασκευής-Γούβα Βραγγιανών, εκεί που δίδαξε ο όσιος Ευγένιος Γιαννούλης ο Αιτωλός και μαθήτευσαν λαμπροί μαθητές όπως ο Αναστάσιος Γόρδιος. Θα συνεχίσουμε το οδοιπορικό μας στην ιστορία των Αγράφων. Το ταξίδι μας στ' Άγραφα θα εισχωρήσει στην ενδοχώρα: Τα Άγραφα Ευρυτανίας.

Ομιλητές θα μας παρουσιάσουν πτυχές της ιστορίας μας (Ελπινίκη Αγγελίνα, Νίκος Αλεξάκης, Μαρία Παναγιωτοπούλου, Ηλίας Τεμπέλης, Κώστας Τσιώλης). Παραδοσιακοί μουσικοί με το τραγούδι τους θα ζωντανέψουν τους ήχους της αυθεντικής δημοτικής παράδοσης της περιοχής συνοδεύοντας τον χορό μελών του πολιτιστικού συλλόγου Αγραφιωτών Αλιάρτου αλλά και κάθε παρευρισκομένου Αγραφιώτη.

Για τα ΓΑΚ Αρχεία Ν. Ευρυτανίας, **Μαρία Παναγιωτοπούλου**

Για τα ΓΑΚ Αρχεία Ν. Καρδίτσας, **Ελπινίκη Αγγελίνα**

ΕΙΔΗΣΕΙΣ, ΕΙΔΗΣΕΙΣ, ΕΙΔΗΣΕΙΣ....

ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΗ ΔΕΗΣΗ ΓΙΑ ΕΠΙΦΑΝΕΙΣ ΕΥΡΥΤΑΝΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΠΑΥΟΝΤΑΙ ΣΤΟ Α΄ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Το Δ.Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης σε συνεργασία με την Αδελφότητα Γρανιτσιωτών «Ο ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΜΙΧΑΗΛ» και με το «Ίδρυμα Γ. Καφαντάρης» και πάλι εφέτος πραγματοποίησαν εκδήλωση στο Α΄ Κοιμητήριο Αθηνών το Σάββατο, 2 Μαρτίου 2019 (Ψυχοσάββατο) θέλοντας να τιμήσουν τους επιφανείς Ευρυτάνες που «αναπαύονται» εκεί **Ζαχαρία Παπαντωνίου, Γεώργιο Καφαντάρη** και **Στέφανο Γρανίτσα**.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε επιμνημόσυνη δέηση από τον πρωτοπρεσβύτερο π. **Δημήτριο Σκόνδρα** στους τάφους των παραπάνω και προσφορά καφέ σε παρακείμενο του Α΄ Κοιμητηρίου κατάστημα. Θα ακολουθήσει συζήτηση. Την επιμνημόσυνη δέηση

Σημειώνεται ότι οι τάφοι των παραπάνω ευημερούν κατά καιρούς και παρόμοιες εκδηλώσεις πραγματοποιήθηκαν με επιτυχία και κατά το παρελθόν.

ΗΜΕΡΙΔΑ ΣΤΗ ΝΑΥΠΑΚΤΟ ΓΙΑ ΕΥΡΥΤΑΝΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

Με μεγάλη επιτυχία πραγματοποιήθηκε στη Ναύπακτο (Πνευματικό Κέντρο Ιεράς Μητροπόλεως Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου) στις 13-4-2019, με πρωτοβουλία του εκεί δραστήριου Πολιτιστικού Συλλόγου Ευρυτάνων Ναυπακτίας (Πρόεδρος κ. **Χαρίλαος Χρήστου**) ημερίδα, σχετική για τους Ευρυτάνες λογοτέχνες **Ζαχαρία Παπαντωνίου, Στέφανο Γρανίτσα** και **Δημήτριο Παπαδόπουλο** («Τυμφρηστό». Για τους παραπάνω λογοτέχνες μίλησαν οι: **Αικατερίνη Ξάνθη – Λαμπροπούλου, Χαρίλαος Γρανίτσας** και **Κατερίνα Μπαλκούρα**, ενώ την ημερίδα «άνοιξε» ο Πρόεδρος κ. **Χρήστου** και την «έκλεισε» ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. **Ιερόθεος**.

Την εκδήλωση τίμησαν με την παρουσία τους ο βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας κ. **Κωνσταντόπουλος**, ο Δήμαρχος Ναυπάκτου κ. **Λ Τάκης Λουκόπουλος**, ο Αντιδήμαρχος κ. **Σιαμαντάς**, ο Αντιδήμαρχος Δωρίδας κ. **Ανδρέας Ευσταθίου**, η Πρόεδρος του Συλλόγου Ευρυτάνων Αχαΐας κ. **Τσιούμα** κ.ά. Το Δ. Σ. της Πανευρυτανικής Ένωσης αδυνατώντας να εκπροσωπηθεί από μέλος του απέστειλε σχετικό μήνυμα, το οποίο και αναγνώσθηκε.

Συγχαρητήρια και έπαινοι πρέπουν στο Δ.Σ. του Συλλόγου, που αποτελεί έναν σημαντικό φορέα προόδου στη νέα θετή πατρίδα, στη Ναύπακτο μη ξεχνώντας την πατρώα μας γη.

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ (ΚΙΠΕ)

Το Κέντρο Ιστορίας και Πολιτισμού της Ευρυτανίας είναι πλέον, σχεδόν, έτοιμο να εγκαινιασθεί. Πρόκειται για έναν «πολιτιστικό οργανισμό με σκοπό την προβολή και την ανάπτυξη της ιστορίας, την προώθηση της εκπαίδευσης, της έρευνας και της επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία της Ευρυτανίας... Ο βασικός στόχος του είναι μέσα από την συνοπτική διήγηση της ιστορίας της Ευρυτανίας να γνωρίσει την περιοχή στους κατοίκους της και τον επισκέπτη και να κεντρίσει το ενδιαφέρον τους για περαιτέρω γνωριμία μέσα από το σύνολο της ιστορικής πολιτιστικής, αρχιτεκτονικής, περιβαλλοντικής και πολιτιστικής παράδοσης της περιοχής. Η έκθεση θα παρουσιάζει την εξέλιξη της Ευρυτανίας διαχρονικά από την αρχαιότητα μέχρι και την νεότερη ιστορία...», όπως αναφέρει σε σχετική επιστολή του ο Αντιπεριφερειάρχης Ευρυτανίας κ. **Αριστείδης Τασιός**, προς την Πανευρυτανική Ένωση.

Η Ένωσή μας έχοντας παρόμοιους στόχους και σκοπούς και έχοντας ήδη καταγρά-

ψει σε τόμους βιβλίων πολλά από τα παραπάνω στοιχεία και θέλοντας να συμβάλει κατά το δυνατόν στην επιτυχία του παραπάνω κέντρου, ήδη απέστειλε αρκετούς τόμους από την πλουσιότετη βιβλιογραφική της ανθοφορία και προτίθεται σύντομα να αποστείλει και πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό.

Η ΠΡΟΑΓΓΕΛΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΠΕΤΕΙΑΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΜΑΣ

Μεγάλη ήταν η απήκηση της προαγγελίας μας, μέσω του μηνύματος του Δ.Σ. της Πανευρωπαϊκής Ένωσης με την ευκαιρία την επέτειο της Εθνικής μας παλιγγενεσίας, για την πραγματοποίηση μεγάλου πολυήμερου Συνεδρίου κατά τη διάρκεια του 2021 (200 χρόνια από την κήρυξη της Επανάστασης) και σε διάφορα σημεία της Ευρυτανίας. Ήδη αρκετοί φορείς άρχισαν να ενδιαφέρονται και να δηλώνουν συμμετοχή. Ο χρόνος είναι μπροστά μας και οι δυνατότητες όλων μας, πάντοτε «εν τη ενώσει», προμηνύουν επιτυχία....

Σύντομα, μέσω του έντυπου και ηλεκτρονικού τύπου, θα υπάρξει πληρέστερη ενημέρωση για την συγκρότηση ειδικών επιτροπών ώστε να υπάρξει και ο κατάλληλος προγραμματισμός.

ΠΛΟΥΣΙΟΤΑΤΗ Η ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΥΡΥΤΑΝΩΝ

Το τελευταίο διάστημα παρουσιάζεται, παρά την οικονομική κρίση που μας μαστιίζει, μία άνευ προηγουμένου πλουσιότετη βιβλιογραφική παραγωγή. Πολλοί είναι οι συμπατριώτες μας, που έστειλαν κατά το τελευταίο τρίμηνο αξιόλογα βιβλία τους στην Ένωσή μας, πλουτίζοντας έτσι την μεγάλη βιβλιοθήκη της, των Ευρυτάνων συγγραφέων. Γι' αυτό, εξάλλου και στο παρόν τεύχος παρουσιάζονται πολλά από αυτά στις στήλες «ΕΥΡΥΤΑΝΕΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ» του περιοδικού μας. Ζητάμε όμως συγγνώμη από τους συγγραφείς που τα βιβλία τους που δεν παρουσιάζονται σ' αυτό το τεύχος, έχουν όμως σειρά για το επόμενο....

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ

Το Δ. Σ. της Πανευρωπαϊκής Ένωσης αποφάσισε όπως κατά το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, επισκεφθεί την ανακαινισμένη, όπως γράφουμε σε άλλες σελίδες του περιοδικού μας, Βιβλιοθήκη της Ένωσης Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΣΗΕΑ), που φέρει το όνομα του μεγάλου Ευρυτάνα δημοσιογράφου και συγγραφέα αείμνηστου **ΔΗΜΗΤΡΗ Ι. ΠΟΥΡΝΑΡΑ**, ο οποίος είχε διατελέσει και πρόεδρος της παραπάνω ιστορικής Ένωσης. Σημειώνεται και πάλι ότι η Βιβλιοθήκη αυτή ανακαινίστηκε πρόσφατα ύστερα από χορηγία της κ. **Ελένης Πουρνάρα – Καρκαζή** και του κ. **Νίκου Πουρνάρα**.

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΕΥΡΥΤΑΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

Ο νεοσύστατος Σύνδεσμος Ευρυτάνων Λογοτεχνών και Συγγραφέων πραγματοποίησε στην Αθήνα στις 26-1-2019 την πρώτη του Γενική Συνέλευση για την εκλογή Δ.Σ., τα μέλη του οποίου συγκροτήθηκαν σε σώμα ως εξής:

Πρόεδρος: **Ηλίας Λάμπρος**, Αντιπρόεδρος: **Αθανάσιος Γεώργιος**, Γραμματέας: **Βλάχου-Καραμβάλη Μαριάννα**, Ταμίας: **Μπάκας Νίκος**, Έφορος Βιβλιοθήκης: **Ντζιώρας Ηλίας**, Αναπληρώτρια Γραμματέας: **Μπαλκούρα Κατερίνα**, Αναπληρωτής Έφορος Βιβλιοθήκης: **Παπαδόπουλος Λάμπρος**.

Ευχόμαστε κάθε επιτυχία!

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΝΕΥΡΥΤΑΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
(Ενδεικτικά)

«ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ»

Κωδικός 6464

Τριμηνιαίο Περιοδικό για την προβολή
της Ευρυτανίας

Ιδιοκτήτης «Πανευρυτανική Ένωση»

Κλεισθένης 17, 105 52 Αθήνα

Τηλ./Fax: 210 32.40.001 - 210 69.20.004

www.panevrytaniki.gr

E-mail: panevrytanikienosi@gmail.com

Α.Φ.Μ.: 90110283 - Δ.Ο.Υ.: Α' Αθηνών

Εκδότης - Διευθυντής

Διευθυντής Σύνταξης

Κων. Α. Παπαδόπουλος

Δαβάκη 13, 115 26, Αθήνα

Τηλ./Fax: 210 6920004

Συντακτική Επιτροπή

Κων. Α. Παπαδόπουλος

Αθανάσιος Δ. Σταμάτης

Κων/νος Σπ. Τσιώλης

Σελιδοποίηση - Εκτύπωση

Στιγμή ΕΠΕ - Τηλ.: 210 7211200

E-mail: info@stigma.gr

Αντιπρόσωποι μας:

Καρπενήσι: Ανάργυρος-Γιάννης Μαυρομύτης,

Λαμία: Αρχοντούλα Ζωγραφπούλου-Τσιάμη

Αγρίνιο: Αθανάσιος Κ. Νταλιάνης

Η.Π.Α.: Ανδρέας Καμπιζώνης

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια: 20 ευρώ

Εξωτερικού: Δολ. ΗΠΑ 35

Ν.Π.Δ.Δ. - Δήμων

Τραπεζών, Οργανισμών 35 ευρώ

Εμβάσματα - συνδρομές να στέλνονται

στον Ταμία κ. **Ανδρέα Ζούκα**

Κλεισθένης 17, 105 52 Αθήνα

Ἀναστάσιος πάντες ἀνασημαίνουσιν καὶ τὰς κληρὰς κληρὸς τὰς κληρὰς ἐκ γὰρ θεοῦ τε πρὸς
ζωὴν, καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἀβέναν, καὶ τὸ θεοῦ ἀπὸς τὸ ἐκείνου ἐπιπικύον ἄθαντοις.

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
κατὰ τὴν θείαν προφητείαν
καὶ τοῖς ἐν τῷ μνηματι
ζῶντι χαρισάμενος.

**Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ
ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΠΑΝΕΥΡΥΤΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ**